

A P O S T R O F

Lansare de carte

ÎN 5 martie a.c., la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor, a avut loc lansarea volumului *Clujul din cuvinte*, antologie ilustrată, coordonată de Irina Petraș și care cuprinde 111 texte despre Clujul de ieri și de azi. Ba chiar și despre Clujul de mâine. Albumul, apărut în foarte frumoase condiții grafice, a fost prezentat de către Irina Petraș. Profitând de prezența primarului, dl Sorin Apostu, dl Ion Pop a făcut o patetică pledoarie pentru promovarea și conservarea valorilor culturale ale orașului.

Eveniment

TEATRUL NAȚIONAL „Lucian Blaga” din Cluj, în colaborare cu Compania de teatru ART ACT, sub înaltul patronaj al Ambasadei Regale a Norvegiei la București, a prezentat marți, 10 martie 2009, următoarele evenimente dedicate marelui dramaturg norvegian Henrik Ibsen:

La Muzeul de Artă din Cluj:

- Lansarea cărții *Cînd noi, morți, înviem*, ultima piesă scrisă de Henrik Ibsen, traducere de Sanda Tomescu Baciu, apărută la Biblioteca Apostrof din Cluj. Au prezentat: directorul general al Teatrului Național din Cluj, prof. univ. dr. Ion Vartic; Excelența Sa, domnul Øystein Hovdtkinn, ambasadorul Norvegiei la București; conf. univ. dr. Sanda Tomescu Baciu; doamna Cătălina Buzoianu, regizor.

- Vernisajul expoziției de artă decorativă *Țîmp și nîstîmp*, semnată de Mariana Gheorghiu, artist plastic. A prezentat: Călin Stegorean, curator al expoziției.

La Teatrul Național „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca:

- Premiera pe țară a spectacolului *Cînd noi, morți, înviem* de Henrik Ibsen, traducere de Sanda Tomescu Baciu, regia: Cătălina Buzoianu, decorul și costumele: Adriana Grand. Spectacolul a fost transmis în direct la TVR Cultural. La premieră a luat parte Excelența Sa, domnul Øystein Hovdtkinn, ambasadorul Norvegiei la București.

Distribuția spectacolului: profesorul Arnold Rubek, sculptor – Cornel Răileanu; doamna Maja Rubek, soția lui – Ramona Dumitrescu; Irene – Elena Ivanca; directorul stațiunii balneare – Paul Basarab; Ulfhejm, proprietar – Ovidiu Crișan; o soră de caritate – Irina Wintze; Lars – Șerban Ursachi; turiști, pacienți: Adriana Băilescu, Angelica Nicoară, Anca Hanu, Patricia Boaru, Romina Merei, Adina Ursu, Cristian Grosu, Silviu Iorga, Cătălin Codreanu, Bogdan Rădulescu.

Asistent de scenografie: Arhidiade Mureșan; muzica: Șerban Ursachi; coregrafia: Livia Gună; asistent de regie: Selma Dragoș.

ÎN ZIUA de 10 martie 2009 a avut loc ședința Comitetului Director al USR, prezidată de domnul Nicolae Manolescu, președintele Uniunii. Comitetul a analizat forma proiectului de statut rezultată în urma celor mai recente observații și sugestii venite de la filiale și membri și a decis supunerea proiectului, cu variantele sale, spre aprobare unei Conferințe Naționale a Uniunii. Comitetul a decis să propună Consiliului data de 17 martie pentru organizarea acestei conferințe. Domnul Gabriel Chifu, secretar al Uniunii, a prezentat de asemenea situația membrilor din filiale cu cotizația la zi, numărul acestora fiind determinat pentru stabilirea numărului de delegați la conferință. În continuare, Comitetul Director a analizat situația patrimoniului Uniunii și modul în care decurg procesele în care USR este parte. Au fost făcute propuneri pentru acordarea indemnizațiilor de merit disponibile, urmînd ca ele să fie înaintate spre validare la comisia națională abilitată. Doamna Irina Horea, secretar al USR, a prezentat situația la zi a contactelor și schimburilor culturale externe. Comitetul a decis să solicite filialelor propuneri pentru 10 burse de creație la Casa Scriitorilor de la Neptun în iunie și septembrie 2009, precum și un control mai strict în privința persoanelor care beneficiază de sejururi la această casă de creație în calitate de membri ai USR, astfel încît de tarifele subvenționate să nu beneficieze decît membrii și angajații USR.

*

CONSILIUL UNIUNII Scriitorilor din România s-a reunit miercuri, 11 martie, la sediul Uniunii, sub președinția domnului Nicolae Manolescu. Consiliul a luat act de cele mai recente modificări ale proiectului de statut și a decis să convoace Conferința Națională a USR pentru aprobarea statutului în ziua de 17 iunie 2009, cu participarea delegaților din filiale, în număr de un delegat pentru fiecare 25 de membri activi (cu cotizația la zi). S-a decis ca membrii Consiliului USR să fie delegați de drept, restul de delegați pînă la împlinirea normei urmînd să fie aleși de comitetele de filiale din rîndul membrilor acestor comitete. Domnul Varujan Vosgianian, vicepreședintele Uniunii, a prezentat situația financiară și perspectivele colectării timbrului literar în contextul situației economice generale. S-au discutat și aprobat noile tarife la casele de creație și situația patrimoniului USR. Dl Viorel Lică, președintele Comisiei de cenzori a USR, a prezentat raportul acestei comisii privind execuția bugetară pe 2008. Comisia de validare a USR a început să studieze dosarele trimise de filiale și va înainta Consiliului USR lista candidaților propuși spre validare la încheierea procedurii.

Laureații concursului de volume
în manuscris al USR

JURIUL CONCURSULUI de volume în manuscris, organizat de Uniunea Scriitorilor din România în colaborare cu Editura Cartea Românească, format din Radu Aldulescu, Dan Cristea și Gabriel Dimisianu, a selectat următoarele volume pe care le propune spre publicare Editurii Cartea Românească:

- *Chipurile* de Stoian G. Bogdan – poezie;
- *Viața unui șef de departament povestită de fiul său Superman* de Șerban Anghene – proză.

Juriul a selectat, de asemenea, volumele:

- *Melatonin* de Andra Rotaru – poezie;
- *Okii* de Roxana Sicoe-Tirea – poezie;
- *Ana-na-na* de Olivia Irina Vereha – proză,

pe care le propune spre publicare Comitetului Director al USR.

Noaptea

Ce anume înseamnă pentru dvs. noaptea?

Capcană pentru febre

Diana Adamek

ADORM DEVREME, primele ore îmi aduc odihna, celelalte deschid vise încărcate fastuos, cu un apetit nestăpânit pentru detalii. Liniile sunt precise, dar scenariul încărcat, cu multe trape secrete, au ceva, am mai spus-o, de bazar oriental. Sub strălucire e de fiecare dată multă tensiune, care rămâne totuși luminoasă, rar se întâmplă ca visele mele să alunece în coșmar. Asta aș reține mai ales, o intensitate necunoscută altfel, cu porțile deschise spre alte lumi, o amintire, o prevestire?, nu știu.

Nu scriu niciodată noaptea și nu-mi plac nici întâlnirile care se prelungesc târziu, nopțile mele sunt un fel de capcane pentru febre singuratică. Vorbesc mult despre ele, fiindcă mi se întâmplă să trăiesc în amprenta lor mult după trezire, e un cifru al intensității care nu mi se dezvăluie ziua, unele mă lasă ca și cum aș avea carnea și sufletul arse, nu de durere însă, ci de foarte multă lumină. Sunt teritorii, acestea ale nopții, pe care le apar tocmai prin orele mele, multe, de somn.

Noptile mele sînt zilele mele

Intonare

NU ȘTIU alții cum sînt, dar eu cînd mă gîndesc la nopțile mele nedormite sau în cea mai mare parte nedormite, la tot ceea ce am citit sau scris pe parcursul lor, îmi dau seama că nopțile mele sînt de fapt zilele mele. Încă de cînd eram licean, cel mai mult mi-a plăcut să citesc și să scriu noaptea, astfel încît atunci cînd mi-a fost posibil, cam prin 1977-1978, cînd am devenit cercetător științific, am început să mă culc spre dimineața și să mă trezesc spre prînz, dar de obicei cu vreo două ore mai devreme. Noaptea a devenit pentru mine atît de importantă, ca timp separat, aproape numai al meu, în acea perioadă, încît am scris cîteva zeci de pagini din *Cartea nopții* publicate în volumul meu de debut, în 1988. Au mai trecut douăzeci de ani de atunci și am mai scris cîteva zeci de pagini, dar cartea nu s-a terminat, ceea ce înseamnă că noaptea are încă aceeași semnificație pentru mine, că este la fel de importantă pentru lecturile mele și pentru scris. Cum cu vîrsta avem tot mai puțină nevoie de

somn, devenim cumva mai insomniaci, nu mă îndoiesc că nopțile mele vor deveni și tot mai lungi, prelungindu-se cumva și în spațiul zilei. E adevărat, uneori, par să cad în „boala somnului” și nu mai reușesc să fac distincția dintre noapte și zi. Și cînd totul va deveni noapte, numai noapte, printr-un proces de răsturnare, nu voi mai citi, nu voi mai scrie, ci voi intra în sfîrșit în somn, în Marele Somn.

Despre noapte

Paul Aretzu

ESTE APANAJUL firilor romantice să simtă voluptățile – numeroase – ale nopții, așa cum analiticii, lucizii pot aprofunda aspectele sociale, morale, psihice ale somnului rațiunii. Vrînd-nevrînd, noaptea reprezintă porția noastră de întuneric. Poate fi domeniu al odihnei, al obscurităților, al evaziunilor, al conjurațiilor, al poeziei, al magiei, al contemplării lampisteriei celeste, viaduct spre moarte, spre iraționalitate, suferință a insomniacilor. Noaptea nopților este, probabil, noaptea nunții, amestec de bucurie și taină. În întuneric au loc germinațiile, procesele htoniene. Ermetismul, sepulcralul sunt ascunse de ochii lumii. Noaptea regenerează timpul: ca în *O mie și una de nopți*. Oricum, o zi nesfârșită ar anula frumuseții timpului o dimensiune esențială, fiindcă noaptea este partea nevăzută a zilei, în care toate stările sunt intensificate.

Din *Biblie* se deduce o întregă teologie a luminii și a întunericului. Fără îndoială că la baza ei se află un dualism etic, dar simbolismul este bogat și nuanțat, cu numeroase resurse poetice. Astfel, *Dumnezeu este lumină*, Iisus Hristos este *Lumina lumii*, creștinii sunt *fiii luminii*, textele sfinte emană strălucire. Untdelemnul și botezul conțin ideea unei abluțiuni luminoase. Sfeșnicul, candelarele, lumânările, veșmintele preoțești din mătase sunt emițătoare de lumină. Tot ce înseamnă strălucire dumnezeiască se manifestă în opoziție cu întunericul. Domnul este *lumină din lumină*, iar Sfântul Duh este definit consubstanțial cu Tatăl, *întru lumina Tă vom vedea lumină*. Dar lumina lui Dumnezeu este o lumină imaterială, care nu înserează niciodată, taborică.

Ziua și noaptea se pot defini contrastiv, iar Dumnezeu, în timpul Exodului, se manifestă ca un nevăzut vizibil, acționând adecvat, ca un călăuzitor, ziua sub forma unui *stălp de nor*, iar noaptea ca un *stălp*

de foc. În mijlocul increatului primordial, primul element ordonator este Logosul, concept care include sensul luminii. Apoi, pentru a crea alternanța noapte-zi și a declanșa mișcarea timpului, istoria, Dumnezeu creează *luminătorii*. În *Biblie*, este foarte prezentă simbolistica paradigmatică a confruntării dintre lumină și întuneric. Iisus Hristos vindecă orbii, exorcizează. În teofanii, Dumnezeu este lumină înconjurată de întuneric, pentru că strălucirea lui este de nevăzut. În Noul Testament, Pavel și Ioan vorbesc despre *fiii luminii*, sintagmă prezentă la esenienii de la Qumran, unde aceștia se află în luptă cu *fiii întunericului*.

Cînd se mută la cele veșnice, sfinții, care își prevăd moartea, devin albi la chip și revarsă o lumină intensă. Iisus Hristos înviat este asemănat *lucefărului de dimineață*. Pe cînd Lucifer, astrul înșelător, arrogant, va cădea în adâncimile întunericului. Iadul este *întuneric pipăit, cel mai din afană*, în care arde focul care nu se stinge. Luminozor și luminescent, Domnul este călăuzitorul, cel care reprobă direcția greșită: „Noi așteptăm revărsatul zorilor, dar umblăm în beznă. Umblăm de-a băjbăitul, ca orbii lângă zid; ca și cei fără ochi băjbăim mereu, ne poticnim în miezul zilei ca și pe întuneric; între oamenii în putere suntem ca niște morți” (Isaia 59, 9-11). În cazul orbirii trupești, poate fi tămăduitoare lumina spirituală, dată de credință. Orice vîndecare înseamnă o victorie a luminii asupra morții, o depășire a unei încercări, ca în cazul lui Iov. Tîlul îl reprezintă atingerea zilei a opta, cea liturgică, cea nesfârșită, după care nu mai urmează nicio noapte.

Întunericul este făcut să fie luminat. Sfeșnicele, candelabrele, chiar lumânările, stelele sunt ca niște pomi de lumină. În întunericul blînd, calm, din mijlocul bisericii se filtrează lumina transcendentă a vitraliilor sau licăresc aurele sfinților din fresce și icoane sau tremură tainicele candelare. În clarul zilei, lumina lor n-ar avea niciun rost. Candela este lumina care veghează noaptea, care nu lasă întunericul să stăpînească peste tot, care liniștește muribunzii. Ea este lumina de sămânță. Oasele martirilor sunt luminoase pe lumea cealaltă și sunt făcătoare de minuni. *Schimbarea la față* semnifică trecerea trupului omenesc în lumină dumnezeiască.

Forțele întunecoase, htoniene, malefice, demonice sunt reprezentate sub forma șarpelui care-i ispitește pe protopărinți. Căzuți din lumina ideală a Raiului, aceștia sunt contaminați cu rău, cunosc suferința și moartea. În popor, diavolul este numit necuratul, întunecatul. Noaptea în sine nu

→

→

are cum să fie rea. Este, ca întreg timpul creat de Dumnezeu pentru a fi trăit, odihnitoare, necesară, plăcută, misterioasă, dar, în același timp, plină de ispite. Blaga nu-mește tipul de cunoaștere bazat pe fermentii mitici *luciferică*. Dar nu ceea ce se întâmplă în exterior contează, ci modul în care se confruntă lumina și întunericul din interior. Iisus nu exorcizează noaptea din jur, ci demonii din oameni. Coborând în întunericul întunericului din iad, Mântuitorul eliberează sufletele care își recâștigă vocația luminoasă. Panaceul izbăvirii de moarte este iubirea. Pare-se însă că, în lumea de azi, complicată, competitivă, grăbită, indiferentă, hulpavă, a iubi Adevărul și pe semenii este lucrul cel mai greu. Omul luminii este sociabil, filantrop, tradițional, spiritual, pe când omul întunericului este egoist, anxios, anarhist, lasciv. Există o mare diferență între omul paradiziac, universal și omul istoric. Sfinții toți, din toate vremurile, își sunt contemporani. Rolul lui Hristos a fost, în primul rând, de a da un exemplu dumnezeiesc de omenie. Există, în viziunea insuflată a lui Dionisie Pseudo-Areopagitul, o *ierarhie cerească*, o urcare cu mintea în transcendent și o contemplare a gradelor din ce în ce mai subtile de spiritualitate, până la inefabilitate, până acolo unde abia se poate defini apofatic (prin teologia negației). În mistica sa, Dumnezeu este perceput în suflet ca *rază a întunericului*. După acest model, războiul, crima, vanitatea, toate păcatele capitale, ura, prostia, superficialitatea, corupția, concupiscenta pot forma o ierarhie a întunericului. Noaptea însă, cea orară, cea astronomică, de care ne bucurăm la sfârșitul fiecărei zile, nu are nicio implicație, este nevinovată.

În Biserica Ortodoxă, slujbele zilelor liturgice sunt numite *Laudale bisericesti: Vecernia, Pavcernița, Miezonoptica și Utre-nia cu Ceasurile I, III, VI și IX*. Dintre acestea, *Miezonoptica* se mai săvârșește, la Athos și în câteva mănăstiri de la noi, la miezul nopții. Cuprinde o parte de slăvire a lui Dumnezeu și o alta de pomenire a morților. Evocă totodată Patimile, Răstignirea și Învierea Domnului. Trezirea călugărilor cu un clopoțel sau cu toaca, strângerea în taină pentru rânduială semnifică propria noastră înviere pentru Judecata din urmă. Troparele de la începutul Miezonopticii vestesc *Parusia*, adică a doua venire a Mântuitorului, care se va petrece la miezul nopții.

Însă momentul cel mai de seamă, cel mai așteptat, care constituie începutul și sfârșitul sărbătorilor bisericesti, îl reprezintă minunata *Noapte de Înviere*. Revelarea lui Dumnezeu se face la miezul nopții, când la Sfântul Mormânt de la Ierusalim se pogoară Duhul Sfânt. Rostindu-se chemarea *Veniți de luați lumină!* și, apoi, dându-se de la unul la altul, se proclamă victoria luminii asupra întunericului. Dar, lucrurile se lămuresc și mai bine atunci când aflăm că, de fapt, există o *mistică a luminii*, constând în cunoașterea lui Dumnezeu prin rațiune, și o *mistică a întunericului*, în cazul cunoașterii prin iubire.

Noaptea polară

Francisc Baja

ÎN GENERAL nu e bine să începi cu *în general*, căci cu siguranță undeva vei spune precum s-a întâmplat, iar la final vei închi-de timid textul cu conștiința împăcată, scuzându-te pentru cele spuse.

În general, somnolența naște așteptări, căci eliberează dorințe estompate de regimul diurn al existenței neinteresante. Cu toții dorim să fim somnolenți, visători, atârnați în reverii în propriul nostru stup interior, în perfectul solipsism de care rutina, angajamentele, responsabilitățile, deși eu nu sunt o persoană responsabilă, dar poate alții sunt, și alte hobby-uri similare, precum spuneam, de care viața cotidiană ne ține întru totul deoparte, cauzându-ne ceea ce se poate numi o ușoară frustrare, făcându-ne ca odată cu ivirea apusului, cu toate accesoriile ei metaforic ineputabile, să plonjăm în romantismul nopții, ce reprezintă în cele din urmă și alibiul scuzabil pentru crearea operelor literare, pe care într-o zi, cu siguranță într-o zi sau poate seară, cineva le va citi, și astfel cerul se va închide, fiecare deci cu vina lui. Personal, noaptea mă lasă rece. Însă, să nu căutăm indiferența sau ignoranța căutată, în refuzul obscurantist de a apleca urechea la vocile nopții, la eventualele murmure, căci murmure putem asculta și ziua, și chiar fără a trezi suspiciuni, asta dacă ne luăm profesia în serios, ci să chemăm prudența în actul argumentației. O dată pentru că nu e cazul să fetișizăm aspecte ale vieții nocturne, ci e preferabil să le investim în sexul opus, sau, în celălalt caz, deloc surprinzător, pe care nu-l mai menționez, pentru că nu e deloc surprinzător. Dacă nu avem înclinație, naturală sau forțată, pentru niciunul dintre cele două sexe, lucrul este evident trist, dar cel mai bine este să ne procurăm un animal de companie, în nici într-un caz să nu ne mutăm în regiunile polare, unde legenda spune că eschimoșii sunt iremediabil condamnați la fericire. Este drept, în perioada în care și eu am traversat accidental infantilitatea, noaptea reprezenta rezervorul de răspunsuri la întrebări pe care încă nu le pusesem, și se părea că nu le voi pune niciodată. Dar, ca în orice traumă premergătoare vieții adulte, am fost obligat să citesc și chiar să scriu, lucru pe care, până la urmă, mi l-am iertat într-un târziu. Pe de altă parte, statistica spune, ceea ce e un fel de legendă a sociologilor, noaptea prizată în exces poate fi dăunătoare, adică poate fi noaptea surprinsă în amănunte misterioase, decodificată prin ritualuri de scurtere a cerului, iar odată zărită în concubinajul cu Luna poate părea o invitație decisivă la un *ménage à trois*, însă pe aici încep problemele. Excesul nopții poate induce și produce depresia, solipsismul, schizofrenia, ingrediente care ar face orice familie fericită; e drept, fiecare ar avea fericirea sa, impenetrabilă și incomunicabilă. Evident că ele pot fi dobândite și pe alte căi. La o adică, vi le pot procura și eu. Dar prudența mea începe cu adevărat când sarcina scriitorală e legată ombilical și metafizic de evenimentialul nopții. Ni se vorbește de opere create exclusiv sub fascinația nopții și că geniul, sau poate doar talentul, își ivește excrescențele inconfundabile și de netăgăduit prin furoul străveziu al întunericului ce ne cuprinde pentru a stoarce din

noi seva textualității perene. Să privim totuși înspre noaptea polară și să încercăm o circumspecție. Până la urmă legenda spune că eschimoșii au fost cei mai fericiți oameni de pe Pământ. Acum nu mai sunt. Dar, ca orice legendă, probabil și aceasta își găsește sursa în gestația îndelungată a nopții. Deci totuși să nu-i dăm crezare.

Noaptea inexistentă

Cristian Bădiliță

S ÎNT UN matinal și un diurn convins. Singura legătură pe care o întrețin cu noaptea este că mă trezesc „cu noaptea-n cap” (ca să nu ratez răsăritul). „Cosmologic” vorbind, există o infinitate de zile-dimineți, fiecare cu individualitatea ei policromă, dar o unică noapte, universală, omogenă, monocromă (de fapt, incoloră). Pe scurt, noaptea inexistentă pentru mine. *Tant mieux pour les âmes soi-disant romantiques et pour les vampires.*

Noaptea instinctelor

Francisc Baja

NOAPTEA, SUPEREGOUL și omul funcțional adorm. Nu mai există cenzura cotidiană, care ne permite să coabităm, trăind, în schimb, în imediatețe. Ceea ce contează într-adevăr, ceea ce are valoare pentru sine, revine fulgerător în memorie. Nu mai există blocaje, pentru că scutul pe care îl punem în fața lumii este spulberat – barajele, ce ne divid conștiința, sunt eliminate. Ne înfășurăm în noapte în măsura în care ne desfășurăm granițele interioare – asemenea unui inger, care-și nimicește statuia și iese la suprafață. Există nopții ale inimii (*noche oscura*) și nopți ale sensului, când simți nevoia să te torturezi.

Dacă ziua are o componentă arhitectonică, noaptea este muzicală. Filosofii și prozatorii pot funcționa în regim diurn, poeții niciodată. Ce este atât de splendid la noapte, ne putem întreba? Poate este supraestimată... Liniștea exterioară, rezultatul anestezierii întregului oraș (oraș, prin extensie univers, topit, buhăit, anemiât, cu pleoape de uraniu), este doar substructura unei liniști interioare, în care putem fi egali cu noi înșine, nemaifiind castrați procustian de funcționalitate și preeminența regulilor.

Când s-a făcut lumină în Grădina Eden, un aspect al configurației umane a fost amputat. S-a încercat retezarea unei constante de haos, pe care o adulmecă nepotolit lunaticii. Pomul cunoștinței binelui și răului era un arbore de cafea.

Noaptea alchimică

Lee Putnam

NOAPTEA ESTE apanajul tinereții, alchimia extragerii tale – a celui din viitor, matur – din propriile-ți vise și oboseli, care pot fi (însemna) și lecturi, dar și dragoste, astronomie de amator care privește, holbat, bolta înstelată, dar și poezie iscată în – pardon! – scăfărlie, de sete de mister,

dar și de – asta e, asta a fost! – beție din necaz sau din – ce mai, s-a întâmplat! – prostie... În noapte ți-ai scris multe poeme sau pagini de proză, când te întâlneai cu Muza sau cu... Hurmuza halucinațiilor lui Turnavitu sau... Turnavinu... Cred că noaptea este țărâna din care încolțim de fiecare dată în geana zorilor. Geaba nu ne place noaptea – ea, declanșatoarea de inspirație, plăceri, fericire și... resemnare. Numai iubind foarte mult, poate că (și) biblic (măsliniu, ca tenul Sulamitei!), noaptea, înțelegi ce ai de pierdut: viața, într-un (deșert) *tăciunea* (deșert) *tăciunilor*. În fond, *de profundis*-ul nostru, propria noastră intimitate nu poate fi perceput(ă), vag, misterios... rudimentar-poetic, decât ca o noapte... – luminoasă? – nu, mai curând fructuoasă. Noi ne formăm caracterul nu în plină lumină, ci în abisul subliminalului noptos. În imensitatea nopții se întâmplă (dep)lina, (dez)lănțuita boemă a noastră – de multe ori, a inșilor care, la ora șapte dimineața, își pun cravata și pleacă la stupide slujbe... serioase, înalte – pleacă în serviciul patriei, clișeisticii sociale și Uniunii Europene.

Noaptea este spațiul libertății. Cel puțin, de creație. Cel mult, de... *greație*... Noaptea, îți poți spune povești ție însuși, când ești de șase sau de șaiszeci de ani. Noaptea e mai ușor să trăiești, noaptea e mai ușor să mori.

Dar noi nu prea cunoaștem aceste lucruri, pentru că, noaptea, pur și simplu, și predestinat, dormim. Noaptea ne este dată pentru a fi mereu curioși față de noi înșine, față de lumea *pe cvasimoarte* în somnul ei. Iar concluzia ar fi că omul, nici astăzi, de la Ghilgameș încoace, nu a înțeles pentru ce i-a fost dată (și) noaptea...

Dacă aveți curajul să vă reamintiți de latura noptatică a sufletului, recitiți-l pe Dostoievski, cel mai nocturn-dramatic dintre scriitori. Pentru că dramatismul nu înseamnă *horror*, ci două-trei pagini de Dostoievski, în care unul dintre frații Karamazov sau preacinstitul monah încearcă să se dumirească asupra luminii care devine moarte (dacă îmi amintesc eu bine, când tăciunile crizei scrie pe destinul nostru).

Eu unul consider că noaptea ne-a fost (ce)dată pentru orice altceva, numai nu pentru somn. Iar, inițial, existențialismul era exact pe invers: ziua – se dormea, noaptea – se trăia. Noaptea e, pur și... compus, o altfel de lumină, care opune rezistență. Voința nu are... curaj în plină zi, ci se naște doar în forța de opunere a nopții.

Noaptea, cosmosul e în starea în care îl poți (re)simți, fizicește, pe propria-ți piele. Noaptea e Maldoror și Zarathustra și regretul că niciodată nu ai putea citi cât ți-ai dori – noaptea e cortina după care se află bibliotecile cu toți Ar(t)istofanii și Shakeaspearii izvoditori de spectacole sau circ nu totdeauna pus(e) în relație cu pâinea. Ea își joacă spectacolele (viselor), iar tu crezi că ai putea să-i acorzi un rol, cum zice întrebaarea.

Noaptea înseamnă alte legi pe care le legi ca tei de curmei. Ea – suportând orice comparație ca alt regim de combinație cu finalitate în... fatalitate. Noaptea îți dai seama cât de irelevant au scris despre noaptea unii din marii poeți – „Imnul nopții” al lui Alphonse de Lamartine, în special în primara românizare a lui de către Ion

Nopti

Nicoma Chira

O, nopți în care ostaș fiind apăr zidurile cetății din mare
E neînțeleasă limba ce-o vorbesc, tu n-o cunoști pe cea în care te chem
Mărunțind nisip de lună, valul înălțat și coborît cu pleoapele tale
Agită în dezacorduri de primăvară aminată
O perdea de vise ce acoperă grota cu untdelemn

O, nopți ce mă purtați la marșuri funebre
În veșminte rupte de cucuvaie, cusute cu arse file
Hărțuieli cu mine – îmi pun armură de mort
Nu mă pot decide care moarte s-o aleg, care mi se potrivește
Mi s-a făcut lehamite de cea cu zile

O, nopți când mă-nvățați în cite feluri poate ucide un crin
Petale atinse se-nchid ca și cum le-ai cere întregul univers
Mîinile nu știu să strige, nu pot să caute, îți vorbesc când ești absent
Nu li-e dat să te găsească – sînt sclava mea
Nu-mi lua speranța, port vina de-a te fi închis în vers

O, nopți cu mîna leneșă scriind declarația înghețului
Din jungla extinsă între bolți și cuvînt
Dulcele acrit al podului cu ferestre și uși nedeschise
Găzduiește o înmormîntare ca pe-o neștiută comoară
Schelete se zbat să se desprindă din mormînt

O, nopți când cer voie răni să surîdă maci
De care s-a izbit ecoul limpezină izvor în munți doar o dată
Nu, nu, mă liniștesc icoane, nu se va prăbuși cerul
Lipește fruntea de noi, în tăcere, cu ochii închiși
Măsoară greutatea lacrimii într-o soartă neschimbată

O, nopți cu foșnetul lăntșorului de sîrme ghimpate în pustiul din piept
Prundișul apei negre mă cere, poate mă știe
Și-n somn cunosc poziția degetului pe trăgaci cu febră
Thanatos m-a convins că mă iubește
Aproape moartă, dar cînd să fi fost vie?

Heliade Rădulescu, aduce probe că traducătorul român, nu de puține ori, este superficial... Salvează oarecum situația „Imnurile nopții” ale lui Novalis, care totuși nu năvălesc convingător, dar, parcă, ar fi ceea ce se crede, uneori – elocvente discursuri despre fuziunea mistică dintre *no apt e*, cum ar zice ardeleanul, adică – *dom'le, ăsta e apt* de ceva chiar și noaptea, când, începusem să presupun, că deja e pe ducă (pe pustii!) fuziu(niu)nea (sovietică) dintre noapte, nelibertate și moarte, pentru că, zicea Schopenhauer, somnul rațiunii naște monștri. Astfel că nu poate fi vorba (sau tăcerea) doar de noaptea nașterii, doar de noaptea... nupțială, de furt al miresei, ci și de noaptea încercării fatale, noaptea morții, pentru a triumfa libertatea.

Cea mai mare parte a lumii, ca indivizi, e concepută noaptea... Juan de la Cruz, spaniolul, zicea prin secolul XVI:

Ce dulce mi-î să știu izvorul alergător în bezna nopții. În noaptea aceasta întunecoasă, ce se cheamă viață, ferice de cel care, cu credință, se va atinge de undele lui. În bezna nopții în el își au începutul toate răurile ființării, pe când începutul lui în vecii vecilor nu-l vei găsi în bezna nopții.

Noaptea e pentru a-ți căuta drumul, într-un evadare, de a-ți da drumul într-un libertatea de dincolo de jenă, de a ți se lua drumul, dar, dacă te salvezi, – e de a-ți croi drum... Iar dacă admitem că noapte înseamnă ceea ce s-ar numi „a-ți da drumul”, ea nu e totdeauna și ceea ce s-ar zice – „a-ți da” dreptatea. Pentru că noaptea e subiectivitatea (însăși, alias – sui-generis).

Noaptea, nu o singură dată, mi-am amintit și mi-am zis că, probabil, nu fără noimă Nikolai Berdiaev, prelungind tradiția lui Vladimir Soloviov, pe cea a romanticilor germani și a teologilor, scria că umanitatea s-ar afla în pragul unei epoci nocturne (sau: a nopții). Acest rus celebru opina că:

Firește, toate timpurile pot fi împărțite în cele de zi și cele de noapte. Și timpul, pe care îl creează mașina, cel al civilizației tehnicii, este un timp nocturn. Aceasta e o nouă noapte a creației (genezei), pentru că lumina soarelui poate să se stingă (termine).

Iar până aici, în secolul precedent (față de al lui Berdiaev), XIX, teologul și naturofilosoful Gotthilf Heinrich von Schubert publica o carte despre partea nocturnă a sufletului. Anume el a fondat știința despre componenta nocturnă a sufletului (subconștientul, precum avea să spună Freud), care, de regulă, este tănuită de conștiința de veghe, uneori manifestându-se ca vis, care poate sugera ceva ce s-ar putea întâmpla în realitate; fiind prezentiment, care creează ceea ce se numește dedublarea personalității.

Noaptea e totdeauna prima parte sau doar o parte din ceea ce ai vrea să spui, să scrii, până a te (tre)Zi. Astfel că verbul „a treZi” e chiar unul bine gândit: a nimeri în Zi (și tu ceva). Dixi!

Noaptele mele zvăpăiate

Shaiton Cerna

NOAPTEA M-A ÎNSPĂIMÎNTAT întotdeauna, dar mai cu seamă pînă pe la 30 de ani. În copilărie, poveștile mamei cu strigoi sau cu ciurvine (iele, în meglună) mi-au stârnit imaginația și mi-au alimentat teama de noapte, de miezul ei. Pînă am citit *Maestrul și Margareta*. Amușinam mai abitir ca o jivină, stînd la pîndă și inventariind fiecare zgomot suspect, mișcare nefirească ori mireasmă străină, pînă cînd mă fura somnul, dacă mă mai fura. Diminețile erau binecuvîntate. Scăpasem de încă o noapte. Ziua mi se părea un timp în care nu mi se mai putea întîmpla nimic rău, mizînd pe deslășirea prin vedere. Așadar, fiind un timp al spaimei, nopțile mele n-au exclus imaginea morții. Ea se contopește și acum cu aceea a nopților. Poate și din cauză că tata a murit în noapte, cînd noi, copiii lui, dormeam, iar plînsul mamei ne-a trezit brusc și violent, cu spasmele uluirii în suflet. Indiferent de cît de bine sau ușor – spun medicii – ar fi să mori în somn, bunăoară, moartea aceasta mă cutremură, cu atît mai mult cu cît, producîndu-se-n somn, urma ei ar fi mai pregnantă în locul unde s-a produs. Lya Hubic – marea noastră soprană – îmi spusese într-o convorbire telefonică: „Domnule Cerna, pentru mine fiecare zi pe care o apuc este un dar de la Dumnezeu”. Avea 90 de ani, iar noaptea, și pentru ea, era timpul cel mai posibil pentru a muri, într-o inconștientă nu pentru toți binecuvîntată.

Ani în șir, în adolescență și în prima tinerețe, așteptam noaptea, cu o înfrigurare calmă, pentru lecturile mele avare, abundente, acaparatoare. Citeam pînă spre dimineață la lumina unei lanterne, sub pătură, pentru a nu deranja pe nimeni, în căminele ori gazdele pe unde am tot colindat, iar mai tîrziu, în garsonierele ticsite de cărți, la lumina unei lumînări groase, din acelea ce se folosesc pentru taina cununiei. La adăpost de lectură, bucuria comuniunii cu eroii cărților și cu întîmplările vieții lor înlocuia pustiul presimțirilor din copilărie. A fost un timp al desfătării nopțiace, al intrării într-o lume misterioasă și rourată de asemănări și coincidențe bizare.

Moștenind-o pe mama, care a trăit o viață în miezul aprins al viselor ei, și pentru mine noaptea înseamnă intrarea în vis, iar visele, ca și în cazul mamei, mi-au revelat semnele premonitiei ale unui destin convulsiv. Eu trăiesc în timpul viselor nopții asemenea întîmplărilor zilei: neliniștit, spăimos, revoltat, surzător, agitat, neputincios, timid, gîtit de emoții, generos, iubitor, cald, împăciuitor. În decembrie, l-am însoțit pe poetul și prietenul meu Marcel Mureșeanu, în Bucovina. Am dormit în aceeași cameră de hotel. În prima noapte, l-am avertizat că, fiind o cameră străină, un pat străin și încă cineva în cameră, s-ar putea să sforăi, așa cum știu că mă trezesc uneori, în astfel de situații, din propriul sforăit sau așa cum îmi reproșase, cu o revoltă prietenească, Tudor Dumitru Savu, înainte cu un an de a muri, în cele câteva nopți budapestane pe care le-am petrecut împărțind aceeași cameră: „Ai sforăit ca o focă înjunghiată”.

Dimineața, nedormit, Marcel mi-a spus aproape sfios, chiar protector: „Măi, tu nu ai sforăit, tu ai strigat toată noaptea, te-ai agitat, te-ai zbatut ca-n spasmele morții. Ai grijă, vezi ce se întîmplă cu tine”. În aceeași zi am cerut o cameră separată unde să-mi pot trăi eu tumultuos nopțile mele zvăpăiate, cu visele lor premonitiei cu tot.

Sunt nopți cînd febra scrisului mă stăpînește. Acestea sunt nopțile mele albe. Nu le programez, nu îmi propun niciodată să scriu așteptînd noaptea. Mă pun în pat să dorm, uneori chiar ațipesc, și dintr-odată tresar: aprind veioza și caut înfrigurat un petic de hîrtie. Niciodată nu am la îndemînă o foaie complet albă. Uneori scriu pe plicurile primite, pe manșetele unor ziare, pe șervețelele Mariei aduse împreună cu ceaiul sau fructele pe care mi le așază spre înfruptare, înainte de somn. Dacă reușesc să întrupez vreun vers care să-mi și placă, atunci somnul zboară. Îmi aprind o țigară și citesc pînă la epuizare versul încropit. Uneori mă trezesc și scriu, convins că ceea ce aștern pe hîrtie am visat. Au fost și poeme pe care mai întîi le-am visat, dar această misterioasă *închipuire* nu mi se întîmplă foarte des. De fapt nici nu știu dacă se întîmplă cu adevărat așa. Ceea ce știu este că mă trezesc din somn și scriu uneori și un poem întreg, aproape cursiv, ca-n transă.

În ultimii douăzeci și mai bine de ani, nopțile mele sunt și prilej de a mă reîntîlni cu mine, cel pe care-l evit în timpul zilei. Adăpostul nopții îmi revelează nu numai umorile, ci și vraja nedisimulată a ascunzîșului și intimității. Atunci mă gîndesc și la îndemnul parșiv al Sfîntului Augustin: Iubește și fă ce vrei!

Noaptea și nopțile mele

Radu Popescu

FIREȘTE CĂ noaptea-i și a somnului, dar nu doar a somnului. Fiindcă în somn se sălășluiesc destule fapte care bîntuie mai blînd, sau mai violent, mai în pripă sau mai pe îndelete. Uneori, de aceea, aș vrea să iau în somnul meu cîteva călători: pe unii să-i visez așa cum sunt, pe alții să-i visez așa cum nu sunt. Pe unii să-i păstrez în formolul somnului meu, pe alții să-i fabric eu, păpușarește, din năluciri și fantasme, ca o bîntuită.

De oarecare vreme sunt insomniacă aproape cronică, așa încît se mai întîmplă ca noaptea să scriu poheme. Sau să privesc orașul meu așa cum se întinde ca o piscă ploioasă și înfrigurată. Sau să mă gîndesc la insulele mele grecești unde mă sălășluiesc în fiecare vară și unde scriu ca o apucată, cu flămînzanie epică și cu năstrușnicii; sau cu temeri de Persefona adaptată.

Noaptea sunt multe lucruri și multe femei: și venețiancă, și grecoaică, și curtezana, și femeie pur și simplu, și somnoroasă, și adormită, și cafegioaică, și dedulcită.

De-a lungul anilor și al trecerii am visat vise de toate soiurile, dar mi-am adus aminte doar de câteva dintre ele și doar pe acestea le-am scris cît le-am scris în mai multe caiete, de care mă împiedic astăzi, făcînd curat prin sertare, sipete și nișe. Au fost vise pline ori mai goale, cu diavoli, strigoi, fetuși, iubiți, cu mine transformân-

du-mă în bărbat, cu părinții mei, cu diferiți morți cunoscuți sau necunoscuți, cu propria mea înălțare la cer. Am avut apoi vise de zbor, vise cu Veneția, cu Borges tînr ori cu te miri cine (prietenii din copilărie, de școală, de la bloc, din vacanțe). Am visat inclusiv poeme (ca tot poetul sau poeta), dar întotdeauna, la trezire, mi-am adus aminte un singur vers. Am visat apoi orașe ciudate, gotice, am avut vise-panoramă ori vise-bob de piper, am visat obscure ceremonii funerare și multe altele. O singură dată am avut un amplu și complicat vis alchimic. Partenerul meu de viață a bîntuit prin destule din aceste vise, dar a intervenit rar în ele, prin cuvinte. Somnul meu este ceea ce este: foșnitor sau cuminte, plin sau gol, uscat sau zemos, și tot așa...

Stricarea nopților

Horă Gărbă

RĂSPUND LA anchetă noaptea. Acum e ora 0.43. E noapte. Am primit un e-mail de la Marta Petreu acum o oră. La 11 am citit corespondența electronică mai ales pentru că îmi vin răspunsuri la o anchetă organizată de mine la *Lucașfârul*.

Apoi am jucat un concurs de 8 done de bridge pe BBO – partener un italian pe care nu-l cunosc. Aștept rezultatele. Probabil ieșim cam pe locul 45 din 120 de perechi. Fiul meu abia a adormit după ce a ascultat povestea „Cei trei purceluși” a 60-a oară. Mă voi duce să citesc lîngă el. Poezie. Sînt prea obosit pentru teza lui Octavian Soviany despre textualism pe care mi-o programasem. Mîine la 8 am un seminar. Ieri-noapte am adormit pe la 3.

Pînă acum cîteva ani dormeam bine noaptea și nu îmi plăcea să lucrez, nici să navighez pe internet după miezul nopții. Cu vîrsta, somnul s-a restrîns. Unele treburi urgente reclamă scrisul de noapte sau lectura. Nu mi-a plăcut niciodată să „pierd” nopțile. Asta și pentru că dau randament dimineața – e o problemă de bioritm. Dimineața nu mă trezesc greu, chiar dacă am dormit puțin. După ce s-a născut băiatul, timpul meu de seară a început să îi aparțină lui, chiar dacă mai apuc o oră-două de lucru. Așa că orele active s-au mutat mereu mai tîrziu, așa cum și lectura de noapte de plăcere a devenit lectură obligatorie, fie că e pe hîrtie sau pe ecran.

Rolul nopții a crescut și s-a schimbat, așadar, în timp pentru mine. E probabil și consecința apariției în viața mea (noastră) a internetului care amestecă fusurile orare. Pe web soarele nu apune niciodată. În felul acesta noaptea și-a pierdut misterul. Nopți misterioase petrec doar vara, la țară. Acolo noaptea apare altfel, a rămas ca la Heliade-Rădulescu, neagră, înaltă, cu sunete ciudate sau dimpotrivă liniștitoare. Viața la oraș a stricat și nopțile! La sat ritmurile sînt pure, nu se bagă ziua în noapte. Acolo ești forțat să dormi noaptea și să te trezești în zori. La oraș, în perioada activă, agitația zilei și zgomotul te obligă aproape să lucrezi noaptea.

Am primit între timp rezultatul concursului: locul ocupat a fost 43. Mă voi duce să citesc. E ora 1 și 15. Încă o noapte fără mister. Singurul lucru misterios e că

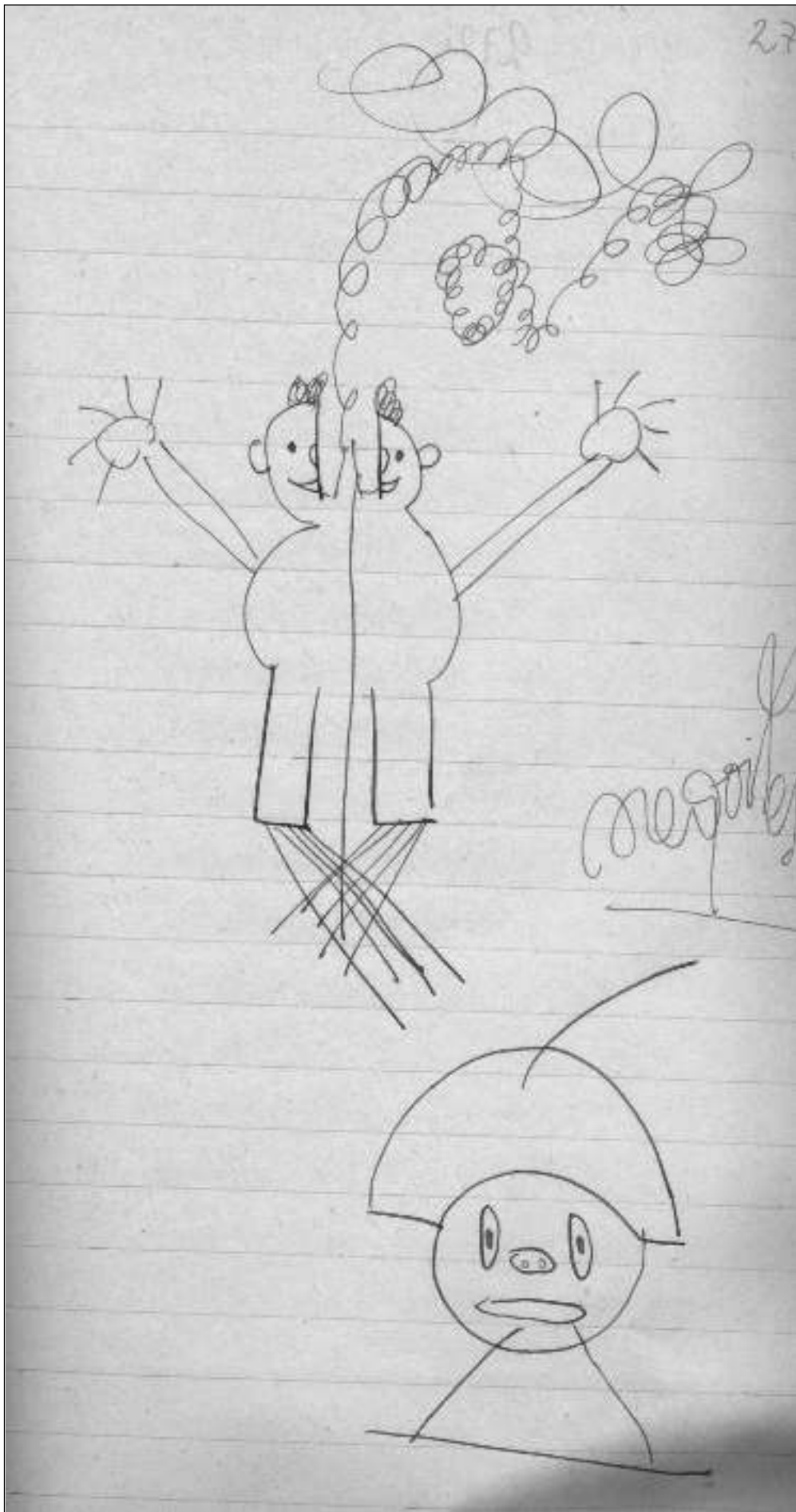
fix la ora 2.30 ceasul biologic al fiului meu îl va face să-mi ceară cocktailul de noapte, pregătit anume cu vitaminele și aromele favorite. Pe care îl va bea fără a se trezi. Apoi vom dormi liniștiți.

Sînt un diurn

Gelu Ionescu

SÎNT UN diurn, prin excelență. Un doctor bătrîn m-a învățat, pe cînd eram foarte tînăr, că somnul de dinainte de miezul nopții e cel mai sănătos și odihnitor. Eu am urmat acest sfat toată viața, în afara intimităților (și, evident, a somnului lor), nu am scris noaptea nici puținele poezii (hai să le zic așa, ca să nu le supăr), cu atît mai mult textele critice sau eseistice – hai să le zic așa ca să le supăr. Totuși (totuși!) mi-a plăcut să dansez toată noaptea în compania prietenilor și prietenelor – au fost zeci și zeci de nopți, între anii '56 și '82, despre care am cea mai bună amintire (sper că și partenererele mele...). Unii amici ziceau, cu un aer știutor, că „dansul e un pretext...” Poate, nu l-am simțit așa, dar dacă mă gîndesc bine, ca unul care a frecventat, cu interes mediocru, spectacolele de balet și dans clasic sau modern (90% din baletele „clasice” au și un sens de perversiune sexuală: *Lacul* e o poveste de zoofilie, *Giselle* una de necrofilie, cît despre *Mandarinul miraculos* de Bartók este chiar un înfocat act sexual complet), s-ar putea ca pretextul să fie, cu adevărat, o pornire. Cît privește dansul contemporan, din care mai privesc cîteodată reprezentații celebre la televiziune, el este, nu o dată, o splendidă poveste gestuală care nu are cum ocoli erotismul, chiar reprezentarea directă prin gest a unei iubiri complexe inevitabile, cînd e vorba de corpul minții sau al sufletului. Exclud lecțiile inepte de gimnastică și fitness de care e împînzită lumea nobilă a dansului. Nu mi-au plăcut diminețile decît în condiții peisagistice deosebite, nopțile nu mi-au părut o alternativă a vieții, ci o parte a ei, inevitabilă și uneori, rareori, fascinantă; cît despre vise, regim cu alte legi, nu mai îndrăznesc să spun nicio vorbă după ce am citit *Interpretarea...* lui Freud. Mai bine să încerc a le uita decît să-mi tulbur mediocritatea. Înțeleg și gust tot ceea ce ține de misterul nopții în literatură, muzică sau arte plastice (cu excepția înfiorătoare a *Capriciilor* lui Goya). Întîlnirea cu „reprezentările” nopții în aceste părți esențiale ale vieții mele mă tulbură, mai ales mă încîntă și mă aduce pe un tărîm care nu e al meu, dar îmi aparține. De altfel, de 25 de ani, obișnuiesc să ascult înainte de somn muzică, de cîteva ori, într-o săptămînă să zicem, aceleași piese, fie ele de muzică de cameră, cum se zice, fie chiar opere. Abia după aceea trec la ceva nou (vechi), cu care procedez identic. Aceasta e „arta mea poetică”. În ultimul timp, alternativ, citesc *Evangheliile* – așa se cuvine să facă un om care se apropie pîș-pîș...

P.S. Tot ceea ce am scris mai sus e o pură invenție pseudoliterară, care nu are nicio legătură cu personalitatea mea. E o ficțiune, „ficțiunea străinului”... cine crede în sinceritatea răspunsurilor la întrebările unei anchete iscusite sau indiscrete, după caz?

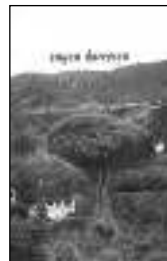

• Pagină din I. Negoșescu, *Versuri și proză*, 1937-1938, caiet verde dictando, inedit

Cărți primite la redacție

• Laura Poantă, *Termeni medicali cu nume propriu: Dicționar de semne, simptome, sindroame*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2009.

• Eugen Dorcescu, *Drumul spre Tenerife*, Timișoara: Eubeea, 2009.

Toate astea și încă multe altele...

Radica Marian

DE-AȘ FI rămas numai (deși am fost ciclic, prea des chiar) din stirpea (funciară umanului), cea exponențială, marcată (ca model literar), de pildă, de senina, încrezătoarea, nevinovata Cătălina, așa cum o califica Constantin Noica în reinterpretarea celebrului *Luceafărul* (deși eu am demonstrat, cred, irefutabil, că, în text, personajul este mai curând complicat, fiindcă este veșnic nedecis și nehotărât, în subsidiar vrând să-și împlinească și dorul de suflet, și cel de inimă), așa zice cu grație: *Dar un luceafăr, năsrărit/ Din liniștea uitării...//... De-aceea zilele îmi sunt/ Pustii ca niște stepe./ Dar nopțile-s de-un farmec sfânt/ Ce nu-l mai pot pricepe.* Și de-aș mai fi numai așa, precum Cătălina, așa invocă: *O vin' dar noapte, vină!* (variantă în versiunea genuină, A, a poemului), în loc de *De ce nu vii tu? Vină!*

Și totuși, noaptea mai este pentru mine o stare de grație, adevărat spațiu protector al vieții, fiindcă am darul somnului, pot dormi și ziua, și noaptea, de aceea, prin excepție, iubesc rarele-mi insomnii, mai în tinerețe le provocam cu tot dinadinsul, simțind, în noapte, cum mintea și antenele de înțelegere, pătrunderea intelectuală, puterea asimilării, forța atenției, creativitatea, invenția, revelațiile conexiunilor etc. încep să duduie pe măsura înaintării în noapte... În copilărie inventam tot felul de stratajisme să ocolesc interdicțiile de a citi noaptea, unele cu consecințe hazlii, cu pățanii periculoase...

Acum, tot mai des, cel mai bun randament intelectual și, prin urmare, frenezia nopților de odinioară le simt dimineața, rareori, în zori...

Dar noaptea, dacă este o lume alternativă, misterioasă, este numai fiindcă se presupune că adăpostește VISELE, deși eu visez și ziua...

Nu-mi rămân în amintire coșmarele ori intensele avertismente, cu excepția viselor în care cuvintele sunt singurele evenimente, rostite de o voce ce mi se naște în auz și care mă atenționează sentențios: Fii atentă, nu dormi, reține: – Vine m e n i r e a, menirea, știi cuvântul? Înțelegi?... Alteori, un test mai banal, tot auditiv: – Parura, nu prea o vezi, dar știi cuvântul? Eu mă lupt să răspund, cum că știi ce-i o parură, dar glasul se înstrăinează și devine imperativ, rece, didactic...

Nu aștept să visez, parcă uit chiar, cu totul și cu totul, că visez uneori miraculos...

Și mai rău, uit unele vise dintr-acestea, dar știu că nimic asemănător ori măcar imaginabil nu am trăit în viață, în trezie. Unele stări sunt ca o beatitudine fără motiv, o supercomodă cabină florală de transport autoteleghidat, așa ca și zborurile din vis, în care-mi simt ușurătatea trupului și dețin comanda vitezei de zbor ori de înălțare, pot reacționa în funcție de anturaj, dacă vreau să zbor deasupra unor lucruri, oameni etc. De obicei nu mă despart de trupul meu cunoscut, chiar dacă este în starea lui de demult, dar sunt și câteva vise în care ființa mea lipsește cu totul, nu și conștiința sinelui, iar atunci dematerializarea este fastuos reprezentată plastic, în jo-

curi de forme caleidoscopice, în cristale strălucitoare și intens mișcătoare, în arabescuri fabulos compuse și descompuse și totul se atinge de-o amintire fugară, a unei penumbre dintr-o zi de vară, eu copilă, dormind într-o cămăruță blând răcoroasă... ■

O ușă deschisă

Ana Lucream

PENTRU MINE noaptea e o ușă deschisă, mă îmbie să intru. Adesea prefer să-mi prelungesc somnul de după-amiază, pentru a fi seara odihnită. Sau adorm seara devreme, spre a mă găsi miezul nopții trează, în cel mai complet sens. Rar mi se întâmplă ca miezul nopții să mă prindă dormind. Noaptea e timpul benefic în care scriu, ascult muzică, citesc, îmi amintesc că exist.

Dincolo de ușă se află libertatea. Sau speranțele eșuate. Sau iubirea, sau disperarea până la limita suportabilității; noaptea e scena războaielor intime pierdute, purtate în muțenie, în taină deplină. Noaptea are nenumărate fețe. În burta nopții se află întrebările și răspunsurile la gesturile imperfecte, pervertite ale existenței diurne.

Noaptea mă simt în siguranță, ocrotită de agresiunile zilei. Niciodată n-am asociat noaptea cu un timp al fărâdelegii, mai degrabă cu unul al faptelor eroice, al stărilor excepționale care irump în cotidian, ameliorându-l, întregindu-l. Îmi amintesc de o noapte din copilărie, petrecută în satul natal al tatălui meu, pe valea Someșului, eram în vacanță, aveam poate 9 ani, când tata m-a luat cu el la pescuit. Memoria mai păstrează din acea noapte doar imaginea tatălui meu, intrat până la coapse în apele râului, ținând în brațe un somn uriaș (astfel îmi păru atunci și poate că așa a și fost) și zbaterea peștelui grozavă, plesnindu-i fața și umerii. Se petrecea ceva măreț în orele mici ale nopții, apa lucea aidoma unei spinări de animal fără nume, aurită de luna ce ieșea din când în când dintre nori, când tatăl meu, acel bărbat tânăr, căruia îi conștientizam pentru prima dată frumusețea fizică, făcea efortul de a elibera peștele din cârligul undiței. Era ca într-o inițiere, o primă lecție despre lumină și întuneric pe placa de cupru a peisajului, pe care noaptea o delimita dându-i contur.

Există nopțile în care rămân numai cu mine, atât de aproape de mine încât devin una cu mine, atunci singurătatea își face cu mine de cap, sunt cu mult mai puțin singură însă decât așa fi în mijlocul unei mulțimi. Sunt nopțile în care-mi iubesc trupul prezent și dau seama de el.

Contemplu fotografii vechi și lumea lor se animă. Există nopțile când, atrasă ca într-un sorb, intru în trecutul existenței mele, populat de femei cu ochii verzi, oblici, cu pomeții proeminenți, îmbrăcate în veșminte misterioase, ascunzând trupurile ce au purtat sămânța neamului meu, sămânța bărbaților cu calități de bărbați – din nefericire, în zilele noastre, acestea au devenit atribute ale rarității: devotament, responsabilitate. Alături de ele, chiar ei, misterioșii domni de demult: șezând cu ambele mâini sprijinite de genunchi sau pozând în picioare, cu unul din brațe sprijinit de umărul femeii, purtând „mustața imperiului” sau obrazul bărbierit, cu

melonul sau clacul depus pe o măsuță alături, în straiile militare ale timpului sau în cele „nemțești”, sau în minunatele straie țărănești, atât de „curate”, cu stilul, definit oricând de bunul-gust al simplității. Acum, în ora de noapte îmi întâlnesc stirpea: agricultori, preoți de țară, medici, avocați și strămoșele mele, cărora aproape că le simt mirosul ca un halou în jurul meu, pentru că trăiesc în gesturile mele, care le imită pe ale lor, topindu-se în timp dincolo de amintire și de istorie.

În măsura în care memoria e existența sesizabilă, există nopțile în care am *însoțit* în moarte ființe dragi. Am șezut alături de cel ce *pleca*, am trăit acel timp doar pentru el, i-am vorbit dacă a avut nevoie de cuvinte și am tăcut, respectându-i dreptul la tăcere, i-am ținut mâinile într-ale mele, până când acestea au devenit reci, ducând căldura mâinilor mele dincolo de marginea peste care eu nu aveam acces și nu-i mai eram de folos. Pentru cine a fost mai greu? După o astfel de noapte eram prăpastia de după cutremur, în care, cu pași firavi, se instalează speranța și pacea cum alta nu are seamă. Altfel, cum ar fi fost suportabil următorul ceas și următorul și restul ceasurilor și al zilelor?

În liniștea nopților mi-am definit cel mai adesea rostul pe lume. Există nopți fără somn, dar nu ale unei lipse, ci ale preaplinului. La capătul lor, când stelele pălesc în irisul înghețat al dimineții, mă strecor în patul așternut pentru somn, astfel cum, din nebagare de seamă, ai împinge o piatră peste jgheabul unei fântâni. N-o mai aud căzând. ■

Sinonimul nopții, uitarea

Anidii Lucian

CUM S-A întâmplat să mă nasc într-un moment al anului când noaptea domnește netulburată, singura lumină – e drept, generoasă și scânteietoare – dând-o, sub lună și stele, dacă e senin, ori sub bănuiala norilor, dacă nu e, zăpada, pot spune că noaptea mi-a devenit din prima clipă un complice apropiat. Poate chiar dinainte de secunda unu a vieții, dacă e să mă gândesc că suspendarea în marea amniotică, departe de sursele exterioare de lumină, nu va fi îngăduit decât fasciculele de raze autentice, care lipsesc din paginile de optică ale manualelor scrise de fizicieni, dar se regăsesc, în reflexe inegale, prin cărțile teologilor, ale iluminatiilor sau ale marilor nostalgici.

Nu cred că un capricorn se poate dezi-ce în vreun fel de noapte. Are picioarele prea înfipte în pământ pentru asta. Nici pictorii nu pot (deși între cele două remarki legătura o face, aleatoriu, asocierea liberă). Descoperirea hașurărilor, a penumbrei, clarobscurului și a grundurilor flămânde, întunecate până la suprapopulare, a dat volume, reliefuri, profunzime de câmp și complexitate nu doar peisajelor, ci și, ori mai ales, chipurilor umane. Poate de aceea repet, din când în când, butada – la care numai eu zâmbesc – că „Noaptea e un *sfeșnic* bun”. Într-adevăr, ochiul care se închide spre exterior devine vigilent într-un alt orizont. Și, ca el, noaptea dezvăluie forme și consistențe pe care ziua, hiperrealistă și destul de neconcesivă din fire, le

ascunde ori le ignoră. Drept care și ceea ce numeam mai sus „suspendare amniotică“ s-ar prea putea să se dezvăluie, privită cu un ochi nocturn, ca fiind o splendidă navigare în apele nemărginite ale maternității, sub laserul unei lumini de dincolo de dimensiuni și regnuri, de vârste și zodii.

Ca scriitor, asemenea fapte mă determină să gândesc că, dacă ipoteza talentului, a „înzeștrării naturale“ a artistului, a „darurilor“ cu care vii în viață s-ar verifica, atunci asemenea lucru ține tocmai de felul în care proiectul uman înfășurat în sine însuși, crescând răbdător vreme de nouă luni de zile, are privilegiul de a fi scădat sub soarele unei expunerii pe care o putem numi „spirituală“ sau „metafizică“ sau, pur și simplu, „divină“, primind ceva din nimbul care mai târziu ajunge, dacă ai noroc, să se exprime suveran prin faptele tale de creație. Imaginația, fantezia, darul ficțional, care modifică atomii lumii până la a face vizibilul neglijabil și invizibilul suveran deplin al timpului vieții terestre, vin, așadar, din această noapte aparentă, din ceea ce, nefigurând pe o hartă medievală, nu se va desemna printr-un „hic sunt leones“, ci va fi înțeles ca indistinție, *apeiron*, noapte. Din indistinct lucrurile, faptele, imaginile și vocile coboară și se înfiripă – altminteri decât în metafora tehnologizată a acestor idei arhaice, *Matrix* – la nesfârșit, făcând inteligibil pentru cine poate înțelege că actul creației, al desprinderii din haos, este o generare continuă, neobosită, în virtutea unei legi pe care, din lipsă de resurse intelectuale mai mari, obișnuim să o numim generozitate. Apelând la cea mai potrivită înțelegere de care dispunea, inteligența instantanee a intuiției producătoare de imagini, omul a reprezentat acest fenomen misterios și dătător de speranță prin simbolul cornucopiei; un alt mod de a face să apară din nocturn, deplin îndestulător niciodată sfârșit.

A trebuit să treacă mult timp, omul să piardă calea de acces inițială la potecile paradiziace, sărăcind oarecum, pentru ca noaptea să fie înțeleasă ca opusă zilei încărcate cu promisiuni și beneficii. O asemenea metamorfoză evidențiază un alt dar sinonim nopții: uitarea. La origini, Tiamat – „maica Hubur cea care naște totul“, cum o numește *Enuma Elish* – nu conota în niciun fel maleficul, ci doar plenitudinea indistinctă ce putea conține și lumea, dar și originile și metamorfozele ei pre- și postordonatoare. Dar aceasta se petrecea în vremea ingenuității compacte, pe când rațiunea nu se separase de celelalte guri ale cunoașterii, discriminând, ca mai apoi, între ordine și haos. Iar când poetul murmură că „timpul crește-n urma mea, mă-ntunec“, el face să vibreze în hăurile concentrice ale sufletului, care leagă futulul acestei clipe de arhetipalul boltit peste arcadele ființei noastre, imaginea trecerii timpului, a dinamicii succesiunii ireversibile, ca înserare și înnoptare.

Evident, e noapte când îmi vin în minte și mă străbat, în străfulgerări, dintr-o parte într-alta, toate acestea. Lumea doarme, refugiată în caravala ușoară a somnului ori purtată pe mările lui Hypnos de trireme a căror navigare e ritmată spasmodic de ritmul cu care sclavii invizibili își lopătează somnambulic destinul în călătorii circulare. La drept vorbind, noaptea conține și ziua; cea care a trecut și cea care, nu peste mult, va răsări.

Mă regăsesc în această completitudine, metaforă rostogolitoare a Ființei vizibile și invizibile, finită și nesfârșită, a cărei viteză nu este decât încremenirea măreață pe care o contemplăm, printr-un paradox, dinăuntru și din afară, totodată, cu spaimă, cutremurare și înfiorată bucurie.

Vise bune, vise rele

Ana Teodorescu

NU SUNT pasăre de noapte. Nu lucrez noaptea decât dacă nu am încotro, nu-mi plac nopțile „pierdute“ în niciun fel. E, desigur, chestie de educație – în târgul meu pe jumătate sășesc, *rostul* era la mare preț, iar cei care își risipeau „aiurea“ timpul menit odihnei nu erau deloc bine văzuți; dar și de fire. Sunt dependentă de lumină, de soare. Mă trezesc de cum se luminează de ziuă, nu dorm niciodată în timpul zilei (decât răpusă de vreo boală), toate ritmurile mi se încetinesc de îndată ce se întunecă. Amurgul e momentul meu de tristețe, de suspendare, de mică panică fără nume. Seara citesc până târziu în colțul meu, culcușită în fotoliu, în cercul ocrotitor al unei lămpi care lasă restul încăperii în întuneric. Eu, cartea, lampa încropim o mică zi, amânând intrarea în noapte.

Țin enorm la mintea în stare de veghe, luciditatea e lucrul meu cel mai de preț. Îmi place forfota zilei, sunt mereu prinsă în munci de tot felul. Zilele cu soare sunt cele mai rodnice. În copilărie, îmi plăcea să citesc înconjurată de o lume forfotind, atenuată și prietenoasă. Pe iarbă, în grădină, sub un soare orbitor strecurat prin țesătura pălăriei de paie, cu zgomotele obișnuite ale *păcii* – zumzet, ciripit, glasuri îndepărtate strigându-se peste garduri, clopotele turnului sășesc, o melodie la radioul din casă. Cea mai profundă odihnă îmi e legată tot de soare, nu de noapte. *Lungită sub soare* – doar așa mă pot lăsa în voia lenei, ațipită și vast împăcată. *Lungirea* cu pricina îmi dă sentimentul câștigării unei lungimi de timp în plus. Eu și soarele nu cerem nimic unul de la altul, nu promitem nimic. Dăruirea e perfectă, fără rest. Tot la soare îmi place să întind culori pe pânză, cu degetele, cu cuțitul de paletă. În aceste îmbrățișări, totul e cald și bun. Și clar ca seninurile din octombrie. Adică amenințat deja.

În copilărie, în adolescență stăteam seara ore întregi în grădină și priveam cerul, uneori până după miezul nopții. Îmi place în continuare să privesc cerul și sunt mereu cu ochii pe el. Am deprins pe-atunci un obicei – de câte ori eram mâhnită de ceva, rănită de vreo nedreptate, priveam până la plutire adâncul cerului cu stele. După o vreme, reușeam să mă chiar mut acolo, pe o stea, și să privesc înapoi, spre Pământ. Ei bine, eu abia de mă zăream, iar supărarea pur și simplu nu mai exista! Am folosit exercițiul ăsta toată viața și a funcționat. Îi zic *Jocul de-a „lungul nasului“*... E mereu și o doză de infatuare în a crede că suferința ta e uriașă.

Revenind, pentru mine noaptea e legată de somn și vise. Cel mai adesea adorm ușor, după ce îmi recapitulez cele făcute/gândite și nefăcutele pentru a doua zi. Nu am insomnia, căci mă duc la culcare ca în slujbă onirică. Știu că mă îndrept spre tura/

truda de noapte a existenței mele. Visul e, pentru mine, un spațiu/timp de o stranie bogăție. Cred în visele retrospective, nu prospective. Iar retrospectivă o împing mult înapoi, poate până în trecutul generațiilor succesive care m-au precedat. Nu-mi pot explica altfel complexitatea lor ficțională. Visez de când mă știu numai și numai colorat, cu nenumărate nuanțe. Și visez mult. Nu cred că am petrecut vreo noapte neînsoțită de vise. Sunt atât de dense și uneori mergând până în pragul coșmarului, încât nu arareori mă duc seara *spre* ele ca la o întâlnire, ca la o petrecere, ca la un film. Uneori cu inima strânsă. Eu, visătoarea, am descoperit cu încântare, în celebra cărțuie despre femei a lui Cărtărescu, însemnarea despre visătorii de calibrul, care merg spre somnul-cu-vise ca spre o înfruntare. Știu ce vrea să spună.

O memorie vizuală bine mobilată, o capacitate câteodată obositoare de a conecta imagini între ele, de a vedea desenul din covor și acolo unde nu este, cum ar spune Mircea Eliade, îmi încarcă nopțile cu lanțuri de caleidoscoape. Visul e un *loc*, un *ținut*, un *tărâm*, în care *timpul* lucrează cu alte unități de măsură. Dacă peisajul este spațiu/ timp, căci timpul nu are chip fără *locurile* amintirii, și se rețin din jur locurile, ungherele care trimit în vreau fel la *culcuș*, în amintirea celui dintâi, a pântecelui, cald, umed, ocrotitor – toate *casele* adevărate sunt calde, ocrotitoare, umezite de arome. Ei bine, visul e casa noastră secretă.

Multe vise sunt legate de vechea mea îndeletnicire de cititoare. Sunt un fel de metafore ale lecturii, contaminări ale gesturilor nesupuse cititului. De pildă, visul mic și ascuțit – care mă trezește cu un fior – despre plapuma pe care n-o pot strânge prea tare în jurul meu fiindcă „n-aș mai putea întoarce pagina“; cel cu pelerina cea frumoasă, moale, unduitoare, admirată de ceilalți – eu zic: „stați că încă n-ați citit-o“ și mă trezesc cu sentimentul că am descoperit un mare adevăr – toate lucrurile sunt *mai* frumoase dacă sunt citite. Apoi, visul cu raftul de cărți: se întâmplă ceva în vis și constat că etajera nu mai e pe hol, unde tocmai am meșterit-o din scânduri mirosind puternic a lemn; Laura îmi spune, în vis, că mă aflu într-o poveste dinaintea de existența etajerei. Mă întorc în prezent (tot în vis), ea tot nu e, dar se reîntrupează treptat, întorcerea/revenirea mea spre prezent nu e bruscă, are nevoie de timp – un timp al amintirii? Lucrurile există câtă vreme le *ții minte* și ți le amintești, altminteri *se pierd*. În uitare.

Apoi nenumăratele reveniri ale visului în care îmi ridic ușor genunchii la piept și încep să plutesc razant cu pământul – zborul se petrece totdeauna în locuri cu iarbă și flori, cu fântâni și tufe înflorite și nu e niciodată *înalt*, departe de pământ. Îmi zic, fericită, uite că zbor și nu e în vis, ce încântare, eu care crezusem că numai în vis poți zbură! Sunt atât de convinsă că e aievea, încât mă trezesc cu ochii plini de lacrimi. Lacrimile dezamăgirii – vreau să revin în starea de veghe pentru a verifica iute realitatea zborului, deși cu inima îndoită, căci țin minte „deja“ că nu-i adevărat, de unde și lacrimile.

Vise care revin periodic, în variante ușor modificate: visul cu pivnița/beciul în care cobori adânc, adânc, iar jos sunt

→

→
făpturi tăcute, fără ochi, amenințătoare. Mereu aceleași detalii – lumânări, umbre transparente, așteptări fără nume. Apoi căderile de pe verande înalte, secunde nesfârșite ale căderii, cu inima cât un purice, gătită, sufocată, înnebunită de groaza atingerii pământului și dorind să se întâmple odată. Să ies din lumea-care-cade. Visul cu noaptea pustie, eu în mijlocul orașului, singură, încercările repetate și repetat eșuate de a ajunge *acasă* – totul are ceva cald/amenințător, un miros de animal hăituit, de lucruri bine știute, dar de neștiut. Știu, net, că am mai văzut toate astea, că nu-s adevărate, dar *realitatea* lor e, cumva, pipăibilă. Toate miresmele îmi sunt familiare până la greață. Pașii îmi răsună pe caldarâm, îi aud, îi simt cu un fior, mă știu urmărită, încolțită, întorc brusc capul și atunci o văd – cupola înaltă, grea, jumătatea de sferă a catedralei, luminată de jos, cu o lumină verzuie, de mlaștină rece, se înalță la un singur pas lângă mine, tăcută, insinuantă, strivitoare. Turnul bisericii săsești îmi apare în vis mereu vătuit, ocrotitor, cu umbre sepia și cu o duioșie/înduioșare de ceva pentru totdeauna pierdut. Imaginea lui se leagă de copilărie, de părinți, de locul *meu*. Clopoțele de turlă săsească sunt ale mele, cântă pe limba mea. Ele au ritmul sferturilor de oră, intră în componența orelor *mele*. Nu au nimic de sărbătoare ori de alarmă a tuturor, nu sunt comunitare decât în subsidiar... Alteori, mă aflu într-un loc străin, pe o stradă în pantă suitoare în fața mea. Pășesc grăbită să văd ce e dincolo de culme, trec printre copaci, mă împiedic, ajung în fine, deja cu răsuflarea tăiată, gata să primesc imaginea. Sunt sus, e o prăpastie dreaptă în fața mea, iar jos, masivă, sumbră, teroare mută, cu un zâmbet ironic în colțul cupolei, o catedrală care amestecă toate catedralele pe care le-am văzut aieva ori în filme și albume. Uneori își schimbă înfățișarea într-un joc misterios – râd de fiecare dată, ușurată, da, știu, e același vis. Îmi place aroganța lor, tot așa cum îmi plac palatele, castelele, neapărat cu ziduri vechi pătate ici-colo de verdele vreunei iederă. Îmi par munți trucați, încropiți de mâna omului. Le simt viața secretă, le știu foarte apropiate și străine în același timp. Călătoriile sunt atât de labirintice, cu atât de aglomerate detalii arhitectonice, cu istorii complicate ale locurilor pe care le văd, încât mă întorc istovită, epuizată ca după o călătorie adevărată. Și la fel de plină de zvonuri despre alte lumi. Între „țările“ vizate și cele văzute aieva nu fac nicio diferență. Mă atrag ca alterități misterioase ale locurilor mele, *alteri* pe care eul meu integrat îi ține la respectuoasă și prevenitoare distanță. Revin, din astfel de vise, la cel cu casa-cu multe-încăperi, pe care o am, e a mea, dar am uitat-o. Mereu aceeași uimire – cum am putut uita de toate aceste încăperi, de terasele deschise spre mare, de pădurile la doi pași, toate ale mele? Atunci ajung, în fine, în ultima încăpere, cea oprită, ca în povești. Acolo e mereu ușa care nu poate fi încuiată, care se deschide amenințător și nu poate fi închisă, aruncând în aer rostul de adăpost al celorlalte încăperi. Mă zbat s-o prind în țâțâni, s-o fac să stea în canat, să închidă, să apere. În van. Cade, e îngustă, elastică, alunecoasă, mă lasă în voia unui *afară* străin și rău. Adesea, deschide spre o scară suspendată, frântă înainte de a ajunge jos,

lăsându-mă între etaje, cu golul dedesubt. Sunt toate vise pe care le leg de vechea/violenta/inexplicabila (nu știu ce anume a născut-o, ce întâmplare a dezlănțuit-o) mea claustrofobie – nu-mi plac lifturile, încăperile foarte joase, locurile din spate ale unei mașini cu uși doar în față, culoarele înguste, peșterile, hainele strâmte etc. În mod straniu, tot claustrofobie aș numi și spaima de spații deschise, de câmpuri ca o tipsie, fără dealuri în jur. Mă sufocă și unele, și altele. Casa „mitutică“, visată de Eminescu, îmi e pe măsură, dacă are ferestre mari și uși de deschis/închis locul după plac. Cred că îmi convine o apărare/ocrotire necopleșitoare, care să nu-mi incomodeze gesturile diurne ori nocturne, o libertate sub control, aș zice. Pe care privirea roată s-o poată cuprinde și care să lase întregă taina/amenințarea de dincolo de ea.

Cred în visul retrospectiv, nu prospectiv. Totuși, recunosc că am avut nenumărate stranii vise prevestitoare, nu din categoria celor pe care le ajustezi după eveniment, involuntar, ca să iasă pasiența. Am avut de fiecare dată martori, le-am povestit și s-au dovedit imediat *cu înțele*. Uite un exemplu: în dimineața lui 18 ianuarie 1999, m-am trezit brusc cu o vagă neliniște. Era încă devreme. Am închis la loc ochii și am căzut într-un coșmar scurt și dens: eram lângă o clădire mare care se prăbușea lent și implacabil. Îi vedeam bucățile de tencuială desprinse cu mici trosnete, fisurile din pereți, podelele despicate pe sub care curgea o apă tulbure, noroioasă. Adrian Popescu, Angela, soția lui, eu, Eugen Uricaru, Luci Papahagi, zgribuliți, priveam neputincioși năruirea. Un telefon negru țârlăia strident pe o scândură udă desprinsă din podea. O voce feminină, străină, mă anunța că nu se mai poate face nimic. Visul avea detalii înspăimântător de sticloase, teribile. Am povestit visul în drum spre editură, cu o insistență cobitoare. Mă obseda. La redacție, a sunat telefonul. O voce feminină (era Marta Petreu), pe care n-am recunoscut-o în prima clipă, stupoarea și durerea îi frânseseră timbrul, mă anunța că *a murit Marian Papahagi*. La Roma, în acea dimineață. La ora coșmarului meu. Mai târziu, la cimitir, am ascultat, zgribulită, înfiorată, cât de greu a fost săpată groapa, căci de sub scândurile puse de gropari țâșnea mereu o apă noroioasă și se surpau pereții...

Au mai fost și altele, multe și mărunte, așa încât nu de puține ori am putut spune: „Știu. – De unde? eram întrebată. – Am visat...“ Cu toate astea, nu cred în visele prospective. În ale mele văd mai degrabă niște ciudate și interpretabile coincidențe. Recunosc, pe de altă parte, că îmi place să mă joc de-a știutul și de-a prezicerea. Joc încurajat de Jocul cel mare al întâmplării care a făcut să se împlinescă multe dintre presimțirile mele și să capăt, astfel, un nemeritat credit. Intrând în jocul meu, apropiții îmi cer sfatul când pleacă la drum și se gândesc de două ori înainte de a-l face dacă mărturisesc că am un *feeling* negativ...

Cum visele sunt *locurile* mele cele mai importante – singurele care au rămas mereu *ale mele*, celelalte, locurile reale și formatoare, dispărând odată cu vârstele mele succesive undeva înăuntrul minții –, e firesc, pentru mine, ca ele să fie mereu locuite/populate de ființele cele mai *ale mele*, părinții. Murind, amândoi mi s-au încredințat. Partea mea de moarte a crescut, însă

nu macabru, nu înspăimântător. Fără-de-răspunsul morții lor mi-a crescut nemăsurabil răspunderile. Am rămas *urma* lor aici și le țin locul atâta timp cât *departele* e încă departe.

Îi visez noapte de noapte. Visele sunt mereu complicate, cu multe amănunte, colorate, încălcite, dense. Ei nu lipsesc niciodată, în nicio noapte. Imaginea celor două morți petrecute sub ochii mei nu mă (mai) părăsește. *Văd* mereu fiecare detaliu și neputința mea în fața treptatei, sfâșietoarei lor plecări. Cele mai tulburătoare vise ale nopților mele încărcate de imagini sunt cele cu moartea și învierea lor repetată, cu amănunte mereu mai sfâșietoare, întâmplări în care nu pot interveni și în miezul cărora ajung mereu prea târziu pentru a mai putea face ceva. Neputința mea în fața muririi lor, nu a morții în general, e o *vimă* aproape insuportabilă, alunecând în coșmar. Uneori, scenariul se umanizează, dar lucrurile nu-s nicidecum mai bune, căci visul propune atunci varianta uitării mele vinovate. În vis, îi uit, cum nu i-am uitat niciodată, vii sau morți, iar această uitare ficționată oniric e cel mai atroce dintre coșmaruri. Toate încercările de a ajunge la ei sunt grele, imposibile – telefonul nu are disc ori îi sunt cifrele alandala, uit numărul și îl tot refac înnebunită de urgența de a le auzi glasul, semn că totul e în regulă; autobuzele mă scot afară din oraș, mă poartă în cartiere necunoscute și amenințătoare, mă lasă în câmp, e mereu noapte, frig și urât, inima mi-e grea („am inimă rea“, se spune pe la noi când tristețea fără nume și presimțirile negre se amestecă), încerc să fug, genunchii se înmoaie, noroiul e negru și lipicios; vreau să le duc ceva bun, dar orice aleg e vechi, stricat, se împrăstie în resturi urâte, degradate. Dacă ajung la ei, scena e atât de atroce, încât mă trezesc sufocată de durere. Scenele de la spital ori de acasă ale morții lor, scene „firești“, adică normale, cu acea normalitate rece și matematică a îngrijirilor ultime față de muribunzi și morți, sunt acum, în coșmar, întâmplări din viață, din viața mea cu ei. Mama zace într-un colț de cameră, slăbită și resemnată, uitată de luni în șir, tata atârână în balcon, într-un soi de hamac mizer, cade și recade din viață în moarte, asigurându-mă că totul e în regulă, balconul se surpă și nu-l pot opri, casa nu mai e a noastră, e un loc-de-trecere cu reguli străine, nu pot reface relația noastră de altădată. Ușurarea din zori că totul a fost *doar* un vis abia de mai poate pune lucrurile la locul lor.

În fine, lucrez la o *Carte a viselor*. Una situată la mijloc de proză egografică și eseu. Îmi place ipoteza „specialiștilor în somn și vise“ numită a *continuuului activării*. Funcția somnului ar fi de a transfera datele din memoria temporară în cea de termen lung. De aceea, visele au continuitate în interiorul aceluiași vis, dar suportă și comutări bruște între două vise. Memoria de lungă durată e verificată în timpul veghe prin confruntare permanentă cu realitatea, ceea ce nu se întâmplă în timpul somnului... După Freud, pentru a nu fi tulburat în munca sa nocturnă, subtextuală, creierul știe să fabrice povești de răspuns la stimulii exteriori, contextuali (care, desigur, nu încetează în timpul somnului nostru), visele fiind o formă *ficțională* de răspuns. Texte fictive. Visând, nu ne trezim imediat pentru a răspunde vreunui stimul sonor, de pildă, fie el

indiferent ori care ne vizează anume, iar creierul, scutit de responsabilități prin intervenția visului, își poate vedea mai departe de codificarea și stocarea datelor. Tot așa, visele reale ar fi antrenamente onirice de răspuns la emoții negative reale. Visele premonitorii sunt conexiuni subconștiente ale unor informații pe care le deținem despre acțiuni viitoare. Visătorul poate integra gânduri pe care nu îndrăznește să le lege în stare de veghe...

Noaptea: cuminte și înțeleaptă

Simona Pop

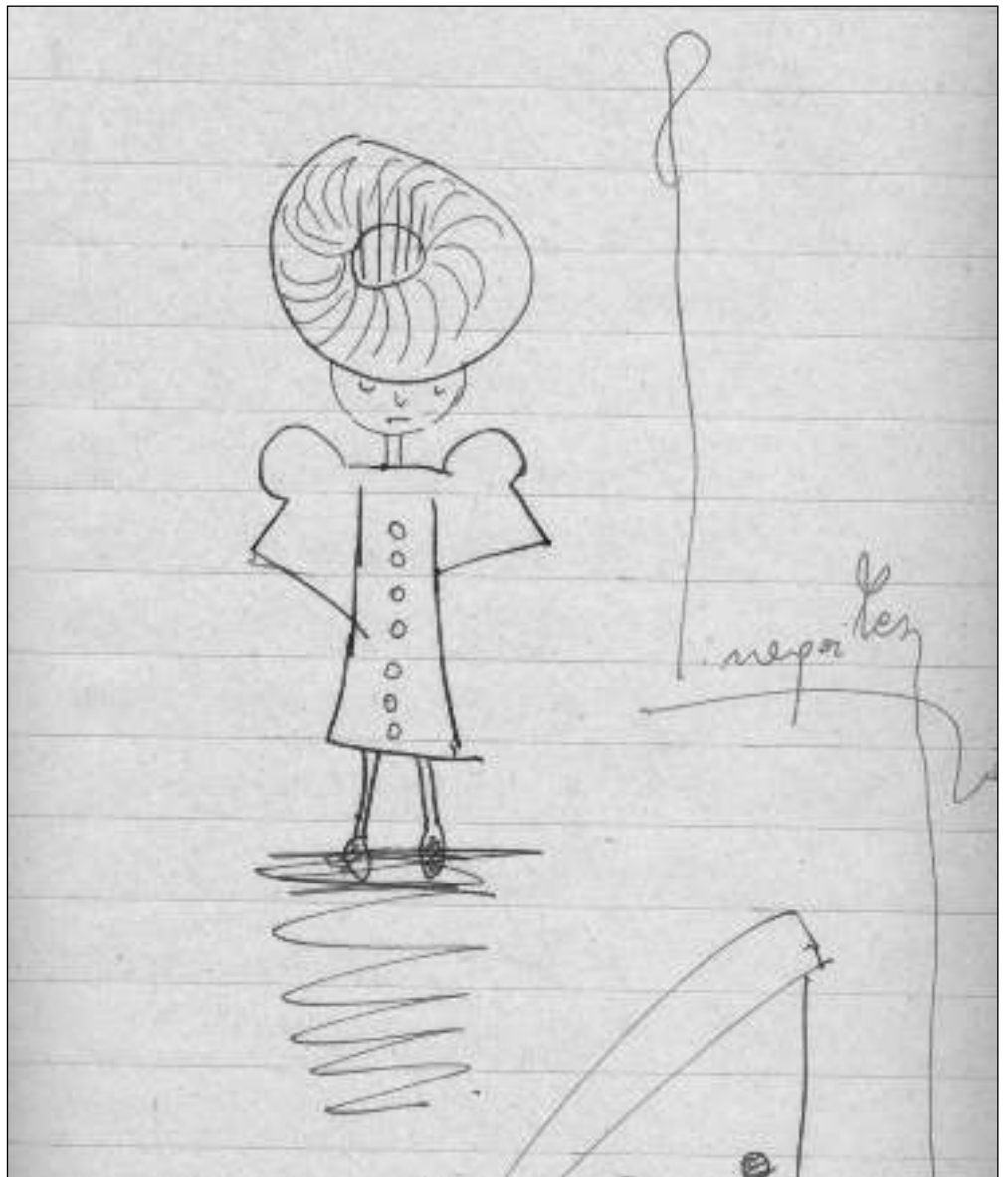
PENTRU MINE, noaptea – nu chiar toată, dar o bună parte din ea – este timpul ideal destinat scrisului și cititului, o neprețuită oază de liniște și pace: nimeni nu sună la ușă, telefonul tace și el mâlc, zgomotele casei se sting și ele încet-încet și, în liniștea desăvârșită a nopții, parcă și mintea ți se limpezește nu știi cum... și ai un spor vizibil în ceea ce faci. După care vine somnul odihnitor, așa ca jumătate moarte... Poate că n-ar trebui să se spună „partir“, ci „dormir c'est mourir un peu“. E drept că un actor și mare, și hâtru ca Sacha Guitry a fost în stare să spună că ceea ce avea mai profund simpatica lui soție era... somnul.

În nopțile mele lungi și liniștite am scris sute și sute de scrisori care, paradoxal, n-au fost umbrite de spaimele întunericului și nici triste din cauza absenței luminii, poate nici prea misterioase n-au fost, cum s-ar putea crede, ci pur și simplu comunicări cel mai adesea vesele și optimiste; așa mi-am câștigat cei câțiva prieteni de-o viață, între care îl prenumăr și pe soțul meu. Cred că numai o femeie e în stare să bătnească în toilul nopții povești peste povești, aidoma Șeherezadei.

Dar să nu fim ipocriți, fiecare vârstă are... nopțile ei: copiii dorm și vizează la jocurile de peste zi, adolescenții scriu și ei, mai ales ele, poezii și scrisori de dragoste, visând ceasuri întregi la iubirea... unică (ce se va dovedi că nu e nici unică și nici ultimă), femeile tinere – și chiar și cele mai... trecute – petrec nopți fierbinți cu partenerii lor, nopți încărcate de emoții și senzualitate, mamele își petrec o bună parte din noapte pregătind casa și copiii pentru a doua zi sau, nu o dată, veghindu-și pruncuții bolnavi, bătrânele se roagă îndelung și pios, pregătindu-se temeinic pentru ultima călătorie... Frumos ne mai povestește Livius Ciocârlie despre bucuriile bătrâneții... Chiar și Mircea Mihaieș o face cu sensibilitate aproape feminină, chiar dacă pe nedrept l-au acuzat unii de gerontofobie (oare există cuvântul ăsta în *DEX*?).

Orice-am zice noi, nopțile nu seamănă între ele: nu poți compara emoțiile nopților de Sânziene cu nopțile amare arabe sau cu noaptea nunții, de pildă. Una e să trăiești ca Veta, o noapte furtunoasă din dragoste și teamă de infidelitate pentru berbantul Chiriac, alta să greșești adresa ca Rică Venturiano și să faci declarații de amor cui nu trebuie... Nenea Iancu știa el ce știa...

Nopțile propuse de Shakespeare sunt unele înfricoșătoare, ca în *Hamlet* sau *Mac-*

• Pagină din I. Negoitescu, *Versuri și proză, 1937-1938*, caiet verde dictando, inedit

beth, sau vesele și pline de energii celeste ca în *A douăsprezecea noapte* sau *Visul unei nopți de vară*...

Prin anii '50, un dramaturg pe nume Dorel Dorian ne îndemna să luăm noaptea drept un sfetnic bun, ceea ce o fi făcut și el, după care a plecat definitiv în Israel. Dramaturgul Mircea Bradu ne-a spus o frumoasă poveste de istorie veche într-o întâlnire a lui Menumorut cu Iusubuu, în cea mai lungă noapte albă din câte au cunoscut cei doi...

Ți se face frică și începi să urăști istoria, când citești sau recitești cum a fost în Noaptea Sf. Bartolomeu (în 23 spre 24 august în anul de grație 1572 au fost măcelăriți la Paris, într-o singură noapte de coșmar, 3000 de protestanți). Și când te gândești că una din instigatoare a fost totuși o... femeie: Caterina de Medicis.

Dacă ar fi să revăd câteva filme pe tema nopții, m-ar tenta desigur *Noaptea* lui Antonioni sau *Nopțile Cabiriei* al lui Fellini. Ce actori și câtă finețe în viziunile lor regizorale! Așa nopți, mai rar...

Nu-mi spun mare lucru, recunosc, nici *Nopțile Devoratorilor de Publicitate*, nici chiar *Nopțile Muzeelor*, care, oricum, muzele vreau să zic, trebuie vizitate ziua, nu-i așa? Dar te pui cu lumea noastră modernă? Eu una prefer *Nopțile chopiniene*, cu inegalabilul lor farmec. Cunosc oameni care pierd nopți întregi zgâindu-se la OTV să afle dacă au găsit-o sau nu pe Elodia. Sinistru!

Nimic nu se compară însă cu nopțile de mai, petrecute departe de oraș, în grădini

și parcuri pline de verdeață, unde boarea vânticelului nopții, aromele florilor, luciul unui lac, strălucii stelelor și al lunii te duc sigur pe tărâmul de vis spre care, vai, tânjim adesea, fiind siliți să trăim în lumea asta obositor de materialistă, grăbită și din ce în ce mai fără tandrețe și fără iubire...

Cred că una din jignirile pe care adesea le auzim e nedreapta comparație: Ești prost ca noaptea. Noaptea nu e câtuși de puțin proastă, dimpotrivă, e cea mai cuminte și înțeleaptă parte a... timpului. ■

„Noaptea primordială”

Adrian Popescu

NOAPTEA ERA titlul primei mele poezii, debutul preadolescentin, publicată în ziarul local, *Făclia* anului 1962. O cale naivă poate de a mă detașa de teme zilei, un fel de a capta misterul, intuit timpuriu, cu candoarea vârstei, a nopții, când se aud sevele lucrând tainic, se nasc prunci, unind prin scâncetul lor continentele, iar zorii sunt vestiți mitologic de, chiar așa, degetele trandafirii ale Aurorei. Ceva tot simțeam eu din magia nopților novalisienne, un fior care predispuie la vis, la comuniune, la un fel de fraternizare universală. Sigur că, mai târziu, am refuzat asemenea viziuni cam patetice, dar ceva a rămas totuși în adâncimile eului care

→

→
scrie. Fecunditatea nopții, aerul de vrajă, înlesnind nu doar comunicarea, dar ștergând barierele sociale, am experimentat-o adesea, de tânăr. Au fost multe nopți albe, cu prieteni buni, când discutam despre moarte sau credință, despre iubire sau dăruirea totală unui ideal, cel literar, cu o fervoare dostoevskiană, nopți de confesiuni, alcool, dispute sau solitare plimbări pe străzi necunoscută până mijeau zorii și se anunța, severă, implacabilă, „norma zilei“.

Ce ar mai fi de spus despre acest tărâm infra- sau poate suprarățional din noi și nu s-a spus? Puține lucruri, cred, esențialul se află în Psalmi sau în Noul Testament. „Fiii luminii“, nu ai întunericului, ni se cere să fim cu toții.

Noaptea ne apropie de lumea de dincolo, au spus-o romanticii, ne deschide porțile infinitului, da, au spus-o tot ei, ne redă libertatea visului, sunt unanim de acord suprarealiști, eu i-am luat mai ales pe primii în serios. *Zmeura*, un poem al meu mai vechi, elogia tocmai acele „cămări“ ale Nopții, unde petreceam curat, întors în elemental, uitând de lumea diurnă. Opoziția conceptului de Noapte este Întunericul, adică neantul, nimicnicia, „nada“, cum spun spaniolii, golul, uitarea, nivelarea, moartea.

Pe când tata era medic de circumscripție la Ilva Mică, îmi relata, sau eu trăsesem cu urechea la povestea celor mari, nu știu, cum el, împreună cu alt medic, prieten, asistaseră un biet tăietor de lemne, pe moarte, lovit de un brad în cădere, la exploatarea de la parchetul din zona de la Leșu Ilvei. Oarecum mirat, omul mai apucase, întins pe zăpadă, să murmure doar atât: „Vine Noaptea!“. Ca un fel de ușurare. Bacovia fusese, se spune, la fel de lapidar, murind, dar așa zice mult mai sumbru, speriat, „Vine în-tu-ne-ri-cul!“. Nu sunt deci același lucru Regina cu Trântorul, Grădina cu mii de specii astrale cu Deșertul, chiar plin de iluzoriile sale promisiuni.

„Noaptea primordială“ o cântam, pe vremuri, cea care ne primește în sânul ei, buni sau răi, fii ai luminii sau, dimpotrivă, pentru un timp, dă-l, Doamne, cât mai scurt, fii rătăciți ai întunericului, tânjind și ei după Lumină.

„Greutatea nopții“

Dan Dănuș

NOAPTEA, FĂRĂ îndoială, este mai „grea“ decât ziua. Poate de aceea trece și mai ușor. Eu în general nu pot să scriu noaptea. Noaptea am idei. Mă scol și-mi notez una-alta. Dar să scriu propriu-zis nu am reușit niciodată. De aici am tras concluzia că noaptea favorizează stările-limită, mistice, fulgurante și nu are nicio legătură cu munca, fie și sub forma scrisului. Mi-e milă de oamenii care sunt siliți să lucreze în schimbul trei. Ei, într-adevăr, sunt dați peste cap și sunt victimele unei societăți care nu mai ține cont de ritmurile naturale ale vieții. Există în literatura universală numeroase exemple de autori care au făcut din noaptea regina lor. Nu înseamnă că sunt maladii, spre deosebire de autorii diurni, sănătoși. Se vorbește deseori despre soarele de la miezul nopții, care este mult mai miste-

rios decât cel de la miezul zilei. Noaptea, firește, este inițiativă, ezoterică. Novalis și Ioan al Crucii au fost captați de noapte fiindcă numai în noapte au găsit simbolul cel mai nimerit pentru ceea ce înseamnă cunoașterea apofatică. De aceea, spunând că doar noaptea am idei, pe care mi le notez repede, ca să le exploatez în timpul zilei, nu fac decât să mă alătur acestui tip de autori-gânditori pentru care noaptea nu era jumătatea zilei, ci cu totul altceva. Știu de asemenea că tot ezotericii vorbesc despre nunta (*Hochzeit*) dintre lumină și întuneric, ceva care bate misterul nopții, deoarece printr-o asemenea suprapunere trecem într-o altă dimensiune, acosmică și atemporală, când vedem zeii și zeii ne văd pe noi. Atunci se deschid cerurile, iar noaptea de Sânziene este tocmai o asemenea suprapunere, o transcendere atât a întunericului, cât și a luminii, a zilei și a nopții. În fine, vorba multă, sărăcia omului... Cum am spus, mi-e milă de cei care lucrează în schimbul trei și care, fără voia lor, fac din noapte zi. După cum nu așa fi putut face o zi de pușcărie fiindcă știu că acolo lumina arde tot timpul, mijloc sigur să înnebunești. Noaptea ar trebui să fim împăcați cu noi înșine, să ne retragem în sinea noastră, să fim singuri și netulburați și, dormind, chiar visând, să așteptăm răsăritul soarelui. În niciun caz nu se cuvine să facem dragoste. Actul sexual aparține zilei prin frenezia sa și consumul de energie. Ce are cu noaptea? Dar câți înțeleg așa ceva? Dormitorul conjugal e din acest motiv un iad. Iad instituționalizat.

În miezul Ochiului Orb

George Hagi

NU EU îi acord vreun „rol“ nopții în viața mea, ci viața mea e un „stagiuc“ (Amiel) în limburile ei. Sunt dintre cei (în)semnați de noapte: n-a fost o alegere „de poet“ când, într-o zi a anului 1957 (aveam 6 ani), într-un accident provocat în curtea unui vecin, mi-am pierdut vederea unui ochi. De atunci mă simt conectat la două (bateriile n-au doi poli – minus și plus?) surse: realul (lumina) și iraționalul (noaptea). Nu spunea Hegel că, sub formă de spirit, conștiința stă în inima adevărului alegându-și drept motto, la *Fenomenologia spiritului*, aceste rânduri din *Ecclesiast*: „Lumina luminează întru întuneric și întunericul n-a cuprins-o pe ea“?

Nu noaptea ochiului strivit m-a înspăimântat vreodată, ci realitatea din jur, strigătul copiilor din sat, *orbule*, care nu sancționa infirmitatea, ci în-semnul care-i deruta, pe care nu-l puteau decoda: malefic? benefic? Mi-au trebuit ani ca să-mi pot smulge unghiile spaimelor din creier (ex-crescența temei e prezentă în volumele: *Tratat despre Ochiul Orb*, 1996; *Gheara literiei*, 1998), să-mi recâștig, cu scrisul, *cealaltă privire*, lăuntrică: „Un scrâșnet aud sub pași/ ca și cum o cazma rășnește pe mone-de/ îngropate de mult.// Îmi amintesc: *astfel era cartea/ înainte de a fi scrise cuvintele* – o grotă/ carnivoră/ care înghițe totuși/ animale, păsări și luturi./ Literale opresc totul să curgă, să/ se destrame.// Acum se apropie animale incipiente, ciudate:/ răsufă în ceafa mea. Oxizii lor duhnesc: /sunt dinți

sau solzi lunecând?// E miezul Ochiului Orb/ acolo unde îngerul se apleacă asupra poemului/ și literale ard: *văd!*“

Ce poate aduce scrisul, din noapte, oamenilor? Noaptea nu e timp, ea e o placență proteguitoare în care întârziem, încă, timpul. Scrisul ca foc (Lucrețiu îl numea „torță“), ca un cerc de cretă în jurul tău în care nimic malefic nu te poate atinge. Noaptea din jur însăși pare să întrețină jarul său. Noaptea care este o *fantă*, spune R. M. Rilke, prin care putem face legătura cu ceva mai înalt și neștiut, care ne-a abandonat, și totuși ne recheamă mereu:

Cât de sărăcăcios este cuvântul: luminos ca ziua, de ce nu s-ar spune luminos ca iadul! Incendiu! O crăpătură în noapte, o crăpătură roșie, o rană. Și sângele ce țâșnește din această rană îi cuprinde pe toți, sângele acestei nopți. Iar ei cred că noaptea ar avea sânge, aidoma unei reptile, rece ori deloc... (*Jurnal*, 20 noiembrie 1900).

Așadar: ce poate aduce scrisul din noapte... Să fi fost cinstit Freud când nota departe de ochii oamenilor: „Ei nu știu că le aduc ciuma...“?

Nachtmensch. Poetul trăiește în grota nopții sale (Cocteau).

Am cunoscut multe nopți (noapte pre noapte călcând...): *noaptea magică* a Crăciunului din satul meu de sub codru, sonoră, alungând cu clinchetul zurgălăilor maleficul din jurul oamenilor; *noaptea-vertij*, a versurilor sterpe, care corupe rațiunea și devine o „sumă de distrugeri“ – *tormentum insomniacae*; *noaptea alcoolurilor*, când așezi trupul cabrat al femeii pe pieile de căprioară ale odăilor; *noaptea care nu se mai sfârșește*. Poate aceea în care a murit tatăl meu. Nu mai recunoștea de ore întregi pe nimeni din jurul său, dar vorbea coerent cu cineva, o prezență puternică pentru el, Ioan, vecinul nostru. Îl apostrofa, îi ceda, îl striga ca și cum ar fi fost față către față, ca și cum ar merge *alături* undeva. A doua zi am avut explicația: și Ioan murea, în același timp, într-un alt spital din oraș: *tre-cusem* alături...

Da, am cunoscut și „noaptea ca lume alternativă“, noaptea în care am înțeles că povestea (poezia, dacă vreți) *e mai puternică decât realitatea*. Eram fascinat de o legendă a codrenilor despre o fată frumoasă a hoților de cai care s-a aruncat, din dragoste, într-o fântână. Se zvonea că în anumite nopți poate fi văzută plimbându-se în jurul ei, goală, cu părul despletit atârându-i lung pe trup. Ei bine, am plecat noaptea, singur, la peste 10 km de sat, prin pădure, spre pășunile dintre satele Hrip și Culciu Mare. Am ajuns la fântână și m-am așezat obosit pe jgheburile cu apă unde veneau, ziua, turmele de oi, vacile și caii. Fără nicio metaforă: era o noapte „ca-n Eminescu“ – o lună galbui, crengi aurii de stele grele. Nu știu după cât timp, am văzut că dinspre pădurea din apropiere se ivea ceva: era o căprioară. A venit la jgheab, m-a privit liniștită și apoi a băut apă. Îi simțeam mirosul, răsufarea. M-a privit din nou și a dispărut spre pădure. Am știut atunci că este *ea*, fata din poveștile satului, hymera în care voi crede cu religiozitate: *puterea imaginației*. Tăria acelei nopți e „adevărul meu“ ca poet. Fanta aceea, în care realitatea nopții *mele* era una cu irealitatea poveștii *celorlalți*.

Negoitescu
1937

2630
Amăgire

În suflet storne durerea
Vechie și totuși puternic vie.
Tordornic, gândul trudit esteptă să vie
Pacea eternă, cu plăcut fior - tăceres.

Ochii rătăcesc în pierdutazare,
Nu 'ntălnesc nică unde privire;
Căteodată, doar o amăgire,
Apoi nimic, pe 'ntinșă cerului mare ---

Ca o apă liniștită și nesfârșită perie,
Zina a trecut întregă.
Zată, sfioasă strălucire neceră
Șteana,
Prinsă ca o gămălie în perdeana
Albastră, visătorului dragă.

Orizont hölderlinian

Orizont

PREZENȚĂ MULT prea discretă pentru viața publică și culturală românească de după 1989, Ioan Milea, fost echinoxist, tribunist și apostrof – ca să mă refer la titlurile de noblețe achiziționate de el prin redacțiile clujene –, s-a afirmat ca poet original, dar în egală măsură și ca un comentator substanțial de poezie și traducător din italiană. Prima lui carte a fost, de altfel, tocmai una de critică literară (*Lecturi bacoviene și alte eseuri*, 1995). L-am întâlnit prima oară prin 1982, pe strada Horea a urbei someșene, ne-am revăzut curând în prima ședință redacțională a *Echinox*-ului la care am participat, iar mai pe urmă, odată cu valul schimbărilor, am devenit colegi în ceea ce a fost prima redacție a *Apostrof*-ului (1990-1991). Ulterior, liricul a găsit un loc de muncă potrivit felului său de a fi în echipa Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, unde mediul prielnic studiului, meditației și muncii intelectuale i-a permis nu doar să contribuie la activitatea instituției prin colaborarea la lucrări de anvergură *Dicționarului general al literaturii române*, 2004-2005, ci și să traducă din autori semnificativi (Giuseppe Tucci, Rudolf Otto, Sigmund Freud). Volumele de versuri publicate până acum, *Seară cu Dante și alte poeme* (1996), *Sub semnul poeziei* (1999), se întregesc însă, în 2007, după aproape un deceniu de tăcere – „Discreția e o formă de transparență. Și în poezie, și în viață”, spune Milea undeva –, cu două apariții găzduite de aceeași editură clujeană: *Recviem în mai* (Cluj-Napoca: Ed. Limes, 2007, 78 p.) și, respectiv, *Despre Brâncuși* (Cluj-Napoca: Ed. Limes, 2007, 48 p.).

Ce fel de poet este Ioan Milea? Fără îndoială, cel pe care îl ilustrează cel mai bine următoarea definiție a liricii, formulată de el într-un grupaj aforistic din *Tribuna* (nr.

119, 16-31 august 2007): „Poezia, fiind absolutul literaturii, o depășește [pe aceasta – n. O. P.]. Nu pentru a o trăda, ci pentru a o justifica. Dacă nu are valoare de existență, nu are niciuna“. Avem de a face deci cu un existențialism poetic, cu asumarea unei axe interioare pe care, la un capăt, se regăsește experiența profund personală și implicată, în timp ce la celălalt aceasta se sublimază în metafizică. Suflul liricii lui Milea, scurt și rar, nu vădește, nici vorbă, slăbiciunea unui talent firav. El pare mai degrabă transpunerea consecventă a altei convingeri personale, aceea după care „Forța afirmativă a tăcerii în poezie, și nu numai“, dă măsura unei vocații la fel ca și cuvintele; uneori chiar mai mult. Într-o astfel de poetică, rolul cuvintelor se răsucesce aidoma unei mânuși întoarse pe dos. Ele nu mai sunt decât stâncile în jurul cărora grădinarul nipon trasează cu grebla cercuri concentrice de nisip, conturând o imagine simbolică a Mării Japoniei într-o grădină zen. Astfel, cuvintele ajung jaloanele rarefiate ale unor tăceri dense, consistente și creatoare de lirism, într-o estetică a cărei logică și dialectică extrem orientală – yin & yang – își dezvăluie/învalăuie forța evocatoare și seductivă. Prin așa caracteristică, poezia lui Ioan Milea pare produsul unei gândiri taoiste, chiar dacă nu e. Nimic nu lasă să se bănuie că producția aceasta s-ar fi hrănit din gândirea orientală, precum în cazul lui Daniel Turcea sau, pe alte meridiane, al lui Ezra Pound. Sensibilitatea autorului îmi apare mai degrabă rodul frecventării unui filon occidental, pe semne german. Dimensiunea oraculară, beatitudinea conținută în fața frumosului, fie el și umil, efemer, se puteau întâlni și în odele lui Hölderlin. Dar ele nu lipsesc nici din lirica lui Rainer Maria Rilke.

În fond însă, toate aceste aproximări, menite să încerce stabilirea unor afinități, a unei familii de spirite lirice, au o valoare relativă. Atâta cât interesează, poezia lui Ioan Milea este una izvorâtă dintr-o experiență de viață profund personală, care nu se înfățișează altfel nici judecată prin prisma exercițiilor de punere în pagină. Există în plachetele de versuri ale poetului turdean o răbdare și un hieratism al spunerii care nu provin din insolitarea termi-

nologică, din vreun caracter pretențios al versurilor, ci mai degrabă din rânduiala spunerii și cea a tăcerilor, din așezarea în vers și premeditarea ritmului, din modul gestulației poetice. Un anume suport livresc al meditației în interiorul liricului nu poate trece neobservat. Înseși titlurile unora dintre volume – *Seară cu Dante și alte poeme* și *Despre Brâncuși* – atrag atenția asupra lui, semnaland că autorul nu își găsește inspirația ori pretextele în natură, în experiența străzii ori în elanuri cosmice, ci în interiorul culturii, printre rafturi de bibliotecă sau în sălile muzeelor (fie ele, vorba lui Mallarmé, și imaginare). Din acest punct de vedere, Milea rămâne un reprezentant tipic al echinoxismului, din inventarele cărui curent literar nici nu este, de altfel, omis, în pofda discreției cu care obișnuiește să se manifeste. Adunându-și cronicile despre poezii *Echinoxului* într-un portret de grup, Ion Pop îi dedică și lui Ioan Milea câteva pagini – *Echinox: Vocile poeziei*, Cluj-Napoca: Ed. Tribuna, 2008, p. 273-278 –, încadrându-l într-o selecție reprezentativă. În pofda manifestărilor sale precaute, rare și delicate, Milea este însă un scriitor cu o vocație trainică, etalată în calitate atât de liric, cât și de critic și traducător. Cum era și firesc, ori de așteptat, în ultima ipostază enumerată el a talmăcit cărți importante pentru extinderea orizonturilor și informației de relevanță spirituală, punând în circulație românească *Teoria și practica mandalei* a lui Giuseppe Tucci și *Sacru* lui Rudolf Otto; două lucrări de referință, deși altminteri interesate de orizonturi religioase divergente (practicile mistice extrem orientale și, respectiv, teologia de pe poziții protestante). Oricât de diferite ar fi, aceste volume marchează clar două dintre direcțiile majore de înaintare intelectuală ale lui Ioan Milea, refăcând în alt mod decât poezia lui dialogul Orient – Occident în văzduhul eterat, populat doar de entitățile sacre.

Cât privește critica acestui autor în continuă dezvoltare și persuasivă afirmare, *Lecturi bacoviene și alte eseuri* aduc în librării un talent vădit în revuistica zilei – *Echinox*, *Tribuna*, *Apostrof* – încă din anii '80 ai secolului trecut. Consistența intervențiilor, adecvarea lor la textele comentate și onestitatea lipsită de ostentație sau de mize exterioare actului critic cuceresc, la fel cu o anume precizie a discursului și o atentă reglare a sistemului de evidențiere a scăderilor și a atuurilor cărților analizate. Dacă m-am referit și la astfel de contribuții într-o cronică dedicată, în principal, poeziei lui Ioan Milea este pentru că prilejurile de a vorbi public despre noi apariții ale lui sunt destul de rare și fiindcă ar fi o nedreptate ca poetul să fie perceput pe numai una dintre coordonatele prodigioase, chiar dacă par-cimonioase ale activității literare. ■

Cărți primite la redacție

• Balázs F. Attila, *Szabadulás a gettóból*, Bratislava: Ab-Art, 2008.

• Balázs F. Attila, *Missa bestialis*, Cluj-Napoca: Limes, 2008.

În toamna anului trecut, la colocviul despre Cercul Literar, desfășurat la Universitatea noastră, la Facultatea de Litere, am ascultat-o pe dna Elisabeth Axmann-Mocanu povestind peripețiile prin care a trecut, împreună cu I. Negoitescu, din momentul în care a fost de acord să fie traducătoare proiectatei *Istoriei a literaturii române* a acestuia. Din când în când, dna Axmann-Mocanu cita din epistolele primite de la I. Negoitescu pe această temă. Publicăm deci scrisorile lui Negoitescu, cu acordul dnei Axmann-Mocanu, căreia îi mulțumim pentru bunăvoință. Originalul scrisorilor se află în Biblioteca Cercului Literar de la Sibiu/Cluj, adică în proprietatea Facultății de Teatru a UBB.

Menționez cu această ocazie importanta mărturie a dnei Axmann-Mocanu (în cartea sa, *Wege, Städte, Erinnerungen*, Aachen: Rimbaud Verlagsgesellschaft, 2005, p. 86-87) privitoare la atenția cu care I. Negoitescu și-a revăzut la sfârșit *Istoria...* și la suferința lui că, după apariția cărții, unele afirmații i-au fost răstălmăcite.

I. V.

Istoria... și versiunea ei germană

[1]

[Carte poștală]

[Expeditor:]
I. Negoitescu
Fritz-Kortner-Bogen 16
8000 München 83

[Destinatar:]
Frau
Elisabeth Axmann-Mocanu
Kerpenerstr. 107
5000 Köln 41

München, 1 iunie [1]989

Dragă Elisabeth, mă bucur că merge bine lucrul – și eu lucrez pe rupte. Trebuie să ne grăbim, căci editura vrea să publice în anul viitor cartea. Sîmbătă îți trimit, începînd cu începutul, și voi continua cronologic. Numărul meu de conto este: 1967629

Deutsche Bank
Postfach 200606 Promenadeplatz 15
8000 München 2

Aștept cu nerăbdare cărțile de la Maila¹, căci sunt blocat și nu mai pot împrumuta altele de la Freiburg. Mulțumesc și te sărut nego

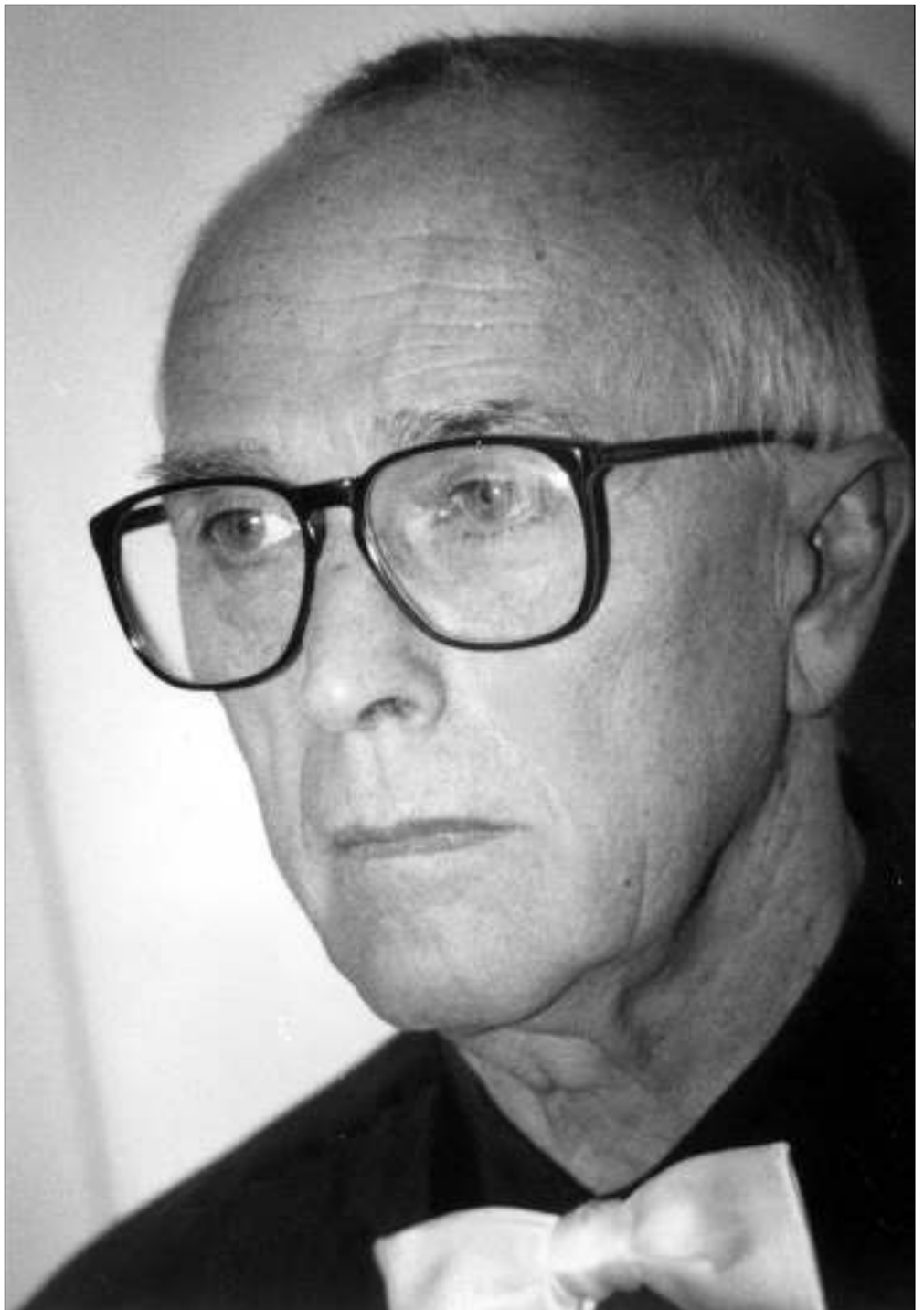
[2]

München, 3 iunie [1]989

Dragă Elisabeth,

așa cum ți-am promis, îți trimit material nou, în ordine cronologică. Deci, *Istoria* (versiunea germană) va începe cu „Die rumänischen Dichter vor Eminescu etc...” Textul german ce ți-l trimit a fost tradus din română de Radu Miron, cînd eu eram încă la Köln. Tu vei aranja această traducere proastă, ca să o aduci la nivelul tău literar. Versiunea românească de atunci am pierdut-o, încît acum a trebuit să mă re-tra-

→

• I. Negoitescu. Foto: Radu

→
duc eu din germană în română... Îți trimit și versiunea românească ce am făcut-o acum pentru *Istoria* românească, mai vastă decât cea germană. Ți-o trimit numai ca să-ți faci o idee. Tu rămii la dimensiunea din paginile acestea germane! Pagini care se termină la VII, cu: „übersättigt zu fuhlen“. Apoi traduci în germană din română, de la p. 6 a textului prezent românesc, de la: „Dar literatura română are...“ iar după „fiul Pepei“ urmează capitolul separat ANTON PANN, aici alăturat.

Voi continua să-ți trimit, în ritm susținut, *Primii prozatori* (Dinicu Golescu și C. Negruzzi: sunt deja făcuți, doar câteva rînduri introductive îmi lipsesc) și apoi *Romanul pînă la N. Filimon* (capitol mare, deja făcut), apoi *Momentul 1840. Pașoptiștii* (Kogălniceanu, Al. Russo, Bălcescu, Heliade Rădulescu, Gr. Alexandrescu, Bolintineanu, Alecsandri, Ghica, Bolliac – toți sunt făcuți, în afară de introducerea la acest capitol). Pînă la sfîrșitul lunii iunie vei primi integral acest material, treptat. Cum ți-am spus, trebuie să ne grăbim, căci editura mă presează: vrea să tipărească volumul în anul viitor.

Te sărut

nego

p.s. versurile lui Anton Pann să fie citate și în română și în traducere germană.

[3]

München, 11 iunie 1989

Dragă Elisabeth, după cum vezi, în respectarea cronologiei, îți trimit acum materialul de la *Anton Pann* la *N. Filimon*. Nu peste multe săptămîni îți voi trimite și paginile pînă la *Junimea* (un pachet mai consistent), iar *Junimea* o ai și ai și tradus-o deja. Cum ți-am spus, editura e nerăbdătoare. Titlurile pitorești ale operelor traduse în românește trebuie reproduse și în limba română. Te sărut

nego

[4]

[Carte poștală]

[Expeditor:]
I. Negoșescu
Fritz-Kortner-Bogen 16
8000 München 83

[Destinatar:]

Frau
Elisabeth Mocanu-Axmann
Kerpenerstr. 107
5000 Köln 41

München, 30 iunie [1]989

Dragă Elisabeth, ți-am trimis ieri un pachet cu textele de la *pașoptism* la 1900, în afară de junimiștii, pe care i-ai primit demult (sper că pe toți) și i-ai făcut deja. Te rog controlează – și de asemeni nu sunt sigur dacă am inclus în pachet și textul despre *Calistrat Hogaș* – ultimul înainte de 1900. Te rog să-mi confirmi, ca să fiu liniștit. Mai am gata, în forma asta definitivă, pînă la 1916, doar să aranjez la fel cu ceea ce ai primit. Din august vreau și eu să întrerup colaborarea la BBC, ca să mă dedic numai *Istoriei*, care musai să fie gata repede, să apară anul viitor. Dacă traducerea va fi mai mare decât prevăzut, vei fi plătită suplimentar, corespunzător!

Te sărut nego

[5]

[Carte poștală]

[Expeditor:]
I. Negoșescu
Fritz-Kortner-Bogen 16
8000 München 83

[Destinatar:]

Frau
Elisabeth Axmann-Mocanu
Kerpenerstr. 107
5000 Köln 41

[München, 30 iunie 1989]

Dragă Elisabeth, la p. 1 din textul despre *Literatura română la 1900*, te rog să corectezi în rîndul 1 de sus: „- Gherea au preluat-o așadar, la sfîrșitul...“ iar la p. *ultimă*, rîndul 11 de sus: „de exemplu, poezia lui Mircea Ivănescu sau a Ilenei Mălăncioiu“ iar la rîndul 15 de jos: „Agîrbiceanu. Acesta din urmă este deja, istoric sau *in nuce*... mare scriitor al viitorului“.

Cu distinsă mulțumiri,
n.

[6]

[Carte poștală]

[Expeditor:]
I. Negoșescu
Fritz-Kortner-Bogen 16
8000 München 83

[Destinatar:]

Frau
Elisabeth Axmann-Mocanu
Kerpenerstr. 107
5000 Köln 41

München, 7 iulie [1]989

Dragă Elisabeth, ți-am trimis ieri un nou pachet (sper să nu mai întîrzie așa de mult). Ai deci capitolele: *Literatura română la 1900* (oare nu l-am pus în pachetul anterior?), *Teatrul la 1900* și *De la simbolism la*

expresionism, sfârșind cu M. Săulescu, deci cu 1916 (ai primit și cărțile poștale cu corecturile de făcut?). În *Sachwörterbuch der Literatur* de Gero von Wilpert, la Kröner-Verlag, ce tratează cuvintele POPORANISMUS și Semanatorismus (tu dă-le și în română. Versurile citate, toate și în română și în germană în paranteză, traduse brut. Titlurile, în ambele limbi de asemeni []). De ce nu-mi scrie Maila cum stă cu lucrarea sau ce-a hotărât? Iartă-mă că te pizez (vezi că la cărțile de împrumutat de la Seminar am renunțat, ca să nu te mai încurc!)

Te sărut NEGŌ

[7]

[Carte poștală]

[Expedito:]
I. Negoieșcu
Fritz-Kortner-Bogen 16
8000 München 83

[Destinatar:]
Frau
Elisabeth Axmann-Mocanu
Kerpenerstr. 107
5000 Köln 41

München, 19 sept. [1]989

Dragă Elisabeth,

am primit azi pe Eminescul tău frumos și l-am expedit la Budapesta, menționând numele traducătoarei. Mulțumesc. În anul ăsta mi-au mai apărut acolo texte traduse în maghiară. După cum ți-am spus, ești liberă să procedezi cum vrei, când mă traduci, să iasă bine după priceperea ta! Am dat recent un interviu la *Journ.[al] de Genève*, interviu apărut azi.

Te sărut nego

[8]

[Carte poștală]

[Expedito:]
I. Negoieșcu
Fritz-Kortner-Bogen 16
8000 München 83

[Destinatar:]
Frau
Elisabeth Axmann-Mocanu
Kerpenerstr. 107
5000 Köln 41

München, 11 noiembrie [1]989

Dragă Elisabeth, văd că ai înțeles bine că textul tăiat nu trebuie tradus. Vin la Derkum îndată după 20 nov. și ne vom vedea. Aduc material nou – tocmai pun la punct *proza interbelică* (bineînțeles, teren mai vast decât critica). Dacă în textul despre *Iorga* ce ai primit demult și ai tradus se află următoarele titluri, pune-le te rog datele: *Essai de synthèse de l'histoire de l'humanité* (1926), *Istoriologia umană* (1944), *Istoria imperiului bizantin* (1907) și *Istoria imperiului otoman* (1908-1913).

Te sărut
nego

• Coperta *Istoriei...* lui Negoieșcu, Ed. Minerva, 1991

[9]

Derkum, 27 nov. 1989

Dragă Elisabeth,

sunt convins că vei conveni și tu, cu fondul tău sensibil și cinstit, că am fost justificat, la ultima noastră întrevvedere, de acum trei zile, să-mi manifest dezamăgirea față de puținătatea infimă a lucrului tău la traducerea *Istoriei*.

Pentru mine, această neglijență a ta constituie o adevărată tragedie. Oare nu realizezi tu că eu am muncit ani de zile, cu un devotament și o conștiințiozitate extreme, zile și nopți – ani de-a rândul – ca să-mi desăvârșesc opera, pe care ți-am încredințat-o cu extraordinară încredere, ca nimănui altcuiva? Încredere, fiindcă suntem atât de vechi și buni prieteni; încredere, fiindcă am cunoscut seriozitatea și conștiințiozitatea cu care tu ai lucrat, în activitatea ta intelectuală, atât în România, cât și aici, la *Deutsche Welle*.

De ce să merit tocmai eu oare acest dispreț din partea ta? Chiar dacă textul meu e prost și te plictisește, nu uita te rog că ai cunoscut felul în care scriu eu *Istoria* încă înainte de a accepta tu să traduci, prin materialele ce deja îți trimisesem. Astfel că, în momentul când ai căzut de acord cu propunerea făcută de Răuță², la un preț fixat de tine însăși, puteai fi perfect edificată asupra muncii și îndatoririi care te așteaptă. Dacă n-ar fi altceva, dacă n-ar fi dezamăgirea profundă că tu mă disprețuiești în așa hal, dacă n-ar fi durerea că ție nu ți-e milă de mine că trăiesc în sărăcie și așa vrea ca, prin tipărirea *Istoriei* să mai obțin și eu un ban pe care poate îl merit, te rog să-ți dai seama că mie îmi crapă obrazul de rușine față de Răuță, pe care l-am îndemnat – o! cu câtă dragoste și încredere față de tine! – să-ți avanseze anticipat, până în prezent, cele 12.000 de mărci. Oare chiar așa de puțin te interesează nevoile și cinstea mea?

Dragă Elisabeth, mi-ai promis că a doua zi după ce ne-am întâlnit te vei apuca totuși serios de lucru. Sper că de data asta mi-ai spus adevărul. Dar, pentru ca lucrurile să fie absolut clare și să înaintăm cu spor împreună spre bune rezultate, te rog de acum înainte să-mi trimiți în fiecare zi de luni din săptămână copia a ceea ce ai tra-

dus în săptămâna respectivă: la rândul meu eu voi trimite regulat acest material lui Heitmann, să-și dea și el avizul (ca responsabil față de Editură). De asemeni, te rog trimite-mi și tot materialul ce ai lucrat deja în lunile precedente, în copie. Îți mulțumesc.

nego

p.s.¹ Te rog să începi cu începutul și mergi mai departe cronologic.

p.s.² Nu uita, te rog, să-i spui Mailei să-mi trimită vineri cărțile Noica.

[10]

[Carte poștală]

[Expedito:]
I. Negoieșcu
Fritz-Kortner-Bogen 16
8000 München 83

[Destinatar:]
Frau
Elisabeth Axmann-Mocanu
Kerpenerstr. 107
5000 Köln 41

München, 2 dec. [1]989

Dragă Elisabeth, te rog nu-ți fă probleme cu proporțiile cărții. De aceea, te rog tradu *cronologic* materialul ce ți-am trimis deja și îți voi mai trimite. Când ajungi la pagina 450 a traducerii tale, te oprești, fiindcă doar atîta prevede înțelegerea cu Răuță. Dar te rog să dactilografiezi traducerea conform normei stabilită la editură: 30 rînduri pagina, a 60 semne (Anschlagen) rîndul. Mulțumesc

nego

p.s. Te rog să confirmi primirea acestui mesaj.

[11]

[Carte poștală]

[Expedito:]
I. Negoieșcu
Fritz-Kortner-Bogen 16
8000 München 83

[Destinatar:]
Frau
Elisabeth Axmann-Mocanu
Kerpenerstr. 107
5000 Köln 41

München, 6 dec. [1]989

Dragă Elisabeth, am primit azi cele trei pachete de cărți Noica. Îți mulțumesc. Sper că și tu ai primit c.p. de la mine, prin care te rugam să dactilografiezi standard (30 rînduri a 60 semne pagina) traducerea ta și să începi cu începutul, mergînd cronologic pînă la pagina 450, așa cum te-ai înțeles cu Răuță. Cu problema dimensiunii integrale a cărții să nu-ți faci griji, tu fiind ținută numai de cantitatea de traducere convenită și conform remunerată.

Mulțumesc!
nego

→

→

[12]

München, 23 martie 1990

Dragă Elisabeth,
mulțumesc pentru materialul trimis. Din perioada pînă la 1900 trebuie deci să mai primesc de la tine:

a. *Înainte de Junimea. Latiniștii. Tradiționaliștii*

b. *Hasdeu – Codru-Drăgășan – Odobescu*

c. *Teatrul la 1900* (înainte de textul despre Iorga, pe care l-am primit)

d. *De la simbolism la expresionism*

e. *Macedonski, Anghel, St. Petică, Mimu-lescu, I. L. Caragiale și M. Săulescu*

f. *Sbumătorul. Modernismul*

Adică, pînă aici, material pe care îl ai deja la dispoziția ta. Cînd ești gata, îți trimit în continuare:

1. Proza interbelică
2. Poezia interbelică
3. Existențialiștii

Acest material* eu l-am terminat, e foarte voluminos, adică mult mai extins decît ceea ce ai tradus pînă acum și îndată ce e cazul, cum am spus mai sus, ți-l pun la îndemînă, ca să fim gata la timp. Căci odată cu *Existențialiștii, Istoria lit.[eraturii] române (1800-1945)*, deci ceea ce te privește pe tine, s-a isprăvit.

Încă o dată, îți mulțumesc pentru ceea ce am primit pînă acum.

nego

p.s. ai putea oare să-mi mai trimiți o fotocopie a întregului material tradus?

[13]

[Carte poștală]

[Expedito:]

I. Negoitescu
Fritz-Kortner-Bogen 16
8000 München 83

[Destinatar:]

Frau
Elisabeth Axmann-Mocanu
Kerpenerstr. 107
5000 Köln 41

München, 4 aprilie [1]990

Dragă Elisabeth, am primit *Bolintineanu și Alecsandri* și copiile lor. Ți-aș fi recunoscător dacă mi-ai trimite *copii* și spre completarea textelor trimise pînă acum. Cu drag

nego

În versiunea românească, textul vol. I (românesc) *1800-1945* e complet în tipografie în America!

14.

München, 17 aprilie [1]990

Dragă Elisabeth,
din materialul de tradus, ce ai deja la dispoziție, mai aștept cap. V: *Înainte de Junimea. Latiniștii. Tradiționaliștii noi*, cap. X: *De la*

• Coperta cărții dnei Elisabeth Axmann-Mocanu (2005)

simbolism la expresionism și cap. XI: *Sbumătorul. Modernismul*.

Urmează să-ți trimit capitolele XII: *Proza dintre cele două războaie*, XIII: *Poezia dintre cele două războaie* (acestea sunt capitolele cele mai extinse din toată lucrarea), apoi XIV: *Teatrul interbelic* (nu are decît 2 pagini) și în fine XV: *Naționalismul. Existențialiștii*. Acest ultim capitol, care nu este enorm ca cele două cu *Proza și Poezia* (dintre cele două războaie), conține totuși, *en détail* pe Nichifor Crainic, Nae Ionescu, C. Noica, Mircea Eliade, M. Sebastian, Emil Cioran, M. Blecher și Eugen Ionescu.

Tot materialul acestui prim volum din versiunea românească, eu l-am trimis deja în tipografie, în America, unde va apare în vară. De îndată ce primesc de la tine și traducerea textelor ce le ai la dispoziție, îți voi trimite spre traducere capitolele XII, XIII, XIV și XV, aranjate pentru versiunea germană. Ceea ce mai urmează să-ți trimit, constituie jumătate din întreaga lucrare, deci încă o dată pe cît ai deja la tine (tradus sau încă ne-tradus).

Îți sunt apoi încă recunoscător pentru dublurile ce mi le trimiți, așa ca să am întreaga ta traducere în două exemplare.

Bine înțeles, odată cu cap. XV ești și tu gata cu traducerea pentru care te-ai angajat.

Pînă la sfîrșitul anului, eu voi termina de pus la punct și vol. II din versiunea românească, dar asta-i altă treabă.

Cristos a înviat!

nego

p.s. bine înțeles, așa cum ți-am mai spus, dacă întreaga ta traducere va depăși numărul de pagini deja convenit între noi, vei primi și tu plusul de remunerare, odată cu ultima rată ce ți se cuvine.

[15]

[Carte poștală]

[Expedito:]

I. Negoitescu
Fritz-Kortner-Bogen 16
8000 München 83

[Destinatar:]

Frau
Elisabeth Axmann-Mocanu

Kerpenerstr. 107
5000 Köln 41

München, 1 iulie [1]990

Dragă Elisabeth,

am primit plicul și aștept cu nerăbdare și restul de critici, inclusiv prezentarea generală. De fapt ar fi trebuit să le prezint editurii pînă la sfîrșitul lui iunie. Bine totuși că ai scăpat de boală. Te rog să te îngrijești! E la mine Pilu Nemoianu.

Te sărut nego

p.s. printre scăpările importante: la Duiliu Zamfirescu: familia se numește *Comăneșteanu*, iar nu Comănescu.

[16]

München, 21 iulie [1]990

Dragă Elisabeth,

ieri mi s-a luat o piatră de pe inimă. După cum știi, trimisesem întreg materialul tradus de tine la editură (WBG). Cu cîteva luni în urmă, întrebat de aceeași editură cum stau lucrurile, răspusesem cu propuneri care contraziceau complet contractul. În loc de *Ist.[oria] lit.[eraturii] rom.[âne] de la 1800 la 1990*, propuneam un volum de aceeași dimensiuni, dar numai pentru perioada 1800-1945, urmînd să-l predau complet tradus pînă la sfîrșitul lui iulie. Iar perioada 1945-1990 să constituie un al doilea volum (pentru care urma să facem un alt contract). Factorul convingător pentru editură a fost materialul deja tradus pe care în fine l-a primit, chiar dacă numai în proporție de două treimi (poate chiar mai mult). Mi s-a luat deci piatra de pe inimă cînd am primit acum răspunsul editurii: ceea ce am trimis a plăcut *foarte mult* și au căzut deci de acord cu propunerile mele de mai sus, care contravin complet contractului inițial pe care l-am tratat cu ei destul de dificil vreme de un an și mai bine. Trebuie să fim așadar încîntați că materialul trimis i-a convins că e vorba de o lucrare atît de importantă, încît ei se supun acum condițiilor solicitate de mine. Editura spune că, dacă are integral materialul tradus pînă în luna octombrie, cartea poate să apară în anul viitor. Îți dai seama deci cu cîtă nerăbdare aștept plicurile tale. Cît de curînd îți trimit secțiunea *Poezia interbelică* (în care trebuie doar să fac tăieturile de cuvîntă). Să-ți dea Dumnezeu sănătate!

Te sărut cu drag

nego

p.s. vei fi oare dispusă să traduci în cursul anului viitor cel de al doilea volum? (1945-1990)

Note

1. Maila Immanuela Mocanu, arhitectă, fiica doamnei Elisabeth Axmann-Mocanu; prietenă din copilărie cu I. Negoitescu.
2. Aurel Răuță (1912-1995), editor și traducător, exilat în Spania. A sponsorizat mai multe acțiuni culturale ale românilor din exil. Urma să finanțeze costul traducerii *Istoriei...* lui I. Negoitescu.

(Continuare în numărul viitor)

Poeme de

Măria Gal

Ca de-o imensă depărtare

prin tăcerile noastre
trec sensurile-n goană
trezesc c-un freamăt bănuții
de pe ochii morților
pajurile cu chipuri necunoscute

tremurător
vântul își întinde mâinile
spre păianjenii de pe frunte

ne-nfiorăm
ca de-o imensă depărtare

și fiecare dintre noi
își citește jumătatea sa de poem
sub privirea plictisită a corbului

Cu gesturi obișnuite

copacii debordează de imaginație

pe țărmurile aceleiași mări
speranța arde cu flăcări
ce nu depășesc marginea nopții

un praf cenușiu peste seceta din ochii tăi
peste coarnele ițite-nspre tine
de tăceri

sub gongul din creier amuțesc tunetele
cotrobăiesc prin oglinzi
chipurile însemnate în piatră

tu
îmbraci liniștea cu gesturi obișnuite
și blând cobori umbrele dintre ramuri

Fără zgomot

pe cine aștepti la marginile acestor dureri
ce punte nesigură
mai trece pasul tău încetinit

s-au tocit muchiile zidurilor
flăcările abia mai pălpâie între pereți
șuvoaie de întunecime curg neîncetat
și-alte trepte închipuie pleoapele tale

alături poemul poartă haine de negură
trece pe lângă fereastra cu mușcate
se împotmolește în golul ușii

nesigur
întinde un baston alb lucios
izbește fără zgomot caută un loc
să scormone cu nepăsare prin trupul cuvântului
șiroind de transpirație

Memoria ta reazemă farul

un fluviu își treieră undele
lunecoase sunt muștrările îmbierile lor
șoaptele curg înspre mare
o leagănă și-i pun geană pe geană

îi pregătesc un alt fel de somn
mai uleios mai albastru

memoria ta reazemă farul

epavele sporovăiesc în limbi necunoscute
tristețea se înșurubează adânc
precum foamea
și lasă dulăii să latre în cor

cârja noduroasă e prea departe
înmugurește tăcută-ntr-un colț

Nu întoarce

țipetele s-au contopit
cu exponatele din muzeul zgâlțâit de crivăț

negurile se-nghesuie în tablouri
printre migrene și resturi de flori
timpul tău cu coapse ruginite
face ultimii pași

nepăsător

studiezi vechea artă din privirile mute
ce desenează o cană cu ceai

pe cer se distilează chipul unei comete
abia respiră
noaptea ce trece cu nepăsare prin fluturi

Strigătul

rădăcinile sunt pline de spaime

cândva ai trecut pe-acolo cu zbugium
ca marea
ți-ai odihnit capul
în iarba cu urme de galop năvăș

otrava își scutură clopoțelii

pentru cine aceste sunete
ce-ademenesc cu mângâieri asfințitul

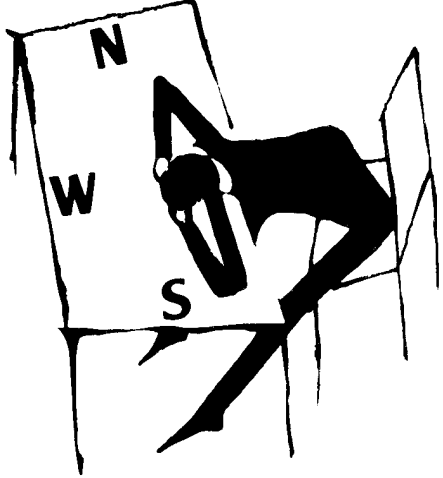
strigătul are un alt fâlfâit
îl simți în gât moale înecăcios
sfredelindu-te

tu ești cel ce înlănțui lumina
eu nu te-am chemat

• Desen de I. Negoïtescu, din caietul
Versuri și proză, 1937-1938

PUNCTE DE REPER

ÎNTR-O ÎNTÂLNIRE cu studenții de la Facultatea de Litere din Cluj, de acum câteva luni, Nicolae Breban își anunța apariția unui nou volum. Cartea urma să se cheme *Orfeu în infern* și să conțină cinci texte nuvelistice. Prima întrebare care-a „răsărit” din rândurile auditoriului masiv (aproape o sută de persoane) prezent în sală a fost „De ce *nuvelă*?, în cazul unui autor care nu pierde nicio ocazie pentru a face apologia erudită și ferventă a romanului, și încă a celui de mari dimensiuni!” Răspunsul lui Breban a fost: „Pentru că am vrut să arăt că pot să fac și asta!” Era sinceritatea deconcertantă a celui care se mărturisește public (Breban practică, în declarațiile și interviurile sale publice, acest tip de mărturisire, ca exercițiu de autenticitate, adesea greșit înțeleș și acuzat de aroganță), dublată de superbia autoironic-lucidă a autorului câtorva cărți de referință pentru orice fel de istorie a literaturii românești. Volumul, apărut la Editura Polirom, în 2008, demonstrează, surprinzător, că genul scurt îi convine lui Breban foarte bine. Cele cinci nuvele (*Booz*, *Răutăciosul adolescent*, *Orfeu în infern*, *Caietele Irenei*, *Maladie d'amour*) concentrează, fiecare în parte, experiențe revelatorii din punctul de vedere al trăirii, devenirii, relațiilor și stărilor *umanului*, precum și din perspectiva *istoriei*, ca „suprapersonaj”, dialectic, organic și atotcuprinzător.

În *Booz*, „fenomenul” istoric al colectivizării forțate din anii '50 se revelează autentic, în toate nuanțele dramei, prin intermediul unui personaj – Booz – care refuză să „semneze de bunăvoie” exproprierea, este ridicat și dus la sediul din oraș al autorităților comuniste, unde este ținut o zi și o noapte. Nuvela se desfășoară, în întregime ei, în acest interval de timp. O zi și o noapte stranii pentru Booz, în timpul cărora e lăsat să rătăcească singur prin sediu, ignorat aproape total de cei care-l aduseră. Breban își scoate personajul (și textul) din clișeele atotprezente în literatura torționară și de detenție, deja inflaționistă. Tipul de „tortură” care i se aplică țaranului este neobișnuit. Omul ar trebui să devină propria sa umbră, trecută cu vederea, un dublu ectoplasmatic care să golească făptura concretă de forța vitală a încăpățânării sale. Sub presiunea acestei situații, Booz își confirmă lui însuși propria putere, prin reflexivitate și analiză. Țaranul inteligent parcurge un drum al înțelegerii lumii, instinctiv, dar și rațional, iar concluziile la care ajun-

Oglinzi narrative

Fascinația tiparelor clasice

Lălia Teuțigianu

ge sunt juste. Discursul narativ evită capcana persoanei întâi, care ar fi făcut inautentic monologul interior, prea sofisticat pentru un personaj-țaran, fie el și inteligent, apelând în schimb la persoana a treia, în formula realismului psihologic. Aceasta face ca evocarea stărilor personajului (fie ele afective, fie stări „ale gândirii” sale, cu o sintagmă a lui Mircea Eliade) să fie plauzibilă, căci rezultă din/se adresează unui fond al umanului general, forțat să se adapteze sub presiunea limitei. Nuvela se bazează, așadar, pe o tematizare a *puterii*, în forma sa brută pe de-o parte, subtilă (reală!) pe de alta, în raport cu o istorie isterică, ieșită din țâțâni.

Răutăciosul adolescent este o poveste despre silogistica mesmerică a iubirii și pleacă de la un pact modern cu diavolul (sau cu Dumnezeu!). Într-o clinică medicală, stagiarul Pinteș îl primește ca pacient (aflat într-o criză acută) pe celebrul chirurg Palaloga. Acesta din urmă cere, speriat și abulic, încă „cinci săptămâni de viață”. Criza trece, „termenul” e obținut, apoi Pinteș, în chip de avocat al diavolului, îl provoacă pe Palaloga la o confesiune cu privire la existența sa în decursul acelor săptămâni „de grație”. Cu multe reculuri, în episoade succesive, chirurgul povestește despre o relație cu o soră medicală. Din nou, Breban evită clișeele care stau la pândă în tratarea unei astfel de teme, iar nuvela se centrează de fapt pe două structuri relaționale: pe de-o parte, confesorul și „provocatorul” său (a cărui ingenuitate ușor diabolică pune în mișcare mașina narativă a povestirii-ramă); pe de altă parte, îndrăgostitul și femeia-obiect al dorinței (aceasta din urmă reprezintă, la rândul ei, un catalizator al stărilor și al „devenirii” erotice a personajului). Palaloga devine astfel un „câmp de manevră” perpetuu, pe care se exercită mereu presiunea unor forțe din afară, modificându-i contururile și nuanțele, forma și consistența. Din jocul dublu al *experienței* și al *discursivizării* ei, personajul iese ca un *inițiat*, un cunoscător în primul rând al propriei capacități a „viului”. *Iubirea* drept *crimă* inițiată și sublimă asupra sieși – iată unul dintre procesele paradoxale pe care nuvela lui Breban îl descrie. Personajul devine, în scenariul erotic, un *alter*, un dublu al său care trăiește, precum în metafizica romantică germană, o existență de vis conștient (visul este, de altfel, un termen care apare de două ori, în momente-cheie, în povestirea lui Palaloga). Pe de altă parte, în relația *discursivă* dintre cei doi medici, arogantul chirurg pare mai degrabă sclavul tânărului stagiari, care, insistent, reușește mereu să-l aducă pe celălalt în starea de confesiune. Paradoxal însă, forța lui Pala-

loga stă tocmai în faptul că se „livrează” pe sine drept câmp de manevră, că acceptă experiența riscantă (atât pe aceea erotică, inițială, cât și pe aceea discursivă), devenind astfel seducătorul și stăpânul absolut în ambele relații.

Orfeu în infern este povestea unui băiat de doisprezece ani care fuge de acasă și trăiește, timp de o lună, într-o clădire ruinată, în compania unui schizofrenic evadat din ospiciu. Aceeași temă a stăpânului și a sclavului se regăsește și aici, într-o formulă din nou ambiguă și paradoxală. Concret, nebunul este cel care asigură existența ambilor. Tot el este cel care inițiază un soi de jocuri de cunoaștere, prin care ființa sa tulburată ia contact cu lumea. Copilul (Cosmin) este însă cel care pare să guverneze jocul relației. Știm asta din analizele și interpretările pe care le face în raport cu situațiile care se derulează. Copilul este însă, la rândul său, un martor necreditabil, câtă vreme tot ce știm despre relația și existența celor doi aflăm din jurnalul lui, scris la persoana I. Aceasta înseamnă, în primul rând, că lumea descrisă este, de fapt, *interpretarea* ei subiectivă. Că adevărul ei e unul relativ, iar nu Adevărul absolut al propunerii de real din ficțiunea realistă. De aici, o ambiguitate care se așterne definitiv peste această „felie de real”, decupată din contextul indiferent al unei lumi banale.

Istoria fracturată, ce corupe destinul individual, e supratema nuvelei *Caietele Irenei*. Cel mai elaborat dintre cele cinci texte ale voumului, *Caietele Irenei* pune în convergență patru destine și, discursiv, patru voci narrative, a căror polifonie construiește, prin însumare, imaginea unei falii existențiale încheiate tragic. Sub presiunea comunistă, o familie (părinții și cei doi frați tineri, Irena și Valentin) se repliază dinspre realitatea traumatică de afară într-o „reduță”, cum o numesc ei, menită să șteargă urmele exteriorului, reconstruind o lume „firească”, pierdută după război. De fapt, reconstruind-o exclusiv prin interpretarea (excesivă, obsedantă, detaliată până la atom) a datelor realității de zi cu zi. Jocul (inventat de Irena și dus până la consecințe tragice, pe alt plan al realului, de către Valentin) constă în a repovesti fiecare amănunt al existenței de peste zi a fiecăruia dintre cei patru, într-o ședință de familie care nu admite nicio intruziune și nicio absență. Se dezvoltă astfel o hiperacuitate a privirii interioare asupra lucrurilor, până la a sparge coaja lor înșelătoare, înspre miezul de sens, obscur, adânc și esențial. Patru ipoteze de real se conjugă într-o imagine recompusă, fie și artificială, a lumii, precum în tradiția ilustră a prozei subiective interbelice. Patru discursuri la persoana I, bazate pe

relatare, analiză și interpretare, configurează o sintaxă caleidoscopică a atmosferei din „viziuna luminată“, blecherian vorbind, pe care familia și-o construiește astfel.

Destinul lui Valentin, fratele Irenei, iese însă dramatic din granițele și securitatea capsulei familiale. Valentin are ambiția de a duce jocul Irenei la un alt nivel. El își constituie propriul grup, format din colegi de facultate și prieteni, în care, sub controlul lui, se exercită aceeași practică. Discursul de idei, în maniera fascinatorie gen Nae Ionescu, devine aici platforma de pe care traseele existențiale ale membrilor grupului vor aluneca înspre destine totuși foarte diferite între ele. Atmosfera aduce mult cu aceea din romanele existențialiste ale lui Mircea Eliade (*Întoarcerea din rai* sau *Huliganii*). Însăși definiția „huliganului“ din romanul mai sus pomenit se poate aplica ontologiei personajelor lui Breban, care își propun același deziderat: al asumării „viului“ în chipul cel mai tranșant, schimbând, prin aceasta, însăși lumea. Ceea ce diferențiază personajele lui Breban de cele ale lui Eliade este tocmai *acțiunea*, nietzscheanismul activist. În *Întoarcerea din rai* și *Huliganii*, eroii ratează acțiunea prin excesul teoretizării ei. „Huliganul“ brebanian ajunge însă în chiar „inima acțiunii“, plătind cu viața. Valentin este trădat de unul dintre membrii grupului, e arestat și, în clădirea în care este reținut, se sinucide.

Ceea ce schimbă, așadar, Valentin în țesătura lumii prin care se mișcă este, în pri-

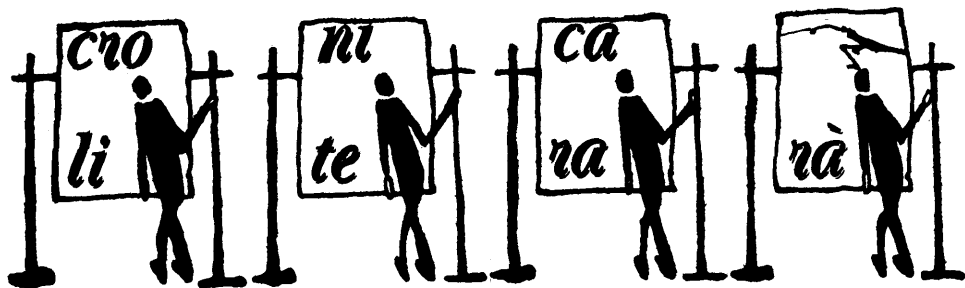
mul rând, propriul destin. Vitalismul existențialist pe care și-l asumă ca model îl face să iasă din determinarea istorică la care restul universului e condamnat. Apoi, el afectează dramatic existența celor din jur, în sensul că îi propulsează pe o orbită superioară de înțelegere și, finalmente, de rezistență surdă în chiar adaptarea lor la datele realului. În sfârșit, naratorul, lectorul acestor pagini ale jurnalului Irenei (căci nuvela debutează prin celebrul motiv, neoclastic, al „manuscrisului găsit“), este el însuși modificat, pare-se, de contactul cu textul, pe care și-l asumă nu ca pe un fapt cultural, ci ca pe un fapt de existență.

Maladie d'amour revine la tema erotică, tratată în maniera pe care am întâlnit-o deja în *Răutăciosul adolescent*. Și anume, sub forma unei revelații a iubirii care produce mutații în actorii scenariului erotic. Pretextul narativ este o călătorie cu trenul, în timpul căreia naratorul, pe nume Frâncușeanu, îi povestește unui necunoscut, coleg de compartiment, relația/revelația sa erotică. Ascultătorul funcționează și aici, precum tânărul stagiar Pinteș din cealaltă nuvelă, drept catalizator pervers și ușor diabolic al discursului confesiv al protagonistului. El, ascultătorul, se oferă, după propriile-i spuse,

drept „pubelă“ a reziduurilor psihologice ale celuilalt, drept conținător al unui conținut străin (din nou o formă de *putere*). Asemenea „conținători“ duc de fapt o existență parazită, hrănindu-se cu acțiunea și trăirile confesorilor pe

care-i provoacă – un soi de „ființare prin procură“, colorată cu perverse delicii analitice și teoretizând, adesea, un cinism al apostatului. Supratema nuvelei e, din nou, aceea a „viului“, în speță a riscului care decurge din intrarea activă într-o situație existențială care sfidează securitatea banalului burghez.

Ca artă a prozei scurte, cele cinci nuvele din volumul *Orfeu în infern* invocă, în memoria culturală a lectorului, nuvelistica rebreniană, iar ca atmosferă, psihologismul din proza subiectivă interbelică. Dincolo de câteva barbarisme lexicale, de tipul „inebranlabil“, sau calcuri franceze, precum „își dădu cont“, stilul brebanian își păstrează caracteristicile specifice (de pildă, interjecțiile care punctează, când și când, monologurile interioare ori, ca atmosferă a imaginării, intelectualismul lucid și livrescul superior), evitându-și eficient propriile stereotipii și capcane. Construcția textelor este densă, concisă, esențială, polifonia vocilor funcționează corect, structura de relații și simboluri servește bine „cauzei“ narrative. Pe scurt, o carte excelentă, care captivează. ■

Despre neagra strălucire a luminii

Diana Ștefan

M-A UIMIT, o clipă, titlul celei mai noi plachete de versuri a lui Vasile Igna: *Lumină neagră* (Cluj-Napoca: Editura Limes, 2008, 84 de pagini). *Lumina* nu mi s-a părut niciodată neagră în vecinătatea prietenului delicat, senin până și în durere, cu o blândețe înțeleaptă și prevenitoare a gesturilor diurne. *Provincii. Grădini. Orbite* e un titlu în care îl pot „citi”. Antologia din 2006 rememora și recunoștea astfel câteva dintre metaforele obsesive ale poetului în aparițiile sale editoriale succesive: *Arme albe*, 1969; *Fum și ninsoare*, 1972; *Provincia cărturarului*, 1975; *Starea de urgență*, 1981; *Grădina oarbă*, 1984; *Insula verde*, 1986; *Orbite*, 1989; *Clepsiădra cu cenușă*, 1999; *Călăuzele oarbe*, 1999; *Urme și semne*, 2004; *Provincii. Grădini. Orbite*, 2006. De fiecare dată, „recele palid al melancoliei” își fixa tabăra în spații predestinate elegiace, conținând deja crepuscularul („ciorchinele putred al serii / stăruind înțelept peste anotimp”) și vorbind despre trecere, precaritate, singurătate: „Acum / va veni ploaie, focul în vatră e mic, / aproape se stinge. Geamurile sunt sparte. / O mână scrie, alta șterge”. Delicatețea enunțurilor rămâne marca fundamentală, chiar dacă sunt tentate răzvrătiri expresioniste de imagine și perspectivă. Acestea din urmă sunt mereu difuze, nu tulbură echilibrul poemului, nu conturbă organizarea simfonică a detaliilor, oricât de aspre ca atitudine și receptare ar fi. Lucrurile nu stau altminteri nici în proza sa (*Ora morilor de vânt*, 1978; *Andante*, 2006), în esuri (*Naufragii în Bibliotecă*, 2000; *Subteranele memoriei*, 2001) ori în ipostaza sa de editor (25 de ani la Editura Dacia) și de diplomat.

S-a vorbit, pe bună dreptate, despre intelectualitatea conținută a poeziei sale. Vasile Igna (n. 4 martie 1944 în Arduș, Maramureș) e un emotiv reticent și un senzitiv profund ținut în frâu de o sensibilitate fundamentală livrescă, întemeiată mai întâi pe lecturi și apoi pe profesiunea imediată a trăitului. Modernitatea echilibrată, cea care împacă elaborat contrariii, e secundată de imagistica largă, lucrată în fine linii de contur provizoriu, cu chenare deschise generos; li se alătură viziunea atentă la detalii, o sensibilitate ocrotitoare de tensiuni, delicatețea neobosită și firesc lucrată a gesturilor. Precaritatea situațiilor existențiale („O roată ce aleargă spre moarte / e pajiștea arsă a livezii”) e vindecată de o foarte atentă prețuire a apartenenței, de o asumare a Provin-

ciei (geografice și existențiale) ca loc din care se poate privi și înțelege universul; deși „Nu mai e nimic de făcut. / În lumina rară a visului / am zărit vulpea roșie alunecând / ca un fir de sânge / spre marginea casei”. Și: „Se face târziu. Pentru cei vechi / totul pare prea mult. / Un fir de elegie / se toarce-n absență, / la poarta deschisă, / tremură câinii profetului. / Aproape, așteaptă lupii tineri și / grația unor popoare barbare”. Sau: „Se-aude printre astre un murmur de poeme / foșnind precar, asemeni unui caiet cu pagini / mustind de neputințe și de visări boeme / drăcească armonie, dumnezeiești paragini”.

Lumină neagră e comparabil ca viziune cu *Elegiile în ofensivă* ale lui Ion Pop ori cu *Refluxul sensurilor*, poemele „în scapăt” ale Anei Blandiana, alături de care ar putea semna o descoperire stridentă și dătătoare de fiori: „Secolul nostru este secolul trecut, / Noi suntem propria noastră istorie, / Ce stranie senzație a destinului încheiat / Pe când continuăm să fim!” Poemele înregistrează efectul de cataclism al multitudinii, într-un desen pe cât de personal, pe atât de cuprinzător ca mesaj. Și aici versul încețoșă a fi *destăinuire* și se prefăce în *mărturie*, deprinzând „disciplina finitudinii” (Gabriel Liiceanu). Poetul se vindecă treptat și agonice de miopia existențială a încâținerii: „Am intrat în canalele nopții și n-am / găsit decât vântul, sunete aspre, încărcate / de un sânge artificial, de un aer / ce împingea apele întunericului să facă / valuri, cercuri concentrice în mijlocul / cărora aștepta Doamna Neagră”; „Mă mișc, încă mai pot uita, dar îndoiala / nu mai ajută la nimic. / Îngheață visul. / Moartea face pui...” Doamna Neagră stăruie în preajma fiecărui vers și îi silabisește implacabil înțelesul și nestatornicia: „Unde se duc? / Mor și morții, nimic nu stă pe loc / nici arbori, nici case, nici păsări. / Chipul lor străveziu / lasă umbre pe vârful colinelor, / trupul li se deșiră pe nori, pe cupole de călți. / Tu ești doar pe jumătate plecat, / jumătatea cealaltă așteaptă”. Dimensiunea morții individuale se măsoară cu cel mai sfâșietor dintre instrumente, moartea Mamei. Absența ei prelungește umbrele morții, orfanitatea scindează eul, îi accentuează dubla apartenență, *aici și dincolo* se întrepătrund: „Abia a scăzut lumina lămpii / și trupul Mamei se furișează în penumbra odăii. / Ea ce nu vrea să ne părăsească și vorbește / o limbă tot mai neclară / un dialect al absenței, / un abur ce mișcă lucrurile / și șterge praful de pe gâtul / sugrumat al clesidrei. / Ea ce mă face să înțeleg / că morții nu există, / că moartea e doar clipa ce / dezleagă de viitor, / un baston de orb / pipăind cenușa unui foc de paie”. Noptile se restrâng la ipostaza de exersări ale tăcerii, ale întunericului, „colbul lor obscen” se așterne peste lucruri fraternizând lugubru cu „răsuflarea călduță a morții”: „Lucrurile

întunecate se tulbură / ochii oblici ai stelelor se închid / ca niște ferestre trântite de vânt”.

„Țărmu-i pustiu și departe”, „toate rămân în urmă, toate alunecă. Cântecul e șoaptă, vorbele frământă în gol”. Cu toate acestea, tristețea nu-și pierde o oarecare seninătate, durerea are încă foșnet de mătase, întâlnirea cu Doamna Neagră are clipe de stranie voluptate ce o apropie *doamnei brune* din sonetele shakespeariene, să zicem, într-o confuzie „tradițională” a lui *eros* cu *thanatos*.

„Lirismul ecologic” (cum îl numește Gheorghe Grigurcu) din poezia lui Vasile Igna este unul al împăcării calm-tensionate. Oricât de crepusculară, lumina își conservă blândețea și promite ocrotire („lumina taie brazde / în ierburile negre-ale cerului”), oricât de avar, viitorul poate fi aproximată în cuvinte frumoase, dez-amăgirea are melodie: „Într-o cameră albă / doar pianul negru ține de urât înșărării, / orgoliului ei de a învia fantome și licurici. / Pe clape se așează crânguri și coline de piatră, / vise în care se strecoară zile curate și / râuri de smoală. / Totul. Nimic. Și iarăși totul. / Clape albe, clape negre, lupi de catran / sugrumând îngerii somnului, / un cerc în care tronează o păpușă de cârpe”. *Orbitele*, ochi deschși înăuntru, potențiază grav descrierile din *spre ferestre* ale lui „a-fi-încă”. *Grădinile* cuprinse de rugină pot desfăta ființa surdinizată, *provincia* însăși – a cărturarului care, septentrionar, nu uită niciodată dimensiunea etică a lucrurilor omenești – își inventariază net nu doar constrângerile, ci și libertățile și suveranitatea. La el acasă în versul alb, Vasile Igna își asumă periodic exercițiul aproape canonic al poemelor rimate și ritmate. Cele *19 cântece pentru înșelat timpul* care încheie *Lumină neagră* sunt, astfel, o parare superbă a diformului și destrămării: „De-s încă viu doar tu mai poți să-mi spui / cu vorba ta mărunță, măsurată / înfășurată-n cețuri, destrămată / de vântul verii coborând pe Gru...”; „Ce vânt din pustie alungă / lumina, și-ntunecă scena? // Se farmă-n bucăți cantilena / și clopotul bate în dungă”.

Lecturi interioare

Ștefan Borș

UN MIC, dar foarte orgolios citat din T. S. Eliot, strecurat pe „urechea” copertii a IV-a a volumului *Poezia vie*, de Dan Cristea (București: Ed. Cartea Românească, 2008), ne lămurește destul de multe despre intențiile metodologice ale acestei elegante culegeri de texte critice: „Nicio epocă nu se poate lipsi de o mică avangardă de cunosători de poezie, spirite independente și într-o anume măsură mai înaintate decât epoca lor, sau predispușe să asimileze mai repede ceea ce e nou”.

Douăzeci de medalioane critice foarte liniștit și foarte bine lucrate, despre Gellu Naum, Ștefan Aug. Doinaș, Leonid Dimov, Petre Stoica, M. Ivănescu, Ileana

Mălăncioiu, Virgil Mazilescu, Nicolae Prelipceanu, Ion Pop, Adrian Popescu, Ion Mircea, Dinu Flămând, Gabriel Chifu, Traian T. Coșovei, Ion Stratan, Mariana Marin, Marta Petreu, Marian Drăghici și Ioan Es. Pop, indică fără îndoială un rafinat cunoscător al fenomenului poetic, interesat de perspective de interior, ingenue, novatoare.

„Avangarda“, de care vorbește T. S. Eliot, e eminentă axiologică în cazul lui Dan Cristea, întrucât criticul face parte, într-adevăr, din plutonul de frunte al cunoscătorilor de poezie de la noi: textele sale transmit un adevăr al privirii exersate, echilibrate și avizate, un adevăr al *experienței* – cum se obișnuia să se spună într-o vreme când zeul tutelar al metodologiei era Maurice Blanchot –, ceea ce înseamnă, mai presus de toate, o decantare existențială a celor citite. Foarte bun cunoscător al metodologiilor tehnice care au sufocat, în deceniile 8 și 9 ale secolului trecut, corpul firav al poeziei, excelent receptor al textualismului optzecist – așa cum demonstrează foarte subtilul medalion critic pe care autorul i-l dedică lui Bogdan Ghiu –, Dan Cristea se dovedește a fi îndeajuns de reticent în a le accepta și asimila excesele. Dimpotrivă, ceea ce îl interesează e *sinceritatea viului* din volumele de poeme pe care le analizează: imaginile lor *originare*, nașterea cuvântului din neant, asocierea lui cu calitățile adjectivale ale ființei, aventura existențială pe care o transmite, într-un mod mai mult sau mai puțin original, fiecare poet supus expertizei. Cele mai multe referințe – discret plasate, fără ostentația citării cu orice preț – duc înspre tematism într-o primă instanță și apoi, aproape inevitabil, înspre psihanaliză, mai mult spre Freud decât înspre arhetipologia lui Jung. Nimic repetit, nimic ostentativ, însă: dimpotrivă, un calm senin al surselor bibliografice bine asimilate, un echilibru desăvârșit, de om rafinat care a meditat îndelung asupra temelor sale, având și cuvintele adecvate pentru a le transmite. Altfel spus, *Poezia vie* e unul dintre cele mai liniștitoare, mai asigurătoare de profesionalism volume de critică pe care le-am citit în ultima vreme.

Și, totodată, unul dintre cele mai incitante, fiindcă substanța paginilor sale urcă dintr-o ingenuitate obiectivă bine mascată. Dan Cristea se ocupă, în general, de autori sufocați de bibliografie critică, distorsionați de zeci de pagini contradictorii care s-au scris despre ei. Profesionalist impecabil, autorul parcurge grosul disciplinei, știe bine unde sunt puse accentele, unde se mai poate umbla pe la nuanțe, însă procedează ca și cum prejudecățile nu ar avea nicio importanță aici, singura care contează fiind lectura directă, participativă, decantată din observație. Efortul de valorizare este și el lăsat pe planul al doilea, descifrat din exigența selecției unor nume consacrate, în cazul cărora apartenența la generații tipologice este secundară. În cazul Ilenei Mălăncioiu se insistă, mai mult autoscopic, pe apartenența poetei la generația anilor '70, optzecismul nu poate fi evitat la Bogdan Ghiu – textul de aici e, probabil, cel mai avizat care s-a scris vreodată despre autorul *Facultății de litere* –, însă nicăieri amprenta stilistică a vreunei generații nu este impusă abuziv și discreționar vre-

nui poet, aruncată peste el asemenea unei platoșe peste un trup incapabil să o suporte. Dimpotrivă, ceea ce îl interesează pe Dan Cristea este să releve autenticitatea aurorală a fiecărei experiențe lirice: cuvintele care transmit obsesia, modul în care iau naștere „imaginile originare“, ceea ce e specific și inimitabil în cazul fiecărei experiențe poetice.

Tematismul proceda în acest fel, cauționând orice poet cu o voință demiurgică strict personală, subiectivistă (de unde preferința pentru Freud în competiția cu Jung). Pe de altă parte, din perspectiva criticului privind lucrurile, rezultatul unei asemenea abordări este încifrat într-o experiență a lecturii foarte vie, confraternă, de interior, în care Dan Cristea excellează. Aproape obsesiv, textele sale critice vorbesc despre aventura vieții în contextul mai larg al aventurii scrisului: despre faptul că existențialul domină literarul, și nu invers, că sub crusta cuvintelor sunt ascunse canale de viață, pe care cuvintele trebuie să le descopere pentru a-și atinge adevărul. Volumul reprezintă, sub acest aspect, o excelentă ontologie a lecturii, din categoria acelor care se scriu mai rar în zilele noastre.

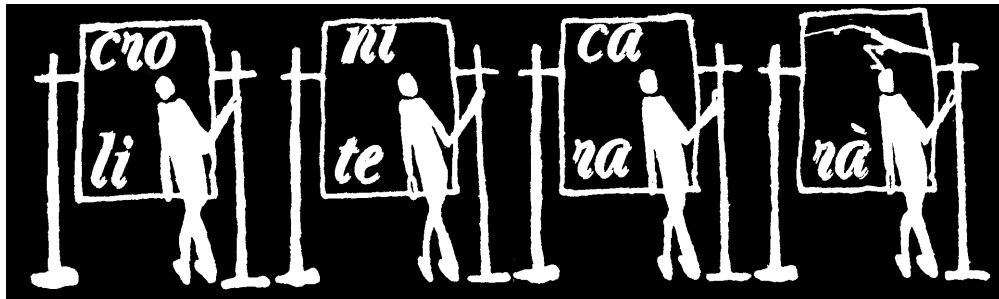
Ar fi nedrept, de aceea, ca viitoarea exegeză a poezilor cuprinși în volum să ignore intuițiile din *Poezia vie*, fiindcă ele sunt – cu excepția textului dedicat lui Ștefan Aug. Doinaș, surprinzător de „cuminte“ – remarcabile. Iată un exemplu: „Ceea ce s-a observat mai puțin la Traian T. Coșovei e faptul că, în realitate, în fondul lucrurilor, poetul e un *paseist*“, ceea ce înseamnă că nu „cadrul modern, metropolitan al versurilor sale, luminile de neon sau scrâșnetele mașinilor de oțel“ determină greutatea imaginarului său liric, ci preferința pentru „gara de provincie, peronul, aeroportul dezafectat, cinematograful de cartier [...] într-un cuvânt: realul mărunț și stingher“. Urmează o interpretare în care trecutul obosit, dar coerent domină prezentul modern alienant, într-o poezie în care – pentru a recurge chiar la versurile autorului – lucrurile „trosnesc ca o creangă/ sub apăsarea trecutului“. Un alt exemplu, de data aceasta la Gabriel Chifu: „imaginea vieții crescând sub pământ precum o rădăcină gata să încolțească în toate direcțiile se constituie într-o metaforă-cheie în imaginarul autorului“. La M. Ivănescu, exegețul remarcă anacronismul generativ al raporturilor cu timpul: poetul se așază întotdeauna *în spatele clipei*, într-un raport de distanțare handicapantă față de timp, pentru a urmări apoi creșterea, refacerea distanței, dar și orgoliul livresc al atemporalizării.

După modelul tematiștilor, unele texte sunt ceremonii inițiatice, capabile de a releva experiențe originare. La Ion Mircea, textul începe cu deschiderea unei ferestre, pentru a glosa apoi pe marginea imaginilor de dinainte de deschidere – ontologice,

increate, mitice – și cele profane, de după. Imaginea paradigmatică, obsesivă a Ilenei Mălăncioiu e aceea a desprinderii capului de trup – a tăierii unei orătănii în ogradă, de pildă –, de unde se ajunge la un imaginar fluid, de sânge și apă, prezent cu preponderență în lirica erotică. Obsesia paternă e relevantă la Gellu Naum și Marta Petreu; preocuparea pentru analogiile realului („intersecție între identitate și diferență“), la Leonid Dimov; tot la Dimov, cultivarea obsesivă a visului generativ, important pentru „virtuțile sale de potențializare“. Interpretarea poeziei lui Petre Stoica merge pe logica „eului în exces“, ceea ce duce în mod inevitabil la o aglomerare obsesivă a obiectelor, lucrurilor și ființelor, la o „oroare de vid“. În afară de motivul temporalității recuperative de care am mai amintit, la M. Ivănescu criticul insistă pe o „re-subiectivizare“ a poeziei sale (cale pe care a mers și Matei Călinescu), ceea ce înseamnă o scoatere a poetului din lectura textualismului optzecist al cărui precursor a fost decretat că este. La N. Prelipceanu interesează solitudinea și acvaticul subiacent al poeziei „pianelor scufundate“; Dinu Flămând e perceput din perspectiva politizării inevitabile pe care o propun versurile sale, inclusiv cele de dinainte de 1990, Adrian Popescu e surprins – îndeajuns de cuminte și el... – în preajma sacralului sau a patriilor sale imaginare, pe când Ion Pop (foarte incitant, de data aceasta), în spațiul de indeterminare al *ferestrei*, cadru despărțitor între realul foarte concret al vieții de fiecare zi și irealul livresc de *dincolo*.

Tot în siajul tematiștilor, Dan Cristea e atras de imaginarul unor structuri reitervative, cum este aceea a copilăriei – spațiu de consolidare a imaginilor originare – sau aceea a cutanatului: spațiu dintre formă și sânge, dintre visceralitatea eruptivă și disciplinarea sa prin plasticitate. La Virgil Mazilescu, de pildă, eseul e dominat de analiza „temei începuturilor“, a obsesiilor elementare din copilărie, pe care o regăsim, în altă parte, în obsesiile paterne, deja amintite, din poezia Martei Petreu sau a lui Gellu Naum, dominată – aceasta din urmă – de doi ochi: unul închis, prin care el percepe sacralul, și unul deschis, ca organ al realului.

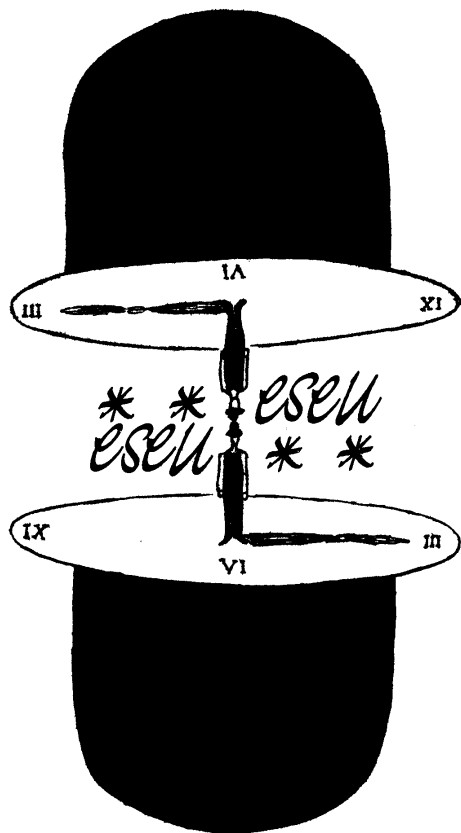
Avalanșa terminologiei tehnologice din opera lui Leonid Dimov nu poate fi evitată de către critic, însă, pe ansamblu, am avut impresia că, din dorința acreditării unui imaginar primar de tip *organicist*, autorul a lăsat în penumbră arsenalul tehnic, desacralizat al multor volume pe care le-a cercetat, ceea ce deschide și posibilitatea unor lecturi alternative. În ultimă instanță, aceasta este și menirea oricărui volum incitant, cum este, fără îndoială, acela al lui Dan Cristea: să împingă lucrurile înainte, să deschidă drumuri și perspective la care nu te-ai fi gândit. ■

Ah, Margarita!

(I)

Quandtu Cepereu

MIHAİL BULGAKOV îi face Margarinei Nikolaevna (eroina fascinantă din capodopera *Maestrul și Margarita*) o introducere epatantă pentru orice fel de cititor (sentimental, livresc, ironic etc.): *Vino cu mine, cititorule! Cine ți-a spus că nu există pe lume dragoste adevărată, devotată, dragoste veșnică? Să i se taie mincinosului limba lui ticăloasă! Vino cu mine, cititorul meu, numai cu mine, și am să îți arăt o asemenea dragoste!* Margarita Nikolaevna este frumoasă, inteligentă, bogată, iubită, și totuși nefericită. Ceva în ea mocnește: femeia aceasta seamănă cu o vrăjitoare, cu uitătura puțin crucișă. E o alter, o făptură care are nevoie de altceva decât deja posedă. Malinonică la extrem din pricina dispariției maestrului, ea are senzația că iubește un mort. L-ar fi putut, oare, salva această femeie frumoasă și aparte pe maestrul ei (dispărut, nebun etc.)? *E ridicol!... am exclama noi, dar asta n-o vom face de față cu o femeie deznădăjduită.* Margarita are părul cârlionțat și tăiat scurt: recunosc că aș fi dorit-o cu părul lung. Dar nu este așa cum voiește cititorul, ci așa cum voiește autorul.

Presimțind o schimbare, femeia-vrăjitoare (deși nevrăjitoare încă) îl visează pe iubitul ei (maestrul) în ipostaza de nebun, apoi află de spectacolul de magie neagră dominat de un așa-numit Woland, în sfârșit străbate Arbatul cu autobuzul și se oprește pe o bancă lângă zidul Kremlinului (vorbind imaginar cu maestrul pe care și-l închipuie deportat și mort); asistă la parada convoiului mortuar al lui Berlioz și, undeva, se înfiripă brusc în ea un pact: *Of, zău, mi-aș vînde sufletul diavolului să aflu doar dacă trăiește...* Abordată de hâtrul diavol Azazello (piticot, roșu ca focul, clonțos, dar în costum scrobbit, cu pantofi de lac și melon, ca un pețitor, căci el este pețitorul, pentru bal, al lui Satana, un Azazello aristocratizat), acesta îi relatează anecdotică legată de dispariția capului lui Berlioz, celebrul scriitor proletcultist și redactor-șef de revistă, care nu a dorit să îl publice pe maestrul. Margarita este însă interesată să afle doar dacă criticul Latunski (cel care a demolat romanul despre Pilat din Pont al

maestrului) se află în convoiul mortuar. La început, femeia îl antipatizează pe Azazello (iar clonțosul se șifonează), închipuindu-și că acesta este membru al poliției secrete (NKVD-ist), apoi îl bănuiește a fi *codoș de stradă*. Ca să o convingă de misia sa camuflată, Azazello îi citează fraze din romanul despre Pilat din Pont; așa încât, înțelegând că străinul deține secretul vieții sau morții maestrului, Margarita devine supusă și chiar patetică în confesiunea ei, fiind dispusă la orice. *Greu ți-e cu femeile!* exclamă Azazello, plângându-se că a fost trimis ca mesager într-o chestiune în care ar fi fost mai priceput Behemoth (motanul-diavol). Căci, după cum admite Azazello despre sine, el este bătăuș, punitiv și mai ales inapt să stea de vorbă cu femeile îndrăgostite.

Mă bag într-o istorie stranie, recunoaște Margarita, primind alifia de la Azazello și ascultând cu atenție indicațiile de rigoare; ezită, apoi se decide emoțional: *Pier din cauza dragostei!* admite ea, temându-se de rușine și pierzanie. Furios, Azazello vrea să conștie crema vrăjitoarească dăruită, dar Margarita se decide în absolut: *sunt gata să mă duc și la dracu-n praznic!* Ce-i mai rămâne dracului roșu ca focul să spună? *Ptiu!* răspunde Azazello. Dar e un *ptiu* pe post de aferim sau amin.

Cum arată odaia unei femei îndrăgostite și nefericite? Vraiește. Firește că vraiește. Haine aruncate haotic, resturi de cafea, mucuri de țigări (dacă este fumătoare), mi-

Avangarda rusă

În tramvai

Graaly Arelyski (Stefan Petrov)

(1888/89-1938?)

La stație, cu furie de fiară,
În tramvai, îmbulzindu-se-n grabă mare,
Urcă lumea. Și iar vitrinele se perindară,
Casele și felinarele și străzile murdare.

Case, palate, poduri – totul e cunoscut –
Luminile tramvaielor cu apel bucurous;
Ca totdeauna, pe granitul posomorât, –
Petru cel Mare-ncremenit pe calu-i fugos.

Spre ce tindeți și cam ce ați dori?
Oricum, conductorul va anunța: iată
Sfârșitul biletelor roșii. Și iar veți prinde-a
rătăci

Prin ceața rece înrăită gloată...

Dar nu mă voi lăsa prins de jalnicul
dezastru;
Unde-o fi să cobor? Eu am bilet albastru.

Traducere și antologie de

Leo Petrov

ros de parfum. Apoi goliciunea femeii. Pielea ei spălată și curată. Bijuteriile. Margarita Nikolaevna nu face excepție de la regula. Dar pe etajera din budoar mai există ceva: crema primită de la Azazello: este crema diavolului, așa încât, *grasă și gălbui*, miroase a mocirlă, pădure și a baltă. Dar crema aceasta care duhnește (ni se sugerează), fiindcă provine de la diavol, are virtuți regeneratoare teribile: Margarita întinereste subit, părul i se sălbățește, pielea i se împospătează, trupul îi devine zburător, malinconia i se evaporă. O tânără femeie care se zbunguie și e plină de viață, aceasta este noua Margarita azazellizată, ca să zic așa. Ea simte bucuria *ca pe niște bășici care-i înțepau trupul* și manifestă o frenezie acută, înțepătoare, fiindcă începe o altă viață, încheind-o pe cea în care stagnase nefericită. Biletul de rămas-bun lăsat partenerului ei oficial de viață precizează, între altele: *Am ajuns vrăjitoare din cauza durerii și a nenorocirilor care m-au lovit.* Margarita știe, prin urmare, că este ori va fi vrăjitoare și nu este angoasată de noul ei statut. Dimpotrivă. Iar Natașa, servitoarea ei, este, la rândul-i, înminunată de preschimbarea stăpânei sale, care, de altfel, îi dăruiește tot ceea ce și-ar putea dori o femeie cochetă.

Ultimul gest al Margarinei, înainte de zbor, este o ghidușie: ea îl tachinează pe Nikolai Ivanovici (unul din vecinii rigizi – de tip *homo sovieticus* – din clădirea unde locuia), pozând într-o melancolică (goală pușcă!) incurabilă și romantică și provocându-i bărbatului o stare de aproape demență extatică. Este o șotie care pregătește statutul consistent vrăjitoresc al noii femei care este, întrucât, printr-un asemenea gest, ea se desparte, epuizată, plictisită, sătulă, de fosta ei lume. Și nu se desparte oricum, ci printr-o formulă care invocă tocmai entitatea sub egida căreia ea însăși s-a metamorfozat: *Lua-v-ar mama dracului pe toți!*

Azazello îi dă apoi indicațiile de zbor (autoclamarea invizibilității, zborul deasupra metropolei, orientarea către sud, oprirea la râu), iar de aici ceea ce urmează este călătoria nocturnă deasupra unei Moscove care, pe de o parte, își are haloul ei încă fantastic, iar pe de altă parte, este un oraș care se cuvine a fi pedepsit. Instrumentul de zbor al noii vrăjitoare nu va fi mătura, ci peria de parchet, iar spectatorii înălțării ei sunt Nikolai Ivanovici (căruia, plusând, Margarita îi acoperă capul cu o cămașă albastră, rămânând astfel complet nudă) și Natașa.

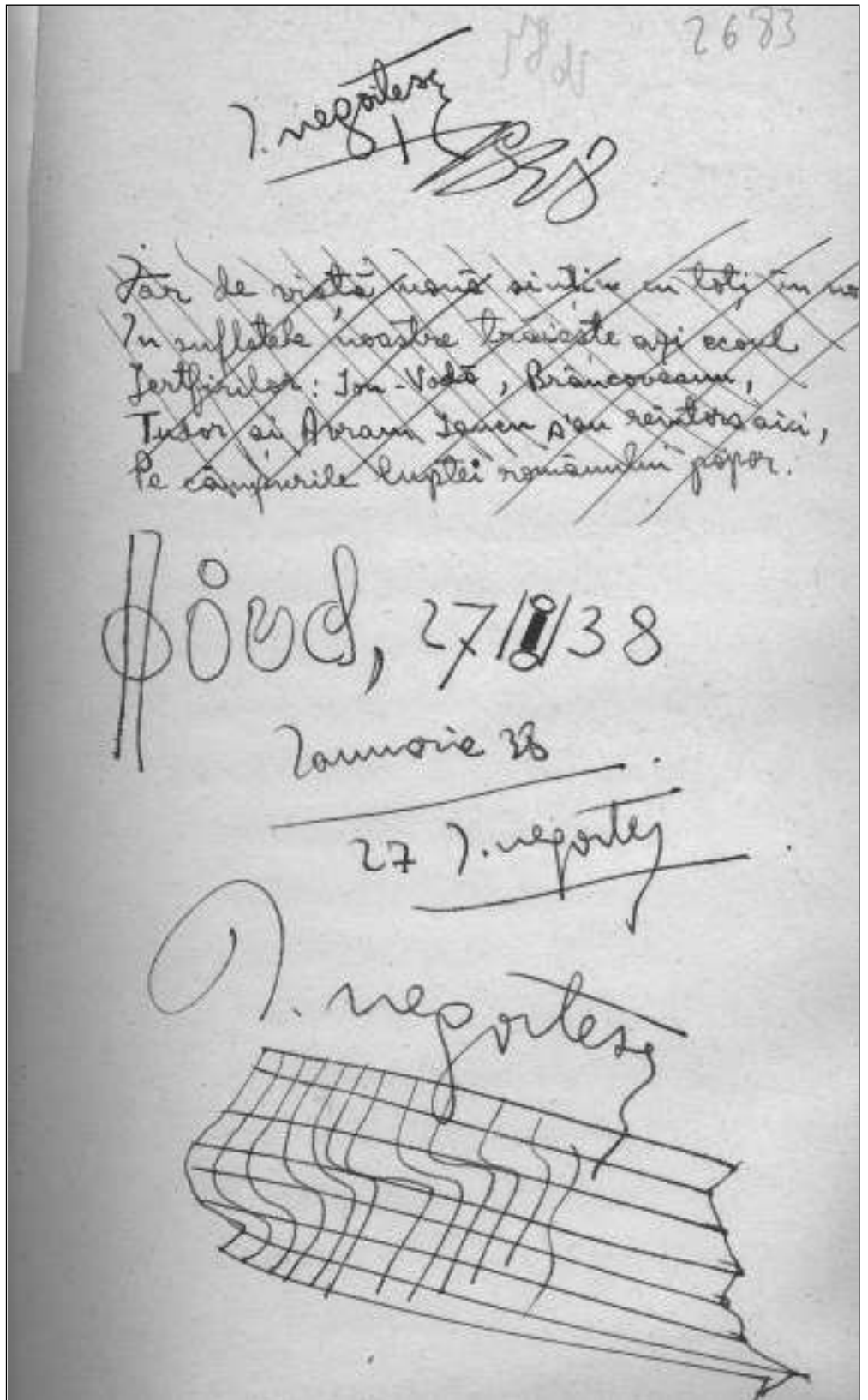
Zborul Margarinei

SUNT INVIZIBILĂ și liberă! exclamă femeia la începutul traseului ei inițiativ. Zborul său însă se cuvine a fi reglat: Margarita riscă să se lovească de un felinar vechi și, nu în ultimul rând, trebuie să fie precaută în

chestiunea cablurilor electrice și a reclamelor de firmă. Ajunsă în Arbat însă, zborul ei se apropie clasicizează și devine relativ coerent: ea nu zboară foarte sus, ci destul de aproape de sol, drept care încă riscă să se lovească de varii obiecte ieșite în cale. Se și ciocnește, de altfel, de un disc pe care, mai apoi, furioasă, îl distruge. Deasupra și dedesubtul ei există încă puzderie de obiecte, cei vizibili dedesubt fiind mai cu seamă oamenii (*muri de șepci*). O, ce *talmeș-balmeș!* gândi furioasă Margarita, aici nici nu poți să te întorci. Este o lume cu care nu mai dorește să aibă de-a face, pentru că este confuză, plictisitoare, golită de sens. Trep-tat, zburătoarea se înalță și, între altele, mai face un giumbușluc: uimește două moscovite certărețe cu invizibilitatea ei sonoră. Apoi descoperă locuința criticului Latunski, cel care l-a năpăstuit pe maestru (acuzând romanul despre Pilat din Pont de misticism și alte nuanțe antisovietice și provocând astfel arestarea maestrului), iar scena care se petrece aici este ea însăși o mostră, un fragment dintr-o *stultifera navis*. Cu un ciocan în mâini, Margarita distruge tot ce îi cade sub ochi: pianul, dulapul, oglinda; cu un cuțit taie cearcafurile; cu găleți umplute cu apă inundă biroul locatarului; călimara cu cerneală este deșertată pe pat; la baie, robinetele curg în delir, provocând inundarea masivă a apartamentului; la plecare, Margarita distruge lustrele și ferestrele, iar frenezia ei se dovedește a fi insașiabilă: proaspăta vrăjitoare sparge câte ferestre apucă, într-un soi de delir punitiv vehement, defulat asupra clădirii culpabile care îl adăpostea pe Latunski. Panica umanoizilor este, lesne de înțeles, uriașă: nimeni nu pricepe nimic (un locatar panicat își chiar aplică pe față masca de gaze!).

Apoi, Margarita este captivată de propriul ei zbor, care devine astral și în viteză nebună: luna însăși este învârtăjită turbionar în acest zbor. Margarita învață să se răsucească, să zboare răsturnat și să măture razant spațiul și bezna de dedesubt. Este o Moscovă făcută din mai multe orașe, iar sălbatica zburătoare (ea are deja părul vâlvoi) se dovedește a fi într-un totu satisfăcută de peisaj. Pentru a-l degusta, decide să-și încetinească zborul și, într-adevăr, peisajul este magnific: este o Moscovă vrăjită (mai exact revrăjită, după desvrăjirea la care a fost supusă ritualic de autorități). Fac o paranteză: mi-aș fi dorit și eu (ehei!) un asemenea zbor deasupra Clujului și deasupra New Yorkului! Cred că astfel de zboruri fac parte din cutumele magice ale copilăriei noastre, dar și ale maturității în care semenele miraculoase sunt râvnite cu asupra de măsură! Să mă întorc însă la capodopera lui Bulgakov. Celebra deja femeie zburătoare este ajunsă însă din urmă de o alta: Natașa călare pe Nikolai Ivanovici preschimbă în vier. De ce s-a uns Natașa cu crema lui Azazello? Răspunsul vine imediat: *și noi vrem să trăim și să zburăm!* Prin urmare, inclusiv Natașa sancționează realitatea anostă și goală pe care o părăsise (numind-o *lumea*, ca și cum spațiul vrăjitoresc ar fi fost o antilume!) în care nu mai vrea să se întoarcă. Iar sluga ei este bărbatul-vier, care încercase să o corupă amoros și care, odată uns cu crema diavolului, se preschimbă într-un animal pe potriva viciului său.

Natașa este cea dintâi care o numește pe Margarita *regină*, intuind statutul de elită

• Pagină din I. Negoitescu, *Versuri și proză*, 1937-1938, caiet verde dictando, inedit

al acesteia, ca vrăjitoare inițiată și oficializată în antilume! Drept care ea o suplică pe regină să i se acorde statutul de vrăjitoare pentru totdeauna. Doar bărbatul-vier protestează hilar-vehement împotriva *adumării ilegale* la care este utilizat pe post de instrument de zbor.

Zborul Margaritei Nikolaevna ia sfârșit atunci când ea ajunge la locul indicat de Azazello: dar mai întâi, vrăjitoarea simte îmbierea să se scalde în râu – acesta fiind botezul ei simbolic pentru noua identitate. La ieșirea din apă este întâmpinată de un bărbat gras, nud și alcoolizat, care o tachinează, confundând-o cu servitoarea Margueritei de Valois; dar vrăjitoarea îl sancționează imediat și atunci străinul o recunoaște și o certifică a fi drept *regina Margot*. Cine să fie, simbolic vorbind, acest străin: el este burduhănosul Xilen, camuflat, ce-i drept, dar îndeajuns de detectabil, cel puțin metaforic! Pe malul celă-

lalt, Margarita este întâmpinată de un întreg cortegiu dionisiac: decorul vegetal este abundent și exotic, un cor de broaște cântă marșul pentru noua regină, rusalce străvezii și vrăjitoare goale dansează ori i se închină, un faun îi oferă cupa de șampanie de bun venit. Este anunțată că Natașa a devenit chiar mesagera reginei Margot, vestindu-l, la Moscova, pe oaspetele de vază (Woland) care o așteaptă. Xilen reappare în frac, tot alcoolizat (așa cum îi este firea dionisiacă), și sărută mâna reginei, consacrand-o în decor. Iar faunul telefonează și reclamă pentru onorata vrăjitoare un automobil al cărui șofer (să nu ne mai mirăm de nimic!) este *un cioroi de câmp, negru, cu pliscul lung, cu o șapcă de mușama pe cap și cu mânuiși lungi, cu manșetă largă*. În acest automobil de lux, Margarita Nikolaevna revine, în zbor, la Moscova, ca să se întâmple ceea ce trebuie să se întâmple: balul Satanei. ■

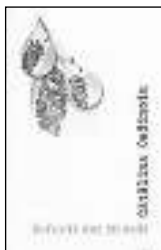

Poezia ca Waterworld

Andreea Bălan

POEZIA CĂTĂLINEI Cadinoiu m-a luat prin surprindere. Când citești poezie nouă cu oarecare regularitate, ești obligat să recunoști – în poezii tineri ai unui moment cultural – o anumită serialitate (de atitudine, de limbaj sau chiar tematică). Poezii bune apar cu o mai mare frecvență decât poezii surprinzătoare: aceștia din urmă nu sunt doar creditabili poetic, ci au și meritul de a participa la o mutație paradigmatică. Ultima surpriză de această factură a fost pentru mine Dan Coman (cel din debutul cu *Anul cărții galbene*, nu cel din mai manieristul *Ghingă*). Nu trebuie înțeles că poezii pe care îi numesc „surprinzători” sunt responsabili sau inițiatorii acestei reciclări fundamentale a felului în care se scrie și se gândeste poezia. Mai degrabă, ei vorbesc clar și cu voce tare în numele unei alte sensibilități lingvistico-poetice decât aceea în care s-au format ori pe care o reprezintă conștient frații lor generaționiști, adică scriu incontestabil „altfel”. Firește, trebuie luată în calcul parțialitatea subiectivă a lecturii mele, care este aceea a cronicarului pentru care poezia tânără nu reprezintă interesul critic primordial, ci mai degrabă o plăcere necondiționată de exercițiu sistematic.

Cu aceste preliminarii, pot să afirm că *Nuferii mor în cadă*, debutul Cătălinei Cadinoiu (București: Editura Cartea Românească, 2008), suscită, înaintea unei lecturi pur și simplu interpretative ori gratuite estetice, convingerea că marchează o schimbare de drum. Remarca trebuie contextualizată adecvat: efortul sau fantoma originalității cu orice preț nu bântuie versurile poetei nici măcar preț de o virgulă. Dimpotrivă, substanța grea a volumului este o anumită formă de nostalgie și tradiționalism, întoarcerea către un altundeva și către un altcândva cărora poeta le dă formă emblematică în oximoronicul „la noi, acolo” (v. *Deținuții merg pe vârful picioarelor*). „Altfelul” acestei poezii este mai important decât „noutatea”, manifestându-se mai ales la nivel discursiv. Metaforizarea clasică, analogizantă, este folosită abia punctual, pentru a prinde în câteva puncte stabile un poem altfel complet fluid, în care nu funcționează până la capăt nici logica simbolică, nici logica afectivă, nici logica rațional narativă, nici măcar aceea – prizată până la reflux – a subconștientului.

lui. Rupturile discursului țin de capriciul amintirii, dar și de o distorsionare cubistă a privirii, așintite aprig și tăios, cu o forță ofensivă care taie respirația, pentru a sfârși rotund, protector, ocrotind tocmai obiectul fragil pe care îl vizase. În *Mama Maria I*, copilului cu inima bolnavă trebuie să i se „umple inima cu pumnii”. Văd aici una dintre posibilele figuralizări ale atitudinii poetice a Cătălinei Cadinoiu: „Mă fascina să văd moartea și viața una lângă alta/ ca insulele Noii Zeelande/ și el să nu spună nimic decât «Dă-ți inelele jos/ că mă zgârii când dai cu pumnul!»/ Maria, fii-tu poartă moartea sub gât și tu urme/de dinți/ iar pe stradă, mergând la pâine – culmea! – vă țineți de mână”.

Marea temă a volumului este spațiul pierdut, poeta practicând un fel de proustianism spațial condensat: un reflex autobiografic se face simțit aici, după câte înțelegem, poeta fiind o fiică a Deltei, de mult părăsitate, dar mereu reînviată. M-am întrebă care o fi madlena acestui tip de declin mnezic și nu știu nici acum cu certitudine. Totuși, presupunerea pe care o creditez cel mai mult deocamdată este că ea are legătură cu apropierea eului observator de moarte. Amintirea care reclădește spații luxuriante și totuși aspre pornește de pe o poziție măcinată imperturbabil de moarte. Obsesia imaginală pentru calul psihopomp (vezi imaginea copiilor spălați „în urme de cai” din *Liliacul a înflorit în octombrie* sau căii purtători de „oasele deținuților” și băutori de lacrimi din *Peratofobie*) și pentru nufăr (floare a morții, nu numai în *Mama Maria II*, unde „Maria crește nuferi în piept”, asemenea Chloe dintr-un roman de Boris Vian), aproape ubicuu în volum, confirmă reperul. Cum este și firesc, o astfel de combinație secționează cele două emisfere ale fiecărui poem în termeni comparativi: în general, vocea este tragic optimistă, dar echilibrul oricărei stări de fapt este subminat de umbra unei pierderi. Jocul acestei umbre luminoase cu prezența întunecoasă este cel mai clar în *Deținuții merg pe vârful degetelor*, scris ca un fel de invocare inversă – care mi-a amintit de ruga meșterului Manole pentru obstacole dumnezeiești în calea preahotărâtei sale soții. În poemul Cătălinei Cadinoiu, mama este rugată să rămână acolo, să nu vină într-un aici străin și vitreg, de neînțeles, posibil contaminant: „Dar, mamă, stai acolo, nu veni! Aici cerul este/ prea departe de om/ la noi, acolo,/ cerul doarme în poala ta, cormoranii îți torc/ pe genunchi./ aici cerul nu-l poți prinde de plete, să-i trași o palmă/ când tună prea tare trezind puii de rândunică/ din grajd./ Aici deținuții merg pe vârful degetelor, și noi,/ restul, în genunchi deși nu sunt altare/ la tot pasul de stradă”. Răul de care mama trebuie protejată nu este clar formulat aici, în dialogul implicit, ci în alte poeme, din care aflăm cum aici oamenii le cresc ochelari de cal sau ochii li se opresc din crescut chiar sub frunte. *Nuferii mor în cadă* este volumul unui suferind de „rău de uscat” (în poemul care dă titlul volumului refacerea existenței amfibiene este ratată prin incompatibilitatea cu noul spațiu, deshidratat; tot așa, în *Nina din pahar*, copilăria cu libertatea ei acvatică omnipotentă este turnată în pahare neîncăpătoare). Ajungând prin accident dintr-o lume a apelor într-o lume a reperelor stabile, eul pare lovit de vertij cronic. Ori-

ginea și sfârșitul universului, în Biblia lui, este picătura de apă, nu lutul: „Plouă cu oameni. Magritte știa că noi ne naștem/ dintr-un strop de apă./ Să ajungem de unde am plecat, un strop de apă, /plângem o viață, plângem o viață ca să murim” (*O poartă scârțâind ca o carte interzisă*). La limită, apa se face – în mod paradoxal – sânge, în această linie genetică, atât în palmele mamei Maria („în linia vieții,/ a succesului și a inimii sângele proaspăt/ mă privește drept în ochi” – *Mama Maria II*), cât și în mișcarea soarelui („Soarele, cu o vădită parodontoză,/ cădea în genunchi ca un miel decapitat./ Unde-s apusurile ca gingiile de sugar/ sau răsăritul ca o roză?” – *Parodontoză vârstelor*).

Are maladia uscatului vreun vaccin în cartea Cătălinei Cadinoiu? Citind câteva dintre poemele de dragoste care ocupă ultima parte a volumului, am spune că da. Iată începutul din solar-tandru *Ești de azi*: „Ești de azi/ cum de azi e pâinea caldă/ ce-o strângi acum în palmă privindu-mă/ de parcă în ochii mei/ ai căuta focul în care/ aluatul ei s-a copt”. Totuși, cel mai intens dintre poemele acestei serii erotice, *Permite-mi să plâng*, este mai degrabă amar-ironic decât soteriologic. În el, iubita trăiește ca un Hristos răstignit „pe calorifer”, așteptând pătimaș, încordată până la ultima fibră, venirea iubitului ei: „Ani de zile m-am încălzit cu o inimă de calorifer./ Nu am coborât nici pentru apă, aveam totul în mine,/ făcusem răni adânci, dar mi-ai venit, dragă paliativ/ am coborât împreună în ceară, ne-am înălțat la cer/ concurându-l pe Tatăl Nostru./ Ne permitem, ne-am îndrăgostit, dar răstignită/ am fost eu pe un calorifer ruginit”. Iubirea-pasiune a fost și ea – după câte se vede – înlocuită de o anumită conștiință nonafectivă, de o anumită detașare albă, care ar putea fi singura atitudine pe care și-o mai „permite” acest eu trecut prin experiența unei dezrădăcinări postmoderne.

Poezia lui Vasile Dan

Julian Kolbe

SUB SEMNUL „pedante-riei sensibilității” așeza Gheorghe Grigurcu poezia lui Vasile Dan, sesizând „gustul eteroclitului”, beatitudinea artificului, barochismul imagistic, intelectualizarea lirismului și prelucrarea sa din perspectiva resurselor „lăuntrice”. Fără îndoială că o astfel de abordare a lirismului nu conduce nici la ipseism, nici la refugiul total și desăvârșit al expresiei poetice în universul monadic al eului, pentru simplul motiv că reflexele referențialității se resimt cu destulă vigoare în aceste poeme cu, totuși, inervație calofilă, saturate de livresc și de ceremoniile unei sacralități când subînțelese, când explicite. De altfel, Gheorghe Grigurcu îl plasează pe Vasile Dan în stirpea echinoxistă (un echinoxism, cum spune Al. Cistelean, „fără patalama”), subliniind trăsăturile distinctive ce consună cu cele ale poezilor de la *Echinoc*:

Distribuția notelor limfatice și a celor energice se face cu iscusință, în spiritul unei abordări cărturărești a lumii, cu o incontestabilă finețe, dar și cu o anume scădere de tensiune. Putem releva aici încă o caracteristică comună mai multor echinoxști: o mare gravitate a tonului, o afectare solemnă a frazei, o pedanterie a estetizării, neevitând totdeauna uscăciunea, ce pot fi interpretate ca un ecou al Școlii Latiniste, ca o tradițională ambiție, așadar, de pre-lucrare eminentă a factorilor primari. Scriitura lor se distinge printr-o acribie a mentalității locale. În pofida dramatismului chestiunilor atinse, poemele sunt aulice, cu toți nasturii încheiați.

Retranșate în registrul unei expresii ritualizate, stările poetice sunt din speța imponderabilelor: melancolia, contemplația vagă a esențelor lumii, reverberările memoriei, somnolența, reculul în spațiul original al mitului, revelațiile trecerii etc. Volumul antologic *Poem vechi* (Ed. Dacia, 2005) e cu totul semnificativ pentru orizontul tematic al poeziei lui Vasile Dan, pentru poziția sa afectivă și pentru resursele discursive puse în joc. Foarte parcimonioasă cu primele volume, antologia se arată mai generoasă cu cărțile publicate după 1989. Se poate spune însă că, de la *Priveliștile* din 1977, *Nori luminați* (1979), *Scara interioară* (1980), *Arbore genealogic* (1981), *Întâmplări crepusculare și alte poeme* (1984) sau *Elegie în grădină* (1987), până la *Drumul cu ființe* (1990), *Pielea poetului* (2000), *Carte vie* (2003), modificările de ton, de viziune sau scriitură lipsesc aproape cu desăvârșire. Poetul e egal cu el însuși, fără a fi tern, e consecvent cu propria formulă poetică, reușind, cu fiecare carte nouă, să-i imprime acesteia un accent mai apăsat, o modulație inedită, o nuanță nouă.

Vasile Dan nu e un poet al aparențelor, al referentului apodictic, al imediatului, stringentului și văzutului. E, mai curând, cum s-a și spus, un poet al nevăzutelor și neauzitelor, al misteriozității unui univers impalpabil, scufundat în taină și reverie, în reflexele atemporale ale esențelor. De altfel, eul poetic însuși, refuzând prezența sau corporalitatea, se refugiază în latențe, în promisiunile aceluia spațiu pe care Henry Corbin îl numește *mundus imaginis*, spațiu care transferă materialitatea în imponderabil, conferind totodată imaginilor reflexe mitice. Un poem ce desemnează un astfel de spațiu este *Un corp promis*, în care dihotomiile existenței sunt preluate de un imaginat conciliant și transformate în transparențe ale unui semnificat fantasmatic („Un corp locuind două spații în același timp, un corp promis./ O aripă înafară și aceeași înăuntru deschisă./ Țipătul și tăcerea sacramentală./ Norul ce-și scutură rouă și norul ca un abur plutind în/ oglindă./ Vântul ca un lampagiu ce aleargă seara pe străzi/ și vacuumul în care se sting lumânările noaptea./ Căderea de plumb a seminței și impenetrabilul corp al seminței./ Limbuția pietrei albe, mușenia pietrei negre./ Omul cel tânăr și viguros în hainele sale diurne/ și trupul său ca o arcă când gol intră noaptea în mare./ Chipul sau masca./ Osul sau vâul sau sângele/ Surâsul sau emoția recunoașterii./ Șoapta sau strigătul bucuriei./ Veșmintele transparente sau suieratul în somn,/ printre fantasmă./ Deodată reflexele spectrale ale aceleiași Clipe,/ ale aceleiași pietre de cuarț ce-ți arde în palmă/ ca o inimă“). E limpede că pentru Vasile

• Pagină din I. Negoitescu, *Versuri și proză*, 1937-1938, caiet verde dictando, inedit

Dan sentimentul acut al identității proprii e complementar unei la fel de acute nevoi de comuniune cu esențele universului. Limbajul cu irizații metafizice are, de multe ori, rezonanțe bliagene. Sonurile expresioniste sunt temperate de tensiunea calofilă a frazei, mereu sedusă de alegorii livrești, de aluzii mitologice sau de asociații paradoxale. *Misterii* e un astfel de poem în care se regăsesc notele cele mai semnificative ale expresionismului bliagian – exuberanța vitalistă, starea de contemplație, somnolența materiei, beatitudinea eului crotopit de substanțialitatea molatică a lumii: „Răpus de melancolie ca de un somn al creierului/ tău plictisit să vegheze, să pândească iarăși/ și iarăși clipa în care ai putea deveni tocmai/ contrariul, nu, desigur nu neființa inconsistentă,/ nu neantul a cărui graniță, iată întind mâna e pretutindeni,/ ci spiritul care secretă nimicul macerând clipă/ de clipă totul fără balast, fără reziduuri,/ într-o tehnică absolut diabolică, invulnerabilă. /.../ Singur, singur în această câmpie/ peste care se cerne ca roua praful,/ singur, singur, în mijlocul ei, ori încotro poți s-o apuci/ mijlocul e pretutindeni iar marginea peste tot,/ libertatea aici a atins sublimul – Dar/ stelele licăresc o lumină bătrână, antică, de împrumut,/ mereu aceeași poveste seară de seară:/ firave raze străpung masa compactă/ de întuneric care ne-acoperă, ne-adună pe toți/ la sânul matern“.

Nu doar reculul în spațiul misterului sau propensiunea spre ambianța unei sacralități diafane sunt relevante pentru lirismul lui Vasile Dan, un lirism, am văzut, vizionar și contemplativ, de o gravitate solemnă, ritualic și sărbătoresc, celebrând esențele lumii cu un patos imperativ al extazei limbajului. De multe ori, textul poetic glisează *en abîme*, capătă conotații autoreferențiale, oglindind, în structurile sale inefabile, ca într-un palimpsest, nu doar zvonurile lu-

mii, ci chiar propriile sale alcătuirii, permutări și jocuri discursive. Uneori textul se corporalizează, discursul capătă relieful anatomic al celui care scrie („Scriu un vers pe care nu l-am creat eu,/ nu l-am citit,/ nu l-am auzit nicăieri/ vreodată./ El ia forma mâinii care îl scrie,/ a inimii care bate irigând-o cu sânge,/ a creierului în care se scufundă încet/ ca-ntr-o placintă“). Alteori, arhitectura poemelor capătă irizații ale thanatosului, iar melancolia ființei care scrie se cristalizează în imagini ale cenușii, neantului, întunericului: „s-a topit sarea zilei în ochi/ praful nopții cenușa literelor/ pe hârtie/ (abia de îți ții respirația peste ele/ precum un cititor ingenuu analfabet)// zgârii cu degetele moi, ca într-o apă/ încremenită, în chipul tău./ s-a înecat doar cu o clipă înainte./ apa are pielea atât de subțire ca pentru palmiped/ că alte lumini irizează./ resturi vegetale arzând rece./ dimineața la marginea unui cătun părăsit./ să cânte mutul. Să vorbească tăcerea. / umbra/ să se întrupeze./ în ea se scurge cerneala neagră/ (câte poeme închise acolo etanș)/ cine-a strigat odată și nimeni dar nimeni/ n-a auzit? N-a tradus nimeni./ este și ea tot o umbră./ o cerneală simpatică./ moartea“.

Tema scripturalității e prezentă și în poemul ce dă titlul antologiei, în care simbolurile încifrării, ale misteriiilor lumii și ale revelațiilor eului sunt atotprezente: „Pe aceeași hârtie ușor decolorată/ (ți-amintești? Culoarea pielii unui poet hindus...)/ literele ca niște insecte negre explorând suprafața/ aceasta galbuie./ scriind cu spinările lor,/ alături de numele tău, totuși lizibil,/ câteva versuri impenetrabile./ parcă în aramaică“). Poet al senzațiilor imperceptibile, transcriind cu înfiorare extatică relieful diafan, indescifrabil al unei naturi proiectate în imaginari și imponderabil („Plantele mici sunt răbdătoare./ Plantele mari, carnivore./ Așa mă alinta într-o vară ce n-a fost/ iarba pe care tălpile mele nu au călcat niciodată“ – scrie poetul într-un *Elogiu naturii*), Vasile Dan e adeptul unei semantici lirice a decorporalizării, transcrisă într-o scriitură doar în aparență monocordă, uneori elegiacă, alteori euforică, situată cu bună știință la egală distanță între extazul senzitiv și ceremonialul contemplativității.

Rafinament și erudiție

Constantina Raveca Bulea

APARIȚIA VOLUMULUI Profesorului Paul Cornea, *Delimitări și ipoteze: Comunicări și eseuri de teorie literară și studii culturale*, în colecția „Collegium/Litere“ a Editurii Polirom (Iași, 2008), constituie un eveniment cultural care reflectă anvergura intelectuală internațională a unuia dintre cei mai titrați teoreticieni și esești de la noi. Cele douăzeci și trei de texte cuprinse în această carte reprezintă norma mai mult decât selectivă a unui specialist în știința literaturii. Nouăsprezece dintre ele sunt inițial comunicări susținute la colocvii și congrese internaționale

→

→ desfășurate între 1974 și 2006, multe dintre ele fiind traduse din limbile engleză și franceză de către doctoranzii Alin Croitoru și Magda Răduță și apoi revăzute de către autor.

Atent la marcarea oricărui aspect metodologic și la orice posibilă complicație teoretică, Paul Cornea face din *Prefața* volumului său o prelegere cel puțin la fel de incitantă ca și cele din corpusul propriu-zis al cărții, într-un amestec fericit de scrupulozitate didactică, seriozitate științifică, spirit polemic și, pe alocuri, perspectivă ludică. Propensiunea explicativă a profesorului și perfecționismul metodologic al cercetătorului generează adevărate lecții de scrupulozitate sau de erudiție teoretică și hermeneutică. Astfel, definirea *comunicării* formează cadrul în care Paul Cornea își ordonează cele douăzeci și trei de texte care – apreciază autorul – „au încă ceva de spus”. Tot o „divagație” necesară, mostră a erudiției autorului, vizează noțiunea de „teorie”, discursul pe marginea acesteia combinând ironia fină cu care se creionează efortul speculativ și o foarte doctă prezentare a materiei. În desfășurarea celei de-a doua tonalități a discursului își găsesc locul nume precum Hans-Georg Gadamer, René Wellek, Gabriela Duda, M. Angenot, J. Bessière, D. Fokkema, E. Kushner, Barthes, Greimas, Todorov, Genette, Frank Kermode, Foucault, Derrida, Deleuze sau Lyotard. Nu este omis nici scurtcircuitul poststructuralist datorat scandalului declanșat de articolul din 1996 al fizicianului Alan Sokal, prin care se denunță „aroganța intelectuală a Teoriei, adică a teoriei literare postmoderne”, după cum nu este ignorată nici fecunditatea culturală a elitei postmoderne. Departate de a fi intimidat de impunerile complexe inerente *teoriei*, Paul Cornea vede în aceasta din urmă concretizarea unei anumite posturi a spiritului critic „izvorâtă din nevoia de a interoga uneltele conceptuale de care ne servim pentru a vorbi despre literatură”. El se declară mai degrabă un adept al eludării problemei purității disciplinare, discursul său fiind ancorat, în funcție de imperativele și cerințele temei, în teoria literaturii, comparatism, sociologia literaturii, istorie literară, teorie sau memorialistică.

Privirea de perspectivă din deschiderea volumului demonstrează o sensibilitate informată și atentă la ceea ce se întâmplă în peisajul cultural românesc. Recunoscând valoarea intrinsecă a oricărei noi interpretări, Paul Cornea rămâne totuși alert la fenomenele parazitare din cultura română și la carențele ei de sistem. El sancționează fenomenul lipsei de ecou, letargia tradițională a specialiștilor noștri (semnalate și de către Horia-Roman Patapievici), „trăsătură endemică a mediului intelectual ro-

mânesc”, precum și lipsa unei piețe a ideilor și adaugă criteriilor formulate de acesta o clauză esențială: competența, buna-credință și voința de cooperare a celor care iau parte la schimbul de idei. Atitudinea culturală dezirabilă în această direcție se configurează subtil în exemplul personal al exercițiilor intelectuale adunate în *Delimitări și ipoteze*. Simetric, Paul Cornea bifează și aspectele pozitive furnizate de configurarea spațiului universitar românesc și apreciază că prezența teoriei literare ca disciplină (absentă din curricula multor universități europene și americane) constituie un avantaj.

Eterogene ca formulă sau tematică, studiile acestui volum sunt supuse unei grupări coerente care creează, cu succes, un tablou unitar și relevant pentru specialiștii din domeniu. În ciuda impulsului de a rescrie textele, Paul Cornea își cenzurează instinctul critic – datorat în bună măsură faptului că „avem cu toții senzația că suntem mai luminați azi decât eram ieri” – și se limitează la prelucrarea a doar două texte (*Din nou despre romantismul românesc și Între „Lumini” și „luminisme” sau despre difuzarea orizontală și verticală a Luminilor*), celelalte rămânând în forma lor inițială. Sub presiunea propriei exigențe, autorul operează mici retușuri de detaliu teoriilor sale mai vechi, așa cum procedează în cazul tezei sale despre *influență*, nuanțată la nivel individual, sau atunci când revine asupra unor aprecieri excesive (cum ar fi aceea că Pompiliu Eliade și N. I. Apostolescu ar fi considerat romantismul românesc un „articol de import”). Rezultatul efortului selectiv se ordonează în opt secțiuni tematice: *Lumini și „luminisme”, Romantism, Statutul literaturii, Canonul, Istorie literară, Teoria lecturii, Comparatism și Studii culturale*. Ancorată în epoca redactării *Originilor romantismului românesc* (1972), comunicarea din 1976, *Între „Lumini” și „luminisme”* prezintă schematic vectorii de difuzare ai Luminilor (orizontal – din țară în țară, prin influențe, mode, imitație, traduceri; vertical – de la elite spre mase), în vreme ce *Lecturi actuale ale Luminilor. Între unitate și diversitate sau cearta apropielii cu departele* (Belgrad, 1982) polemizează elegant cu tezele unilaterale ale lui Ernst Cassirer, Paul Hazard, Roland Mortier și Yvon Béval și propune o formulă combinată a europocentrismului susținut de primii doi cu susținerea diferențelor locale din varianta celorlalți, demonstrând că numai o asemenea formulă poate explica ubicuitatea europeană a Luminilor. Prezentată la dublul centenar Voltaire – Rousseau de la Mátrafüred (1978), comunicarea *Voltaire și Rousseau în România* încheie secțiunea dedicată Luminilor.

Romantismul românesc și romantismul francez: paralelisme și interferențe (1830-

1860), scris la cererea lui Adrian Marino, aplică asupra romantismului ipoteza explicării influenței ca „asimilare selectivă”. Ivit în trena unei cercetări obsesive care a durat mai bine de cincisprezece ani, *Din nou despre romantismul românesc (post-scriptum după 20 de ani)* reface o comunicare prezentată la Cluj în 1992. În acest text, dezbaterea dezinhibată a unor teorii de anvergură (cum sunt cele ale lui M. H. Abrams sau Virgil Nemoianu) se eclipsează în fața prezentării esențializate a fazelor curentului romantic la noi. În secțiunea *Statutul literaturii, Criterii de identificare a operei literare și inițiativele interpretării*, autorul încearcă o conciliere între adepții tezei potrivit căreia identitatea operei precedă receptarea ei și cei care susțin că receptarea constituie, în fond, opera, în vreme ce *Iluzia teoriei și constrângerile practicii. Despre conceptul de „sistem”* etalează măiestria polemică a autorului, confruntat cu teoria sistemului literar a lui S. J. Schmidt. Nici canonul nu putea lipsi din preocupările teoreticianului, comentariul referitor la Harold Bloom (din *Geneza canonului și mecanismele selecției*) completându-se fericit cu un comentariu pe marginea anchetei din 2001 a *Observatorului cultural* asupra celor mai bune zece romane ale secolului XX. Optimismul moderat legat de destinul istoriei literare și al comparatismului în fața avansului studiilor culturale transpare din studiile dedicate acestei discipline (mai ales din *Să ne schimbăm meseria sau umoarea?*), în vreme ce preocuparea de a clarifica aspecte terminologice esențiale conferă clasă comunicărilor grupate în secțiunea *Teoria lecturii*.

Studiile și eseurile adunate în acest volum – spune autorul în *Prefață* –

identifică, în ansamblul lor, curiozitățile și înclinările mele de cercetător. Ele îmi amintesc universitățile sub auspiciile cărora le-am prezentat, bibliotecile străine în care am studiat, colegii cu care le-am discutat și cu care am bătut bulevardele, muzeele, uneori și cârciumile marilor orașe [...] ele constituie o parte semnificativă a autobiografiei mele intelectuale, pe care aș vrea s-o salvez de la risipă,

iar parcurgerea lor lasă să se întrevadă, dincolo de ordonarea lor tematică ulterioară, parcursul exemplar al unui om de cultură care mai are încă multe de spus și multe proiecte de încheiat. ■

Cărți primite la redacție

• Dumitru Cerna, *Poezii*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2008.

• Minerva Chira, *Armura florii de câmp*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2008.

• Augustin Buzura, *Raport asupra singularității, lași*: Polirom, 2009.

• Aurel Undeanu, *Femeia din creierul fiecăruia*, Timișoara: Brumar, 2008.

La pagina 56

Alina Andrei

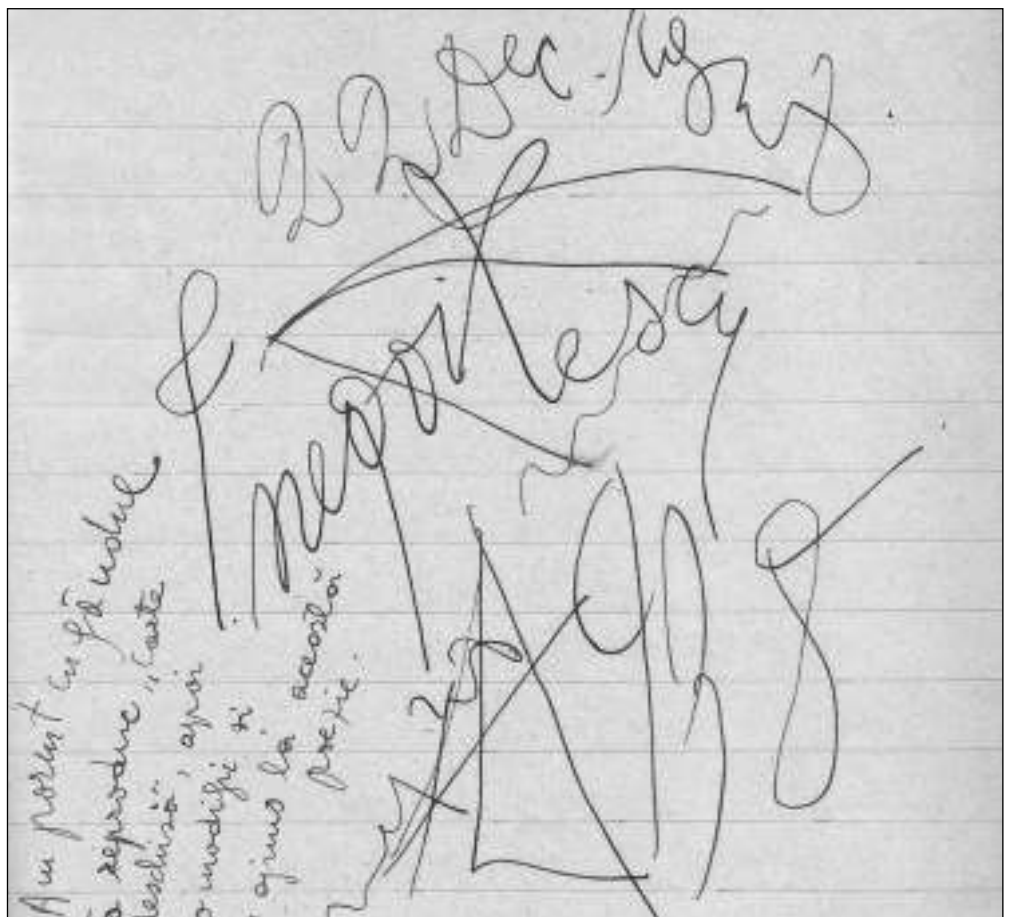
LA PAGINA 56 (*Copiii tristi*, Roger Nimier, ediție apărută la Editura Paralela 45), Olivier se uită la portretele tatălui său mort, fotografii „pline de melancolie ca niște suveniruri de amor”. Înainte, scriitorul ne-a dat de înțeles că acest părinte fusese, pe când încă mai trăia, un „visător” și-un „leneș”, așa că pozele de bună seamă că asta arătau, chipul unui bărbat moale ca o bluză de bumbac ori ca un fular de lână, cu ochii cășcați a uimire. Așa îmi imaginez. Câteva rânduri mai departe, ni se spune că Olivier dorea să-și cunoască mama „la fel de bine ca pe o fotografie”. Pentru a-și atinge țelul, îi pândea fiecare gest, până și felul cum zâmbea și cum își dădea capul pe spate. Este vorba despre o femeie frumoasă, cam la 35 de ani, care avea s-o sfârșească terciuită printre sfărâmurile unei clădiri ce-a fost bombardată cândva pe la mijlocul cărții (parcă) sau mai bine spus în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (sigur). La sfârșitul romanului se amintește în treacăt că patru sau cinci fotografii veniseră să-i pozeze pe tinerii ce se căsătoreau: scriitorul deja celebru, Olivier, și „micuța Catherine”, de care în ultima propoziție Nimier avea să spună că devenise „cea mai încântătoare văduvă din Paris”. Soțul se urcase la volan pentru a-și lua viața. A izbutit.

Desigur, după accidentul lui Roger Nimier (ce se strivise cu mașina de un parapet) ziaristii au făcut destule paralele între destinul personajului și acela al creatorului său. Nu-mi amintesc ce marcă de mașină conducea Olivier, ci doar că Nimier a murit într-un Aston Martin maro, alături de iubita sa, o tânără romancieră. Într-o vineri seara. Ziarele publicaseră multe imagini cu mașina zdrobită. Din fericire, nu le-am văzut. Nu țin morțiș să privesc fiare, sânge, mâini și picioare de mort. În *Paris Match* apăruseră imagini uriașe cu trupurile celor doi la spital. Cunosc toate aceste amănunte din *Regina tăcerii* – cartea fiicei scriitorului, Marie Nimier. Tristețea acesteia din urmă mi se pare mult mai convingătoare. Când i-a murit tatăl, Marie avea doar cinci ani. Am văzut-o într-o fotografie minusculă de mărimea unui timbru, în care i-a încăput doar capul cu tot cu gât și cu urechi. Era deja femeie în toată firea, cu riduri pe frunte, în dreapta și-n stânga gurii. Trăsături regulate. În poză arată ca o franțuzoaică cumsecade, una care n-ar avea de ce să povestească despre tentativa de suicid a tatălui său (cearșafuri însângerate), de scandaluri, tentativa ei de suicid (pod, Sena) și alte asemenea. De fapt nu știu cum ar trebui să arate un om care a trecut prin așa ceva. Normal, desigur. Ca o persoană obișnuită cu doi ochi, un nas, o gură, urechi, păr, haine. Marie Nimier se numește singură ca fiind „fiica unui copil trist”, aluzie la romanul tatălui – iar ace-

ta a fost husar (a scris *Husarul albastru* și-a făcut parte din regimentul al doilea de husari). Am mai reținut că de fiecare dată când își vizita părintele mort, la cimitir, ploua. Îmi aduc aminte și de paznicul care lustruise piatra de mormânt și dichisise pământul cu grebla și mătura, pentru că venise o echipă de filmare și nu accepta ca locul de veci să fie prezentat la televizor în paragină, în ciuda satisfacției afișate de ziaristi. Martin, unul dintre frații scriitoarei, „adoarme și trezește oameni”, adică este anestezist. Cu totul altfel îți imaginezi o persoană de care auzi că pur și simplu „adoarme” și „trezește” necunoscuți – pentru câteva secunde te întrebi uimit cum și de ce – decât dacă știi din start că este medic cu mască albă și cloroform sau alte substanțe. Acest adormitor și trezitor de oameni e de părere că întreținerea pantofilor cere musai o perie mică pentru bombeu, una mare din păr de cal și o cârpă (cearșaf sau bucată de cămașă veche) – care să nu zgârie și să nu elimine luciul. Crema trebuie să hrănească pielea animalului mort din care sunt fabricați umblătorii. Amănunte poate neimportante, dar care mi s-au înșurubat în cap printre cotloanele creierului. Tot din *Regina tăcerii* am aflat că în timpul liber, seara, Martin Nimier meșterește la site-ul său în care își prezintă propria colecție de pantofi. L-am găsit pe internet (la adresa www.souliers.net). Fotografii cu un pantofar tânăr înconjurat de calapoade, papuci de lux, bărbătești, pozați pe stânci, ierburi sau magazine. Toți impecabili, sclipitori de parcă cu două minute înainte de a fi fotografiați au fost fre-

cați cu acea perie mică pentru bombeu și cu peria din păr de cal pentru călcaie. Valize. Acum îmi vine în minte că în prima fotografie din istorie care s-a păstrat, în care apare un om, bărbatul stătea încremenit pentru că un lustragiu îi dichisea cizmele. Fotografia se numește „Boulevard du Temple” și-a fost făcută de Daguerre – 1838, Paris. Din cauza timpului lung de expunere, între zece și douăzeci de minute, nu s-a immortalizat și traficul (trăsurile și trecătorii), ci doar acel necunoscut care a stat nemișcat pentru că i se lustruia încălțăminte. Totuși omul și papucii din secolul al XIX-lea nu au legătură cu tristețile din cărțile semnate Nimier – Roger sau Marie.

O fotografie n-a mai fost făcută după nunta verișoarei, pentru că se terminase filmul din aparat: prin urmare nu s-au păstrat spre amintire chipurile scriitoarei (mică, în papuci cu ciucuri și rochie elegantă), fratele cu bețele pentru frigărui ce-și scosese capetele din buzunarele pantalonilor, mama cu umerii bronzăți la vedere, bunica cu camee și riduri fine. În *Regina tăcerii* există și alte fotografii de familie, la fel și în *Copiii tristi*; dar și lame de ras, sadisme, cuțite, 56 de scrisori, numele și corpul lui Céline (scriitorul, nu cântăreața), depresii, cărți, patru cutii de barbiturice (dacă rostesc de câteva ori barbiturice, bar-bi-tu-ri-ce, barbiturice, barbiturice, bar-bi-tu-ri-ce îmi vine în minte cuvântul alice). Barbiturice cu elice. ■

• Pagină din I. Negoțescu, *Versuri și proză*, 1937-1938, caiet verde dictando, inedit

Cum puteți ajuta revista Apostrof, fără să scoateți un ban din buzunar

Stimați cititori și colaboratori,

LEGISLAȚIA DIN România vă permite în acest moment să sprijiniți o instituție de cultură, fără să scoateți un ban din buzunar.

În conformitate cu legislația actuală, contribuabilii pot dispune asupra destinației unei sume reprezentând 2% din impozitul pe venitul net anual impozabil, pentru unitățile nonprofit, ce funcționează în condițiile legii cu privire la asociații și fundații.

Calcularea, reținerea și virarea sumei de 2% din impozitul pe venitul net anual, obținut din salarii, onorarii, chirii, dividende etc., revin organului fiscal competent.

Toate persoanele fizice și juridice din România pot da 2% din impozitul pe care l-au plătit statului în cursul anului 2008 unor fundații sau asociații, pe care doresc să le sprijine material.

Ce aveți de făcut în mod concret: trebuie să completați și să depuneți la organul în a cărui rază teritorială se află domiciliul Dvs. formularul 230 „Cerere privind destinația sumei reprezentând până la 2% din impozitul anual”, cod 14.13.04.13.

Acest formular se completează de către persoanele fizice care au realizat, în anul 2008, venituri și care solicită virarea unei

sume de până la 2% din impozitul anual, conform art. 57, alin. 4 și art. 84, alin. 2, 3 și 4 din Legea nr. 571/2003 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare, pentru sponsorizarea entităților nonprofit care se înființează și funcționează potrivit legii.

Contribuabilii care își exprimă această opțiune pot solicita direcționarea acestei sume către o singură entitate nonprofit.

Formularul se completează de către contribuabili, înscriind datele prevăzute de formular.

Termen de depunere: anual, până la data de 15 mai a anului următor celui de realizare a veniturii.

Formularul se completează în două exemplare: originalul se depune la organul fiscal în a cărui rază teritorială se află domiciliul fiscal al contribuabilului; copia se păstrează de către contribuabil.

Formularul se depune direct la registratura organului fiscal sau la oficiul poștal, prin scrisoare recomandată.

Formularul se pune gratuit la dispoziția contribuabilului, la solicitarea acestuia. Acest formular trebuie să conțină:

- Datele de identificare a contribuabilului: numele, adresa și codul numeric personal.

- Destinația sumei de 2% din impozitul anual pentru sponsorizarea entității nonprofit.

- Suma. În situația în care contribuabilul nu cunoaște suma care poate fi virată, nu va completa rubrica „Suma”, caz în care organul fiscal va calcula și va vira suma admisă, conform legii.

- Denumirea entității nonprofit.

- Codul de identificare fiscală al entității nonprofit.

- Contul bancar (IBAN) al entității nonprofit.

- Documentele anexate – se înscrie numărul de fișe fiscale anexate la cerere.

Noi sperăm că veți alege Fundația Culturală Apostrof!

Coordonatele noastre sînt:

FUNDAȚIA CULTURALĂ APOSTROF
COD FISCAL 4868907

CONT BANCAR (IBAN)

RO68BRDE130SV07853701300

deschis la Banca Română

pentru Dezvoltare

(BRD) CLUJ

Circulara Uniunii Scriitorilor din România

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Comitetul Director
al Uniunii Scriitorilor
5 iunie 2003

Către citorii din țară ai revistei *Apostrof*

Pentru anul 2009, vă rugăm să vă abonați *direct la redacție*. Pentru aceasta, vă rugăm să plătiți contravaloarea abonamentului, prin *mandat poștal*, pe adresa:

Lukács Iosif
Fundația Culturală Apostrof
Cluj-Napoca, 400079, Str. I. C. Brătianu, nr. 22

Prețul abonamentului este:

pentru 3 luni: 12 lei
pentru 6 luni: 24 lei
pentru 1 an: 48 lei

Taxele de expediere sînt incluse în această sumă.

Pentru cei care se abonează prin această modalitate, asigurăm expedierea promptă a revistei. Cei care se abonează pe 1 an primesc revista fără majorările de preț provocate de inflație.

Către citorii din străinătate ai revistei *Apostrof*

Pentru anul 2009, vă rugăm să vă abonați *direct la redacție*, trimițînd contravaloarea abonamentului printr-un cec (*money order*) în contul:

Fundația Culturală Apostrof

Cont euro: RO73BRDE130SV06534401300

Cont USD: RO58BRDE130SV06674381300

Banca Română pentru Dezvoltare – Groupe Sociétés Générale – Sucursala Cluj, Bd. 21 Decembrie 1989, nr. 81-83, SWIFT BRDEROBU

Prețul abonamentului este:

pentru 3 luni: 13 us\$

pentru 6 luni: 26 us\$

pentru 1 an: 52 us\$

În costul abonamentului sînt incluse și taxele de expediere par avion.

Cuprins

• CAFÉ APOSTROF

Praetextatus 2

• ANCHETA APOSTROF: NOAPTEA

Diana Adamek, Liviu Antonesei, Paul Aretzu, Cristian Bădiliță, Francisc Baja, Ștefan Bolea, Leo Butnaru, Dumitru Cerna, Ruxandra Cesereanu, Minerva Chira, Horia Gârbea, Gelu Ionescu, Rodica Marian, Ana Mureșan, Ovidiu Pecican, Irina Petraș, Elisabeta Pop, Adrian Popescu, Dan Stanca, George Vulturescu 3

• CU OCHIUL LIBER

Orizont hōlderlinian Ovidiu Pecican 14
Oglinzi narative Călin Teuțișan 20
Poezia ca *Waterworld* Mihaela Ursa 26
Poezia lui Vasile Dan Iulian Boldea 26
Rafinament și erudiție Constantina Raveca Buleu 27

• DOSAR: I. NEGOIȚESCU

Istoria... și versiunea ei germană 15

• CRONICA LITERARĂ

Despre neagra strălucire a luminii Irina Petraș 22
Lecturi interioare Ștefan Borbély 22

• POEME

Amăgire I. Negoitescu 13
Ca de-o imensă depărtare, Cu gesturi obișnuite, Fără zgomot, Memoria ta reazemă farul, Nu întoarce, Strigățul Maria Pal 19

• PUNCTE DE REPER: BREBAN 75

Oglinzi narative Călin Teuțișan 20

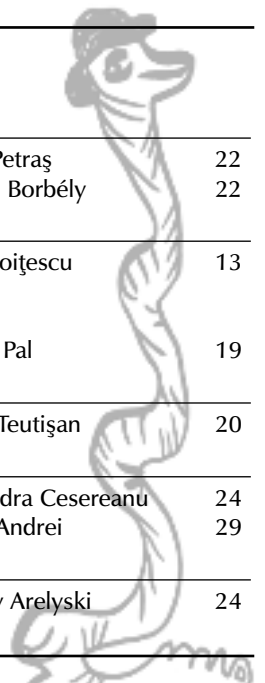
• ESEU

Ah, Margarita! (I) Ruxandra Cesereanu 24
La pagina 56 Alina Andrei 29

• AVANGARDA RUSĂ

În tramvai Graaly Arelyski 24

(traducere și antologie de Leo Butnaru)

Editura Biblioteca Apostrof vă oferă următoarele cărți:

- MIRCEA ZACIU, **Jucătorul de rezervă** poezie, 2000, 88 p. 5 lei
- Colecția „**Filosofie contemporană**”
- GABRIEL MARCEL, **A fi și a avea** traducere de CIPRIAN MIHALI, 1997, 192 p. 3 lei
- Colecția „**Filosofie modernă**”
- FRIEDRICH NIETZSCHE, **Antichristul** traducere de VASILE MUSCĂ, 2003, 128 p. 10 lei
- Colecția „**Filosofie extrem-contemporană**”
- JÜRGEN HABERMAS, JOSEPH RATZINGER, **Dialectica secularizării: Despre rațiune și religie**, traducere de DELIA MARGA, prefață de ANDREI MARGA, 2005, 120 p. 20 lei
- JOSEPH RATZINGER, **Europa în criza culturilor**, traducere de DELIA MARGA, prefață de ANDREI MARGA, 2008, 92 p. 15 lei
- Colecția „**Filosofie medievală**”
- SF. ANSELM DIN CANTERBURY, **Monologion despre esența divinității** traducere de ALEXANDER BAUMGARTEN, 1998, 162 p. 3,50 lei
- Colecția „**Filosofia religiei**”
- HENRY CORBIN, **Paradoxul monoteismului** traducere de JANINA IANOȘI, 1997, 216 p. 4 lei
- Colecția „**Filosofie românească**”
- VASILE MUSCĂ, **Spusul și de nespusul**, 2003, 146 p. 10 lei
- N. STEINHARDT, **Cartea împărțirii**, ediție gândită și alcătuită de ION VARTIC, ed. a IV-a, 2004, 140 p. 8 lei
- D. D. ROȘCA, **Introducere la „Viața lui Isus”. Mitul utilului** traducere de DUMITRU ȚEPENEAG, ediție și postfață de MARTA PETREU, 1999, 138 p. 3,50 lei
- BUCUR ȚINCU, **Apărarea civilizației** ediție îngrijită și prefață de MARTA PETREU, 2000, 132 p. 5 lei
- LAURA PAMFIL, **Noica necunoscut**, 2007, 288 p. 8,75 lei
- Colecția „**Ianus**”
- OVIDIU PECICAN, **Trasee culturale Nord-Sud**, 2006, 228 p. 15 lei
- CĂLIN TEUȚIȘAN, **Textul în oglindă: Reflexii ale imaginarului eminescian**, 2006, 202 p. 15 lei
- PETRU POANTĂ, **Efectul „Echinoc” sau despre echilibru**, 2003, 176 p. 10 lei
- DORLI BLAGA, **Tatăl meu, Lucian Blaga**, 2004, 380 p. 20 lei
- GEORGE BANU, **Uitarea**, 2003, 80 p. 5 lei
- NORMAN MANEA, **Despre clovni** eseuri, 1997, 230 p. 4 lei
- NORMAN MANEA, **Octombrie, ora opt** proză, 1997, 186 p. 4 lei
- NORMAN MANEA, **Fericirea obligatorie** proză, 1999, 192 p. 5 lei
- LIVIU BLEOCA, **Biblioteca de buzunar** roman, 2001, 128 p. 5 lei
- PHILIP ROTH, **Animal pe moarte** roman, traducere de IRINA PETRAȘ, 2001, 132 p. 9,90 lei
- SANDA CORDOȘ, **Literatura între revoluție și reacțiune**, ediția a II-a, adăugită, 2002, 284 p. 15 lei
- LEV TOLSTOI, **Moartea lui Ivan Ilici** traducere de JANINA IANOȘI, prefață de ION VARTIC, 2003, 96 p. 7,50 lei
- LUKÁCS JÓZSEF, **Povestea „orașului-comoară”: Scurtă istorie a Clujului și a monumentelor sale**, volum ilustrat cu fotografii de VÁRDAI LEVENTE, 2005, 146 p. 20 lei
- LUKÁCS JÓZSEF, **Clujul gotic**, volum ilustrat cu fotografii de VÁRDAI LEVENTE, 2007, 120 p. 12,50 lei
- GEORGETA HORODINCĂ, **Duminică seara**, 2006, 231 p. 20 lei
- ALEXANDRU VONA, **Să mai fiu o dată îndrăgostit**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2005, 188 p. 20 lei
- ȘTEFAN BORBÉLY, **Despre Thomas Mann și alte eseuri**, 2005, 172 p. 20 lei
- MARTA PETREU, **Conversații cu...**, vol. II, 2006, 132 p. 20 lei
- RUXANDRA CĂSĂREANU, MARTA PETREU, CORIN BRAGA, VIRGIL MIHAIU, OVIDIU PECICAN, ION VARTIC, **Sadovaia 302 bis**, 2006, 204 p. 20 lei
- EUGEN PAVEL, **Între filologie și bibliofilie**, 2007, 170 p. 20 lei
- IRINA PETRAȘ, **Teoria literaturii. Dicționar-antologie**, 2002, 288 p. 20 lei
- ȘTEFAN BORBÉLY, **Proza fantastică a lui Mircea Eliade**, 2003, 224 p. 20 lei
- **Scriitorul și trupul său**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 264 p. 8,75 lei
- **Cele 10 porunci**, carte gândită și alcătuită de MARTA PETREU, 2007, 276 p. 8,75 lei
- NICOLAE BĂRNA, **Dumitru Țepeneag**, 2007, 304 p. 7 lei
- Colecția „**Scrinul negru**”
- ZAHARIA BOILĂ, **Amintiri și considerații asupra mișcării legionare** prefață de LIVIA TITIENI BOILĂ, ediție îngrijită de MARTA PETREU și ANA CORNEA, notă asupra ediției de MARTA PETREU, 2002, 160 p. 10 lei
- ZAHARIA BOILĂ, **Memorii**, 2003, 256 p. 12 lei
- **Procesul „tovarășului Camil”**, ediție îngrijită de ION VARTIC, prefață de MIRCEA ZACIU, 1998, 96 p. 2 lei
- I. D. SÎRBU, **Scrisori către bunul Dumnezeu** ediție îngrijită de ION VARTIC, 1998, 244 p. 5 lei
- LUDOVICA REBREANU, **Adio pină la a doua Venire: Epistolar matern**, ediție îngrijită, prefață și note de LIVIU MALUȚA, 1998, 288 p. 5 lei
- ARTHUR DAN, **Mituri căzute (Din jurnalul unui psihiatru): Aforisme**, prefețe de I. NEGOIȚESCU, ION VIANU, ALEXANDRU PALEOLOGU; ediție și notă asupra ediției de MARTA PETREU, 1999, 96 p. 3 lei
- RADU STANCA, **Aquarium** selecția textelor și cuvânt-înainte de ION VARTIC, ediție de MARTA PETREU, 2000, 202 p. 5 lei
- DUMITRU ȚEPENEAG, **Destin cu popești. Șotroane** (în colaborare cu Editura Dacia), 2001, 144 p. 6,30 lei
- ALEXANDRU VONA, **Esmeralda**, fișă de dicționar de FLORIN MANOLESCU, desene de GABRIELA MELINESCU, 2003, 112 p. 7,50 lei
- Colecția „**Mica bibliotecă critică**”
- IRINA PETRAȘ, **Camil Petrescu: Schițe pentru un portret**, 2003, 150 p. 8 lei
- Colecția „**Istoria filosofiei**”
- CONSTANTIN RĂDULESCU-MOTRU, **F. W. Nietzsche: Viața și filosofia sa** 2003, 128 p. 10 lei
- Colecția „**Poeme**”
- TRISTAN JANCO, **Memoriile Șoahului**, 2006, 84 p. 15 lei
- JACQUES JOUET, **Poeme de metrou** traducere de LETIȚIA ILEA, 2006, 164 p. 5 lei
- Cărți în coeditare cu Ed. Polirom (le puteți comanda la www.polirom.ro):**
- ION VARTIC, **Bulgakov și secretul lui Koroviev: Interpretare figurală la Maestrul și Margareta**, ed. a II-a, adăugită, 2006, 160 p. 17,95 lei
- ION VIANU, **Blestem și Binecuvântare**, 2007, 182 p. 19,95 lei
- ION VIANU, **Investigații mateine**, 2008, 112 p. 19,50 lei
- MARTA PETREU, **Despre bolile filosofilor. Cioran**, 2008, 128 p. 19,90 lei

REDACȚIA:

MARTA PETREU
(redactor-șef)

LUKÁCS JÓZSEF
VIRGIL LEON
IRINA PETRAȘ
OANA MORUȘAN
CIPRIAN BOTA
Tehnoredactare:
FOGARASI EDITH

Vignetele revistei reprezintă variațiuni grafice de Mihai Barbu după desene de Franz Kafka.

ANA POP
(contabilitate)

EDITORI:

Uniunea Scriitorilor din România
 Fundația Culturală Apostrof
Cont la BRD Cluj:
în lei: SV7853701300
în euro: SV6534401300

Revista apare cu sprijinul:

Fondului Cultural Național
 Consiliului Local și al Primăriei Cluj-Napoca

ADRESA REDACȚIEI:

Cluj-Napoca
Str. I. C. Brătianu, nr. 22
cod 400079
Tel., fax: 0264/432.444
e-mail: apostrof@revista-apostrof.ro

Pentru corespondență:
Revista Apostrof, CP 1095, OP 1,
Cluj-Napoca, 400750

• Revista APOSTROF figurează în Lista-catalog a publicațiilor interne, editată de RODIPET SA, la poziția 4251.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

ISSN 1220-3122
Revista este înregistrată la OSIM cu nr. 45630/22.05.1996.

Revista APOSTROF este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriei și Editorilor Literare (ARIEL), asociație cu statut juridic, recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor.

Tiparul:
Centrul de Presă Reformat

Unica responsabilitate a revistei *Apostrof* este de a găzdui opiniile, oricât de diverse, ale colaboratorilor noștri. Responsabilitatea pentru conținutul fiecărui text aparține, în exclusivitate, autorului.

Apostrof

Puteți comanda orice carte la adresa: Cluj-Napoca, 400079, Str. I. C. Brătianu, nr. 22, tel. 0264/432.444 sau prin www.revista-apostrof.ro